BL
185
.G213
1861

THE LIBRARY OF CONGRESS
1800

Class _____

Book _____

dup 8-9-
N. H.

Psikhologiia ili dushesloviе

ПСИХОЛОГІЯ
ИЛИ
ДУШЕСЛОВІЕ
ЗА ДѢЦА-ТА.

РАЗГОВОРИ МЕЖДУ

МАЙКЖ И СЫНЪ.

ИЗДАНІЕ ТРЕТО

ЦАРИГРАДЪ,

Въ Книгопечатницѫ-тѫ на А. МИНАСОВА.

1861

BL185
G213
1861

Книга прегледана и одобрена отъ царскѫ-тѫ ценсурѫ за да ся печата.

451211
'34

ДУШЕСЛОВІЕ.

РАЗГОВОРЪ А.

Иванчо бѣше пятгодишно сираче безъ бащѫ, а майка му Г-жа Анна, като остана вдовица, отхранюваше го твьрдѣ добрѣ. Тая добра майка освѣнь това момче, имаше още едно тригодишно момиченце, и живѣеше на едно село въ еднѫ малкѫ и твьрдѣ хубавѫ кѫщѫ, близо при цьрквѫ-тѫ и при училище-то.

Иванчо и Еленка не ходѣхѫ още да ся учатъ, защото майка имъ думаше да порастѫтъ и тогава да начнѫтъ да ходятъ. Но тя имаше обычай да гы учи у дома си; и, като чадолюбива майка, обычаше много и двѣ-тѣ си чада.

Задъ Аннинѫ-тѫ кѫщѫ имаше една твьрдѣ хубава градина, въ коѭто Анна ся расхождаше единъ день съ Иванча. Той бѣше набралъ хубавы цвѣтя, за да гы занесе на сестрѫ си, която бѣше останала въ кѫщы, и като гы направи на кыткѫ, обви гы съ единъ конецъ, който бѣше въ пазухѫ-тѫ му. И като ся росхождахѫ много време, дойдохѫ преди да зайде слънце-то, и сѣднахѫ на дебелѫ сѣнкѫ, подъ едно кычесто дрьво. Тамъ

имаше чистъ и хладенъ вѣтръ, и тѣ миришехѫ миришливы-ты цвѣтія, които бѣхѫ наоколо имъ, и слушахѫ като пѣяхѫ птицкы-ты, и хвъркахѫ отъ клонъ на клонъ. На сякадѣ бѣше тихо, мирно, и хубаво.

Иванчо, като разумно дѣте, сѣдѣше миренъ, и ся радоваше много. А майка му, Г-жа Анна, бѣше много благодарна, и ся радоваше, като глѣдаше добрынїѭ-тѫ на сына си. Затова го улови за рѫкѫ-тѫ, та го цѣлува, и намысли да ся поразговори малко съ него, за да го понаучи на нѣкои полезны работы.

Майка. Видишь ли, Иванчо, онова хубаво-то, валчесто-то и бѣло-то камьче? донеси ми го.

Иванчо. На го: види ся като че є захаръ; лесно ся излъгува нѣкой да го изѣде.

М. Не чадо, то не ся яде, защото є яко, и ако бы ся опыталъ да го изѣдешь, то щѣше да строши зѫбы-ты ти.

И. Какъ го викатъ, мамо!

М. То ся нарича камьче: азъ ще тя поучїѭ за него. Попытай го нѣщо та виждь, може ли да ти отговори?

И. Не, то не може да говори.

М. Ако бы поискалъ да го научишь, може ли да ся научи нѣщо?

И. Не, не, то не може да ся научи нищо.

М. Поглѣдни червеныя-тъ онай трендафилъ въ кыткѫ-тѫ, гдѣто го дьржишь за Еленкѫ, той никакъ не прилича на камьче-то. Той има зелены листіе, и цвѣтіе-то му є червено и

миришливо; за това трендафилъ-тъ є толко хубавъ. Догдѣ не бѣше още откъснатъ отъ корень-тъ, живѣеше и растѣше, и още два дни може да живѣе, ако го натопи Еленка въ чашѫ-тѫ. Трендафилъ-тъ є по любопытно нѣщо отъ камькъ-тъ, защото той живѣе, а камьче-то не може да живѣе. Попытай трендафилъ-тъ, та виждь може ли да ти отговори?

И. Не требе да му говорiѭ, защото той не може нито да говори, нито да слуша.

М. Може ли да ся научи трендафилъ-тъ нѣщо.

И. Не, нито камькъ-тъ може да ся научи.

М. Знаешь ли кой ми даде тоя часовникъ?

И. Казала си ми, че го є далъ баща ми. Какво хубаво часовниче! моліѭ ти ся, мамо, отвори го да видіѭ що има вѫтрѣ. (Г-жа Анна отваря часовникъ-тъ).

М. Виждь, Иванчо, колко малкы търкалца ся въртятъ непрестанно.

И. Видіѭ гы, мамо. Ахъ да имахъ и азъ такова часовниче да ми показува часове-ты! Помнишь ли като го отвори вчера на Еленкѫ, а тя мыслѣше че є живо нѣщо.

М. Наистинѫ, сестра ти є още малка, и не знае, но ты знаешь, че часовникъ-тъ не є живъ, ако и да ся върти самъ отъ себе-си; но и това є невъзможно, както нито трендафилъ-тъ нито камьче-то може отъ себе си да ся дига и да ся слага. Часовникъ-тъ трѣбе да ся навива съ ключь, и има вѫтрѣ за-

тягалка, коя-то завърта колелца-та му.

И. Часовникъ-тъ, мамо, є по чудно и по любопытно нѣщо отъ камьче-то и отъ трендафилъ-тъ.

М. Добрѣ, испытай сега та виждь, може ли да ти похоратува часовникъ-тъ, или може ли да го научишь нѣщо?

И. Той не може да хоратува, нито азъ могѫ да го научїѭ нѣщо, така є невъзможно да научїѭ и камькъ-тъ и трендафилъ-тъ.

М. Защо не може часовникъ-тъ да говори или да ся научи нѣщо?

И. А! сега ся усѣтихъ защо не може да говори или да ся научи нѣщо.

М. Коя є причина-та?

И. Защото нѣма уста да говори и уши да слуша.

М. Нѣма ли друга причина?

И. Не знаѭ: ако има друга нѣкоя причина, моліѭ ти ся, кажи ми ѭ.

М. Начна, чадо, да мрькнува, нека да си влѣзнемъ вѫтрѣ, и послѣ като вечеряме, говори щемъ повече за това. (Влѣзохѫ си вѫтрѣ, и Иванчо даде на Еленкѫ цвѣтіе-то, кое-то бѣше набралъ за неѭ. Еленка цѣлува брата си, и го благодари, и натопи цвѣтіе-то въ еднѫ чашѫ).

—o—

РАЗГОВОРЪ В.

По вечеріѫ-тѫ послѣ Г-жа Анна рѣче на Еленка да си поиграе малку. А тя начна да шіе, и сѣдна при тръпеза-та. Иванчо и той сѣдна до неіѫ, и желаеше да чуе още нѣщо за камьче-то, за трендафилъ-тъ и за часовникъ-тъ. Той бѣше скрылъ камьче-то въ пазухѫ-тѫ си, и като го извади, турна го отгорѣ на тръпезѫ-тѫ. И Г-жа Анна извади часовникъ-тъ си, та го остави отгорѣ, за да глѣда кога ще дойде време да си легнѫтъ. Иванчо съ голѣмо нетърпѣніе начна да пыта така:

И. Мамо! като ся разговаряхме въ градинѫ-тѫ за камьче-то, и за часовникъ-тъ, ты ми ся обѣща да мя понаучишь още нѣщо подиръ вечеріѫ-тѫ. Кажи ми, моліѫ ти ся, защо не могѫтъ да говорятъ, или да ся научятъ? азъ мысляхъ защото нѣматъ уста, и уши.

М. То є една причина, но не є само тя. Куче-то има и уста и уши, языкъ и зѫбы, почти приличны на твои-ты, но не може нито да говори, нито да ся научи да чете.

И. Но наше-то куче Ифестъ може да изважда гласъ, нѣкога лае твьрдѣ силно.

М. Може ли куче-то да говори?

И. Не може никога. Азъ ся чудіѫ защо да не може, като има уста, зѫбы и языкъ толкова приличны на мои-ты.

М. Опыталъ ли си ся нѣкога да научишь Ифеста да чете?

И. Кучета-та не могѫтъ да ся научатъ да четѫтъ. Азъ обаче научихъ Ифеста да испѫжда паткы-ты изъ дворъ-тъ, и да тича слѣдъ топкѫ-тѫ, и да ми ѭ донося, когато ѭ хвьрлямъ по пѫть-тъ; но ся чудѭ защо не може да ся научи да чете. Но менѣ ся чини, че знае много работы.

М. Знае твьрдѣ малко нѣщо, Иванчо. Но ты и Еленка колко работы повече знаете. Наистинѫ много повече знаете, отъ колкото знае бѣдный Ифестъ. И много още можете да ся научите, и да ся учите догдѣ сте живы. А бѣдный Ифестъ не може да направи това. Каквото знае сега, съ него ще остане догдѣ є живъ.

И. Мамо! да ли знаеше Ифестъ, че є лошо нѣщо да откраднe месо-то, когато го би ты за него?

М. Не, той не позна, защото не може да различава зло-то отъ добро-то.

И. Може ли, мамо, куче-то, или котка-та, или конь-тъ, или крава-та, или овца-та да различава зло-то отъ добро-то?

М. Не, чадо, не могѫтъ. Само мѫжіе-ти, жены-ты и дѣца-та знаѭтъ кое є добро-то и кое є зло-то. А добытъци-ты, птицы-ты, и рыбы-ты не знаѭтъ.

И. Дали знаѭтъ мухы-ты, мамо?

М. Нито тѣ знаѭтъ, нито друга нѣкоя бубулечка; нито жабы-ты, нито зміи-ты. Видишь

ли, Иванчо, колко различавашь отъ добытъцы-ты, отъ часовникъ-тъ, отъ трендафилъ-тъ и отъ камьче-то? Ты можешь да разбирашь когато ти говоріѫ; можешь да ми кажешь какъ си разбралъ; можешь да ся научишь да четешь, да пишешь, и да правишь много работы, и можешь още да ся учишь та да станешь мѫдръ. Ты познавашь кое є добро-то и кое є зло-то; усѣщашь радость когато правишь добро, а скърбь когато правишь зло; разумѣ ли сега?

И. Струва ми ся че разумѣхъ.

М. Помни колко различавашь отъ камькъ-тъ, отъ трендафилъ-тъ, отъ часовникъ-тъ и отъ Ифеста. Подиръ малко време ще ся потрудимъ да разумѣемъ, кое є онова нѣщо, кое-то тя прави да различавашь толкова отъ тѣхъ.

И. А! мамо, кажи ми сега, моліѫ ти ся.

М. Не, чадо мое, требе пьрво да ти истълкувамъ нѣкои работы, та да можешь да разумѣешь, което ще ти кажѫ. Подиръ нѣкой день ще ти кажѫ.

И. Добрѣ, мамо. Азъ сьмь увѣренъ, че ты знаешь много по добрѣ отъ мене какъ да научишь нѣкого. Като є така, азъ ще чакамъ, догдѣ му дойде време-то. Искашь ли да мя понаучишь още за камьче-то, за трендафилъ-тъ, и за часовникъ-тъ, и за Ифеста? азъ много желаіѫ да мя понаучишь за тѣхъ.

М. Като желаешь да ся научишь за това добрѣ, то азъ утрѣ ще ти кажѫ още нѣщо

за тѣхъ. А сега є време да си легнете и ты и Еленка.

—o—

РАЗГОВОРЪ Г.

На другыя-тъ день, преди обѣдъ Г-жа Анна и двѣ-тѣ и' дѣца отидохѫ да ся расхождатъ въ градинѫ-тѫ. День-тъ бѣше прекрасенъ, небо-то бѣше ясно, слънце-то свѣтѣше свѣтливо и пріятно. Кученце-то тичаше напредъ и играеше. Еленка поиска отъ майкѫ си позволеніе да отиде да набере още цвѣтіе, за да го натопи при онова, що и' бѣше далъ Иванчо. Майка и' каза да отиде, и тя отиде, и тичаше колкото можяше, и Ифестъ тичаше съ неіѭ заедно. А Г-жа Анна и Иванчо, като ся расходихѫ доволно, сѣднахѫ подъ едно дрьво, и начнахѫ да ся разговорятъ.

И. Помнишь ли, мамо, че ся обѣща да ми кажешь още нѣщо за трендафилъ-тъ, за часовникъ-тъ и за кученце-то? Виждь какъ тича подиръ Еленкѫ.

М. Помніѭ, че ти ся обѣщахъ да ти кажѫ още нѣщо за тѣхъ; и сега да ся поразговоріѭ малко преди да влезнемъ внѫтрѣ.

И. Мамо! азъ сега мысляхъ за онова, що ми каза ты вчера, сирѣчь: колко различава Еленка отъ камьче-то. Тя никакъ не прилича на него.

М. Еленка прилича малко на камькъ-тъ.

И. Що казувашь? азъ не разумѣвамъ.

М. Можешь ли подигна камьче-то?

И. Могж, защото є леко.

М. Можешь ли да подигнешь и Еленкж?

И. Могж, азъ ѭ подигнахъ веднъждь, но мжчно, зашото є кръвена и тежка. Тя є по тежка и отъ мене. Г-нъ Стоянъ завчера ны претегли.

М. Еленка є по тежка отъ тебе. Но ако Г-нъ Стоянъ претеглѣше и Еленкж и камьче-то, кое щѣше да є по тежко?

И. Еленка щѣше да дойде по тежка отъ много камьчета.

М. Като є така, тя ще є много по тежка отъ едно камьче.

И. Наистинж.

М. Камьче-то има едно свойство, което има и Еленка, защото и тя има тежинж, както и камьче-то.

И. Сега виждамъ, че Еленка и камьче-то си приличатъ малко.

М. кое є по яко, камьче-то ли, или Еленкына-та ржка?

И. Камьче-то, но и Еленкына-та ржка є яка, защото є дебела.

М. Така Еленка и камьче-то иматъ и якость.

И. Наистинж, и по това си приличатъ малко.

М. Виждь, Иванчо! Еленка стои близо при стѣнж-тж: видишь ли сѣнкж-тж и на стѣнж-тж?

И. Видѭ: колко прилича на неѭ! Ако бѣше тука таблица-та ми, струва ми ся че можяхъ да испишѫ сѣнкѫ-тѫ и'.

М. Азъ имамъ оловно перо и книгѫ, опытай и виждь, можешь ти да ѭ испишешь?

И. Могѫ. (Иванчо исписува Еленкынѫ-тѫ сѣнкѫ).

М. Ты ѭ исписа твърдѣ добрѣ. Това що ты исписа, то є образъ-тъ или видъ-тъ Еленкынъ: испиши сега и камькъ-тъ. (Иванчо исписува видъ-тъ на камькъ-тъ).

И. Мамо! видъ-тъ на камькъ-тъ є валчестъ. А видъ-тъ Еленкынъ (не знаѭ какъ да го нарѣкѫ) не є валчестъ, нито ѫгъленъ, и прилича на сѣнкѫ-тѫ и'.

М. Еленка и камьче-то иматъ и видъ.

И. Наистинѫ, мамо, и това є трето-то нѣщо по което си приличатъ малко.

М. Какъвъ є шаръ-тъ на камькъ-тъ.

И. Шаръ-тъ му є бѣлъ. А! азъ знаѭ сега, мамо, че ще ми кажешь, какъ Еленка и камьче-то иматъ и шаръ. Но Еленкынъ-тъ шаръ є много по хубавъ отъ шаръ-тъ на камьчето. Тя има много и различны шарове. Косата и' и очи-тѣ и' сѫ черны: шія-та и' и рѫцѣ-тѣ и' сѫ бѣлы, бѣли сѫ и зѫби-ти и'. Каквѫ бѣлѫ и червенѫ бузѫ има. Не є ли Еленка хубаво момиче?

М. Азъ ся надѣвамъ че Еленка ще стане добро и хубаво момиче. Защото по добрѣ є да є едно дѣте мѫдро, ако и да є грозно, а не да є хубаво, а лошо. Сега кажи ми

споредъ колко нѣща Еленка прилича на камьче-то.

И. Споредъ четыри нѣща си приличатъ малко: споредъ тежинѫ-тѫ, споредъ якость-тѫ, споредъ видъ-тъ, и споредъ шаръ-тъ.

М. Да кажемъ че единъ левъ грабна Еленкѫ съ голѣмы-ты си уста, не можеше ли да разкѫса тѣло-то и' на малкы части?

И. Че има ли тука левове, мамо?

М. Не чадо, не бой ся отъ левове-ты, тѣ сѫ много далечь отъ насъ, и не могѫтъ нищо да сторятъ нито тебѣ, нито на Еленка.

И. Добрѣ.

М. Ако строшеше камьче-то съ едно чукче, какво щѣше да стане.

И. Щѣше да стане на части.

М. Наистинѫ щѣше да стане на части.

И. Струва ми ся, че ако Еленкѫ грабне нѣкой левъ, можаше да раскѫса тѣло-то и' на хылядо части.

М. Като є така Еленка и камьче-то иматъ части.

И. Иматъ. Но Еленка има по много части отъ камьче-то.

М. Ела си Еленко, ела и ты Иванчо, време є да си отидемъ да починимъ.

(Влѣзохѫ вѫтрѣ, и Г-жа Анна сѣдна заедно съ дѣца-та си, и гы учеше да четѫтъ, и да сричатъ).

—o—

РАЗГОВОРЪ Д'.

Г-жа Анна като поучи дѣца-та си колко-то единъ часъ, даде имъ дозволеніе да си поигрѫѭтъ малко. Еленка донесе колца-та си, и турна вѫтрѣ куклѫ-тѫ си, и излѣзна по дворъ-тъ да ѭ повози малко; а Иванчо не отиде да играе, защо-то много желаеше да ся поразговори пакъ съ майкѫ си, и и' ся молѣше да го понаучи нѣщо за камьче-то. Тя ся склони, и Иванчо ся исправи предъ неѭ, като рече, че ся уморилъ да сѣди.

М. Кажи ми пакъ, Иванчо, споредъ колко нѣща прилича Еленка на камьче-то.

И. Струва ми ся, ако не погрѣшѫ, мамо, че прилича споредъ тежинѫ-тѫ, споредъ якость-тѫ, споредъ видъ-тъ и споредъ шаръ-тъ.

М. Ето трендафилъ-тъ когото бѣше далъ на Еленкѫ, є още веселъ, само малко є повѣхналъ.

И. Еленка му промѣни водѫ-тѫ два три пѫти, и отъ това, ми ся струва, є още веселъ.

М. Кажи ми, ако знаешь, споредъ какво си приличатъ Еленка и трендафилъ-тъ?

И. Могѫ да ти кажѫ нѣкои нѣща, споредъ които Еленка прилича на трендафилъ-тъ, но знаѭ и другы, споредъ които прилича и на камькъ-тъ.

М. Добрѣ: кажи ми гы.

И. Еленка, трендафилъ-тъ и камьче-то иматъ тежинѫ, якость, видъ, шаръ и части.

М. Добрѣ. Но кое повече прилича на Еленкѫ, камьче-то ли, или трендафилъ-тъ?

И. Трендафилъ-тъ по прилича.

М. Защо?

И. Защо-то видъ-тъ му прилича повиче на Еленкинъ-тъ видъ, и има много хубавъ шаръ, както и Еленка.

М. Можешь ли сега да ми кажешь споредъ какво трендафилъ-тъ по прилича на Еленкѫ, а камьче-то не прилича?

И. Това за мене є мѫчно да го познаіѫ, защото още сьмь малъкъ.

М. Но и малкы-ты дѣца трѣба да размышляватъ, ако искатъ да ся научатъ.

И. Да видіѫ, дано испытамъ, остави мя малко да помысліѫ.

М. Мысли, чадо, колко-то искашь.

(Иванчо, като помысли малко, отговори на майкѫ си така):

И. Азъ могѫ да помиришѫ трендафилъ-тъ: азъ тя чухъ, че ми каза веднъждь какъ Еленка мирише сладко като трендафилъ-тъ, и азъ усѣтихъ миризмѫ-тѫ и', защото когато и' цѣлувахъ въ зори уста-та, устны-ты и' имахѫ сладъкъ вкусъ. Азъ усѣщамъ вкусъ-тъ на трендафилъ-тъ, кога турнѫ листіе-ты му въ уста-та си.

М. Така споредъ двѣ нѣща прилича трендафилъ-тъ на Еленкѫ, споредъ които камьче-то не прилича: тѣ сѫ миризма и вкусъ.

И. Наистинѫ, така є.

М. Има още едно нѣщо, споредъ което трендафилъ-тъ прилича на Еленкѫ, можешь ли го намѣри?

И. Не знаѭ що є то, мамо. Да не є това, че трендафилъ-тъ расте? Той като бѣше напредъ малка пѫпка, сега станалъ голѣмъ цвѣтъ.

М. Така є: и Еленка бѣше малко дѣте подобно на пѫпкѫ-тѫ, но ще порасте, и ще стане жена; Еленка и трендафилъ-тъ иматъ и животъ.

И. Но Еленкинъ-тъ животъ прилича ли на животъ-тъ на трендафилъ-тъ?

М. Не прилича. Трендафилъ-тъ не усѣща, ако откѫснешь нѣкой отъ листіе-ты му; а Еленка чувствува и ѭ боли, ако и единъ косемъ оскубешь отъ главѫ-тѫ и. Трендафилъ-тъ не може да ходи отъ едно мѣсто на друго; а Еленка може и да ходи и да тича.

И. Животъ-тъ на трендафилъ-тъ еднакъвъ ли є съ животъ-тъ на карамфилъ-тъ?

М. Прилича, защото сичкы-ты цвѣтя иматъ равенъ животъ. Прилича на животъ-тъ и на дрьвета-та, на жито-то, на ечимикъ-тъ, на рьжъ-тѫ, на оризъ-тъ, на кореніе-ты на тревѫ-тѫ, и проч.

И. Азъ помніѭ, че ты ми каза единъ пѫть какъ сичкы-ты тыя ся наричатъ растенія.

М. Така є, и тѣхныя-тъ животъ ся нарича *растителный животъ.*

И. Мамо! Ифестъ познава кога го съкать

и ходи отъ едно мѣсто на друго: кажи ми, молѭ ти ся, прилича ли и неговый животъ на Еленкинъ-тъ?

М. Прилича, както и животъ-тъ на сичкы-ты другы добытъцы: на коніе-ты, на воловеты, на овцы-ты и сичкы-ты животны, кои-то дыхатъ и ся движатъ. Животъ-тъ имъ прилича на животъ-тъ на мѫжи-ты, на жены-ты, и на дѣца-та, и ся нарича *одушевленъ животъ*.

И. Като є така, то животъ-тъ ми не є растителенъ, но є одушевленъ животъ.

М. Добрѣ, чадо, вече доволно ся разговаряхме: иди сега та поиграй малко съ Еленкѫ, и послѣ ще вы повикамъ да прочетете другъ урокъ.

—o—

РАЗГОВОРЪ Е.

Вечеръ-тъ Еленка ся бѣше утрудила много, защо-то много бѣше играла, и тутакси подиръ вечеріѭ-тѫ задрѣма. Майка и' ѭ заведе и ѭ турна да спи, и донесе назадъ свѣщь-тѫ, защото Еленка като добро момиче спѣше сякога безъ свѣщь.

Подиръ Г-жа Анна отиде въ книгохранилницѫ-тѫ, и заведе съ себе и Иванча, и го попыта, иска ли да види нѣкои живописанія. А той рѣче, че повече желае да ся разговаря съ майкѫ си. И сѣдна на малкыя-тъ си

столъ, а майка му начна да му говори така:

М. Можешь ли ми каза, Иванчо, споредъ колко нѣща си приличатъ Еленка и трендафилъ-тъ?

И. Да ся поиспытамъ, мамо! Трендафилъ-тъ прилича на Еленкѫ, защото има като неѭ тежинѫ, якость, видъ, шаръ, части, миризма, вкусъ и животъ.

М. Споредъ какво ся различава Еленкинъ-тъ животъ отъ животъ-тъ на трендафилъ-тъ?

И. Еленка има одушевленъ животъ, а трендафилъ-тъ растителенъ.

М. Сега да видимъ споредъ какво си приличатъ Еленка и часовникъ-тъ.

И. Струва ми ся че могѫ ти каза.

М. Добрѣ, опытай ся.

И. Приличатъ си, защото иматъ якость, видъ, шаръ, части и вкусъ; струва ми ся, че часовникъ-тъ нѣма миризма.

М. Прилича ли часовникъ-тъ споредъ друго нѣщо на Еленкѫ?

И. Да помыслѭ малко.

М. Ты добрѣ правишь, чадо, кога ще да отговаряшь на трудно пытаніе, трѣбе всякога напредъ да размышлявашь.

(Иванчо размышлява двѣ три минуты, и послѣ отговаря).

И. Мамо! искахъ, ако бѣше възможно, да видѭ що има въ Еленкѫ.

М. Добрѣ, ако можешь, но защо искашь да видишь?

И. Струва ми ся, че ще видѭ въ неѭ нѣ-

кои малкы търкалца, че ся въртятъ непрестанно, както въ часовникъ-тъ.

М. Защо мыслишь така, Иванчо?

И. Знаешь ли, мамо, кога ми показа малкы-ты оныя нѣща въ часовнинъ-тъ? моліѫ ти ся, дай ми да гы видіѫ пакъ.

М. Ела земи часовникъ-тъ.

И. Мамо, какъ ся викатъ малкы-ты оныя нѣща, които показуватъ кой є часъ?

М. Тѣ ся викатъ показатели.

И. Азъ мысляхъ, както часовникъ-тъ каратъ малкы-ты търкалца, така и въ Еленкѫ има нѣщо, та подига рѫцѣ-тѣ и'.

М. Трѣбе да опытаме, за да намѣримъ, кое є онова нѣщо, което є въ Еленкѫ и подига рѫцѣ-тѣ и'.

И. Това никога не може да бѫде.

М. Защо?

И. Ты не можешь отвори Еленкѫ за да видишь що има въ неіѫ, защото іѫ убиваш.

М. Това не щемъ да направимъ никога. Но помнишь ли онова малко момче, кое-то ланы презъ зимѫ-тѫ умрѣ въ малкѫ-тѫ колибѫ, която є оттамъ мостъ-тъ, и тя заведохъ да го видишь, догдѣ още не бѣхѫ го погребли.

И. Помніѫ. Нищо друго до сега не бѣше мя направило да дойдѫ толкова въ себе-си, както мьртво-то онова момче, което ланы презъ зимѫ-тѫ умрѣ. Азъ похванахъ бузѫ-тѫ му и бѣше студена като ледъ. Хванахъ му рѫкѫ-тѫ, и бѣше изсѫхнала, и не може-

ше да ся превіе. То не дыхаше вѣче, нито слушаше, нито шаваше: можеше ли, мамо, да усѣти нѣщо?

М. Не, чадо, това є невъзможно, както и камькъ-тъ не може да усѣща.

И. Петръ бѣше добро момче, мамо, азъ часто играяхъ съ него, и много ми є жално като умрѣ. Но защо го турнахѫ въ землѭ-тѫ, въ тьмнѫ-тѫ онѭ дупкѫ?

М. Другый пѫть ще ти кажѫ за него. Преди да го погребѫтъ лѣкари-ти распрахѫ тѣло-то му, за да познаѭтъ отъ що є умрѣлъ.

И. Кога умрѫ ще распорятъ ли и мое-то тѣло?

М. Не знаѭ. Нѣкога лѣкари-ти растварятъ тѣло-то на умрѣлыя-тъ, за да научатъ причинѫ-тѫ на смьртъ-тѫ му, и да знаѭтъ да лѣкуватъ другы-ты болны.

И. Струва ми ся, че като растварятъ мьртво-то тѣло, могѫтъ да познаѭтъ сичкы-ты малкы тьркалца, кои-то сѫ го правили да шава, догдѣ є было още живо.

М. Наистинѫ, чадо: и ты като порастешь, ще ся научишь, що има въ тѣло-то; но нѣма въ него малкы тьркалца, както въ часовникъ-тъ. Тѣ сѫ много и различны части, които ся привождатъ въ движеніе (шаваніе) една отъ другѫ, и правятъ да шава сичко-то тѣло. Знаешь ли що є онова нѣщо, кое-то прави да ся вьртятъ тьркалца-та въ часовникъ?

И. Ты ми каза напредъ, че то ся вика за-

тягалчица, която като ся затегне подкарува да ся вьртіѫтъ тьркалца-та.

М. Така, чадо. Часовникъ-тъ не може да ся обръща самъ отъ себе, и ако ся не навиваше щѣше да запре, и показователи-ти му не можехѫ да ся вьртятъ.

И. Може ли человѣкъ да направи нѣщо да шава само отъ себе-си, и всякога?

М. Нѣ, азъ никога не сьмь чула да може нѣкой да направи такова нѣщо. Но що є онова нѣщо, което прави да шаватъ Еленкы-ны-ты рѫцѣ?

И. Струва ми ся, че нѣкои части ся движѫтъ внѫтрѣ една отъ другѫ, и тѣ правятъ да шаватъ рѫцѣ-тѣ и, както ся движѫтъ тьркалца-та въ часовникъ, и показователи-ти ся вьртятъ отъ тѣхъ. Така ли є?

М. Утрѣ ще ся разговоримъ за това; а сега дойде време да си легнешь.

—o—

РАЗГОВОРЪ 8.

На другыя-тъ день Г-жа Анна събуди Иванча и Еленкѫ много рано за да отидѫтъ да ся порасходятъ.

Слънце-то бѣше изгрѣяло, като излѣзохѫ изъ кѫщы. Росны-ты капкы свѣтѣхѫ по тревѫ-тѫ. Птицы-ты пѣяхѫ весело. Иванчо и Еленка много ся радовахѫ, защото бѣхѫ добры дѣца. И майка имъ ся радоваше, като

гы гледаше че сѫ благодарны. Като ся расходихѫ повече отъ единъ часъ, Еленка рече на майкѫ си, че ся є утрудила, и сѣднахѫ сичкы-ты на единь голѣмъ камькъ да си починѫтъ. Г-жа Анна извади изъ пазухѫ-тѫ си тогава еднѫ книгѫ съ различны живописанія, и іѫ даде на Еленкѫ да іѫ гледа. А тя и Иванчо начнахѫ да ся разговарятъ така:

И. Мамо, вчера ми ся вече, че днесъ ще ся поразговоримъ за часовникъ-тъ и за Еленкѫ.

М. Ные вчера опытувахме, чадо, да ся научимъ що има въ Еленкѫ, та прави да шаватъ рѫцѣ-тѣ и': то ли бѣше?

И. Наистинѫ: и азъ мысляхъ, че въ неіѫ шаватъ нѣкои части една отъ другѫ, и подигатъ рѫцѣ-тѣ и' както търкалца-та въ часовникъ-тъ.

М. Но търкалца-та въ часовникъ-тъ щѣхѫ ли да ся движѫтъ, ако не гы теглѣше затягалчица-та, която є въ него?

И. Има ли, мамо, и Еленка нѣщо въ себе-си, което да іѫ прави да ся движи.

М. Това сега трѣбе да научимъ. Но ако и да има Еленка нѣщо въ себе-си, то не може да прилича на онова, което є въ часовникъ-тъ, защото то є отъ стомьнѫ, а Еленкѫ нѣма такова нѣщо да прилича на стомьнѫ.

И. Наистинѫ, мамо, и онова що є въ часовникъ-тъ, както каза, ся навива всякой день: защото ако не ся навиваше, то не щѣше да

кара търкалца-та. Но азъ знаіж, че никой не навива Еленкж.

М. Турни, Иванчо, дѣснж-тж си ржкж на дѣсно-то си ухо.

И. Турнахъ іж.

М. Сега турни дѣснж-тж си ржкж на лѣво-то си ухо.

И. Турнахъ іж; но защо мя карашь да іж турнж?

М. Почакай малко, азъ ще ти кажж. Турни сега лѣвж-тж си ржкж на лѣво-то си ухо.

И. Турнахъ іж.

М. Турни пакъ лѣвж-тж си ржкж на дѣсно-то си ухо.

И. Турнахъ іж: колко скоро ся движи, мамо!

М. Кой подига ржкж-тж ти да ся мѣсти така скоро?

И. Тя сама ся подига.

М. Можеше ли Петрова-та ржка да отиде на ухо-то му, като умрѣ?

И. Не можеше.

М. Защо?

И. Защото ржка-та му бѣше мьртва, и изсжхнала, и не можеше да шава, а моя-та є жива, и лесно ся превива, и іж подигамъ на къдѣто искамъ.

М. А защо не шава сега ржка-та ти?

И. Защото азъ не щж сега да іж дигамъ.

М. Ако искаше ты да иде дѣсна-та ти ржка на носъ-тъ ти, можеше ли да иде?

И. Можеше: ето тоя часъ като поискамъ да иде, изведнъждь отхожда.

М. Поискай сега да прострешь и двѣ-тѣ си рѫцѣ на горѣ.

И. На, прострѣхъ гы.

М. Поискай да гы спуснешь сега надолу.

И. На, спуснахъ гы.

М. Можеше ли Петръ да поиска да му ся простр̃ѫтъ рѫцѣ-тѣ, догдѣ бѣше още живъ?

И. Можеше, и гы правѣше да ся простирѫтъ често, когато играеше съ мене на топкѫ. Но като умрѣ не можеше вече да има волѭ; нито можеше да поиска да дигне вече рѫцѣтѣ си.

М. Може ли часовникъ-тъ да иска да обьрща показователи-ты си?

И. Струва ми ся че часовникъ-тъ нѣма волѭ за никоѭ работѫ. Той не чувствува никога, нито разумѣва, и когато не го навіешь, той не може вече да работи, и тогава прилича на умрѣлыя-тъ Петра.

М. Когато запре часовникъ-тъ, и пакъ го навіешь може ли да търгне?

И. Може.

М. Може ли часовникъ-тъ да ся навіе самъ?

И. Не може, мамо, трѣба да го навіе нѣкой, защото ако го не навіе не могѫтъ му тръгна търкалца-та.

М. Какъ ся навива?

И. Съ рѫкѫ.

М. Що подига рѫкѫ-тѫ ми да го навива?

И. Ты сама искашь да правишь рѫкѫ-тѫ си да го навива.

М. Виждь, Иванчо, часовникъ-тъ ми є запрѣлъ, затягалчица-та и търкалца-та му не ся движатъ: земи и навій го.

И. Страхъ мя є да го не развалїѫ.

М. Азъ ще ти кажѫ. (Г-жа Анна учи Иванча да навіе часовникъ-тъ, и той го нави твърдѣ добрѣ).

И. Мамо, часовникъ-тъ пакъ търгна.

М. Търгна защото ты го нави: но съ какво го нави?

И. Съ ключь-тъ.

М. Каквѫ силѫ има ключь-тъ да го навіе?

И. Рѫка-та ми го въртѣше.

М. Рѫка-та ти сама ли хвана ключь-тъ да го върти?

И. Нѣ: но въ часъ-тъ когато поискахъ да дигнѫ рѫкѫ-тѫ си, тя изведнъждь хвана да върти ключь-тъ на къдѣто поискахъ.

М. Можешь ли да шавашь съ ногѫ-тѫ си, когато искашь?

И. Могѫ: виждь какъ їѫ дигамъ.

М. Можешь ли да шавашь и съ другы-ты си части на тѣло-то?

И. Могѫ съ сичкы-ты, както искамъ. Могѫ да стоїѫ правъ, да сѣдѫ, да ходѫ, да тичамъ, да скачамъ и да хвьрлямъ топкѫ-тѫ, да возїѫ колца-та си, да въртѫ главѫ-тѫ си кога искамъ, да затварямъ и отварямъ очытѣ си, да стискамъ уста-та си, и да гы от-

варямъ, да ямъ и да піѭ, и да правѭ всичко, що поискамъ.

М. Добрѣ чадо, но сега є време да влѣзнемъ внѫтрѣ. Дай ми, Еленко, книгѫ-тѫ. Сега си станало разумно момиче, защото гледаше въ неѭ, догдѣ ся разговаряхъ азъ съ Иванча. Да идемъ сега да обѣдуваме.

—o—

РАЗГОВОРЪ 3.

Въ градинѫ-тѫ имаше една колиба покрита съ хубавѫ лозѫ. Мѣсто-то бѣше много хубаво, росно и покрыто съ дебелѫ сѣнкѫ, имаше тамъ и мѣсто за сѣдѣніе. И Г-жа Анна часто сѣдѣше тамъ съ дѣца-та си. Подиръ обѣдъ-тъ Иванчо и майка му отидохѫ, та сѣднахѫ подъ сѣнкѫ-тѫ, и Иванчо рѣче на майкѫ си.

И. Мамо! искашь ли да ся разговоримъ пакъ за часовникъ-тъ, и да ми кажешь що има въ Еленкѫ, и въ мене, което толкова є различно отъ часовникъ-тъ?

М. Наистинѫ, чадо. Помнишь ли че часовникъ-тъ не може да ся движи самъ, ако не го навіе нѣкой?

И. Помніѭ, мамо, че азъ сьмь много различенъ отъ часовникъ-тъ, защото могѫ да шавамъ съ рѫцѣ-тѣ си, съ нозѣ-тѣ си, и да правѭ много работы. А часовникъ-тъ не може да върти показователи-ты си.

М. Замижи или закрый очы-тѣ си съ рѫцѣ-тѣ си, и стой недвижимъ; не шавай съ снагѫ-тѫ си, нито съ рѫцѣ-тѣ си, нито съ нозѣ-тѣ си.

И. Ако стоіѫ много така, ще ся уморіѫ.

М. Азъ не думамъ да стоишь много, но малко.

И. Добрѣ, да ся по опытамъ.

М. Намысли сега нѣщо кругло.

И. Намыслихъ, мамо.

М. Що намысли?

И. Еднѫ топкѫ.

М. Каквѫ топкѫ намысли?

И. Малкѫ-тѫ костенѫ топкѫ, съ коіѫто играе Еленка.

М. Какъвъ є шаръ-тъ и`?

И. Червенъ, и є вьрзана съ вьрвь, и представявамъ на умъ-тъ си, че гледамъ Еленкѫ като играе съ неіѫ.

М. Погледни сега; видишь ли Еленкѫ да играе съ топкѫ-тѫ?

И. Не, но азъ пакъ могѫ да видіѫ като замижѫ. А, мамо, колко работы виждамъ азъ на сънъ-тъ си, като спіѫ. Нощесъ сънувахъ Петра, че бѣше живъ. Той тичаше скоро, и азъ като че ся мѫчехъ да го уловіѫ, но не могохъ. Той тичаше отвѫдъ мостъ-тъ, и азъ не знаіѫ какъ ся стреснахъ, и ся събудихъ.

М. На постелкѫ-тѫ ли бѣше като ся събуди?

И. На постелкѫ-тѫ: азъ не шавахъ никакъ, защото помніѫ че когато заспахъ бѣхъ

легналъ на дѣснѫ-тѫ си рѫкѫ, и като ся събудихъ намѣрихъ ся пакъ на дѣснѫ-тѫ си странѫ.

М. Струва ми ся сега, че ты като замижишь можешь представи на умъ-тъ си Петра.

И. Наистинѫ, мамо, виждамъ го, и струва ми ся че пакъ го виждамъ на сънь.

М. Можешь ли като замижишь, да помыслишь че тичашь, като тѣло-то ти стои недвижимо?

И. Могѫ.

М. Можешь ли да представишь на умъ-тъ си, че правишь нѣкои работы, като гы не правишь?

И. Наистинѫ, мамо, могѫ да помыслѭ че играѭ сега по дворъ-тъ, като сѣдѭ тука подъ сѣнкѫ.

М. Можешь ли да помыслишь че виждашь нѣщо, като го не виждашь?

И. Могѫ да помыслѭ, че виждамъ хубаво живописаніе въ книгохранилницѫ-тѫ.

М. Какъ мирише трендафилъ-тъ, Иванчо?

И. Хубаво мирише.

М. Мириши ли червеныя-тъ лукъ като трендафилъ-тъ?

И. Нѣ: много различава: азъ не обычамъ миризмѫ-тѫ на червеныя-тъ лукъ.

М. Отгдѣ знаешь? сега не миришешь нито червеныя-тъ лукъ, нито трендафилъ-тъ.

И. Азъ както могѫ да представѭ на умъ-тъ си на какво миришѫтъ много другы вещи,

така могѫ да си представѭ, на що мирише червеныя-тъ лукъ и трендафилъ-тъ.

М. Можешь ли да представишь на умъ-тъ си, че мирише нѣщо, като го не миришешь?

И. Могѫ: и нѣкой пѫть като мя хване кыхавица-та, и не могѫ да подушамъ миризмѫтѫ добрѣ, азъ могѫ да намыслѭ много вещи на що миришатъ.

М. Ако бѣше ты хромъ, можеше ли да помыслишь, че тичашь?

И. Струва ми ся, че можехъ.

М. Ако бѣше слѣпъ, можеше ли да помыслишь, че виждашь нѣщо?

И. Можехъ.

М. Що обычашь повече, прасквы-ты ли, или ябълкы-ты?

И. Прасквы-ты, тѣ сѫ сладкы.

М. Но ты сега не ядешь нито прасквы, нито ябълкы.

И. Нѣ, но могѫ да помыслѭ каква имъ є сладость-та.

М. Можешь ли сега да помыслишь, че ядешь нѣщо, като не ядешь?

И. Могѫ.

М. Кое по много обычашь, свиркѫ-тѫ ли, или тѫпанъ-тъ да слушашь?

И. Свиркѫ-тѫ по обычамъ, и могѫ сега да помыслѭ, че слушамъ вуйка си Ивана, като свири съ свиркѫ-тѫ си.

М. Можешь ли да помыслишь, че слушашь нѣщо, като го не слушашь?

И. Могѫ: и, че хващамъ нѣщо, като го

не хващамъ, сирѣчь могѫ да помислѭ сега че хващамъ камькъ-тъ, топкѫ-тѫ и тебе за рѫкѫ-тѫ.

М. Можешь ли сега да помислишь що усѣщашь като истинешь?

И. Могѫ, мамо: представямъ си що усѣщамъ и когато ся стоплѭ, и когато сьмь гладенъ, или жаденъ, или боленъ.

М. Това не є ли чудно?

И. Азъ ся чудѫ, мамо, какъ отъ напредъ не ми є дошло на умъ-тъ: чудѭ ся още що има въ мене, което толкова различава отъ часовникъ-тъ, отъ трендафилъ-тъ и отъ камькъ-тъ. Що є то, мамо, какъ ся вика?

М. Още не могѫ да ти го кажѫ. Сега є по добрѣ да отидешь да поиграешь малко, защото доволно ся разговорихме.

—o—

РАЗГОВОРЪ И.

Другыя-тъ день бѣше недѣля. Г-жа Анна отиде въ черквѫ заедно съ Иванча и Еленкѫ, които като разумны дѣца стояхѫ съ голѣмо благоговѣніе и вниманіе. Вечеръ-тъ като си легна Еленка да спи, Иванчо ся помоли на майкѫ си да ся поразговори, за което той обычаше. Тя ся радоваше като гледаше сына си че успѣва, и като затвори книгѫ-тѫ, що че тѣше, рѣче:

М. Искамъ да знаѭ, Иванчо, помнишь ли нѣщо отъ колкото тя научихъ: кажи ми въ

какво различавашь отъ часовникъ-тъ?

И. Азъ могѫ да представіѭ на умъ-тъ си, че правіѭ нѣкои работы като гы не правіѭ; могѫ да помысліѭ, че виждамъ нѣкои нѣща, като гы не виждамъ, че миришѫ нѣщо, което не миришіѭ, че ямъ, като не ямъ, че слушамъ, като не слушамъ, и хващамъ нѣщо, като го не хващамъ.

М. Дигни на горѣ рѫкѫ-тѫ си, и іѭ погледни: може ли рѫка-та ти да поиска да направи нѣщо?

И. Нѣ, мамо. Азъ самъ искамъ да подигнѫ рѫкѫ-тѫ си, тя не може да направи нищо отъ себе си. Когато искамъ да іѭ подигнѫ, дига ся на къдѣто искамъ.

М. Може ли рѫка-та ти, или нога-та ти, или друга нѣкоя часть отъ тѣло-то ти да поиска да направи нѣщо?

И. Не може: а и когато правятъ нѣщо, правятъ го, защото азъ напредъ искамъ да го правятъ.

М. Замижи, и помысли пакъ, че Еленка играе съ костенѫ-тѫ си топкѫ.

И. Азъ іѭ помыслихъ, и могѫ да си представіѭ колко ми ся вижда хубава съ червенѫ-тѫ си новѫ дрехѫ.

М. Съ коя часть на тѣло-то ти ся струва че мыслишь? съ ногѫ-тѫ ли?

И. Нѣ: струва ми ся, като че мысліѭ въ главѫ-тѫ си.

М. Погледни мя, Иванчо, видишь ли мя?

И. Виждіѭ тя твърдѣ добрѣ.

М. Когато умрѣ Петръ, видѣ ли го?

И. Видѣхъ го, че лежеше на единъ одръ.

М. Приличаше ли на оногова Петра, който играеше съ тебе топкѫ.

И. Почти приличаше. Но лице-то му бѣше много жълто и очи-тѣ му бѣхѫ затворены.

М. Петръ, когато играеше съ тебе топкѫ, можеше ли да хвърли и да улови топкѫ-тѫ, и да направи много другы работы.

И. Наистинѫ, мамо, и когато замижаваше, струва ми ся, че той тогава можеше да мысли, че той види много работы, като гы не виждаше, както и азъ могѫ да правіѫ.

М. Имаше ли и той нѣщо въ главѫ-тѫ си, съ което можеше да мысли, както и ты имашь?

И. Имаше; но бѣше ли то въ главѫ-тѫ му, като лежеше на носило-то когато го видѣхъ?

М. Нѣ, чадо: то не бѣше вече у него, то бѣше побѣгнало; защото ако бѣше въ главѫ-тѫ му, той като искаше можеше да погледне: можеше да стане да играе съ тебе, можеше да ся разговори. Ты си видѣлъ Петрово-то тѣло, но то бѣше мьртво, и онова нѣщо, което мысли, като умрѣ Петръ, на часъ-тъ побѣгна отъ него.

И. Азъ видѣхъ само мьртво-то тѣло, а онова, що мысли на къдѣ є отишло?

М. Другъ пѫть ще ти кажѫ това: я погледни мя пакъ; видишь ли мя?

И. Виждіѫ тя; очи-тѣ ми ся отворены, и тя виждіѫ твьрдѣ добрѣ.

М. Представи на умъ-тъ си че азъ умрѣхъ,

както умрѣ Петръ, щѣше ли тогава да мя видишь?

И. Щѣхъ да видѭ мьртво-то ти тѣло.

М. Истина, чадо мое; но щѣше ли да видишь онова, което мысли, въ главѫ-тѫ ми?

И. Нѣ, азъ и сега не могѫ да го видѭ. Искахъ, ако бѣше възможно, да погледнѫ въ главѫ-тѫ ти, за да го видѭ: или ако бѣше глава-та ти стъклена, за малко време, можехъ да го видѭ.

М. Ты не можешь да видишь онова, което мысли въ главѫ-тѫ ми; а като мя гледашь, що видишь?

И. Виждамъ живо-то ти тѣло, както виждахъ и Петра на одръ-тъ, когато бѣше умрѣлъ.

М. Когато гледашь мьртво-то тѣло, ты знаешь че є побѣгнало онова, що мысли; защото мьртво-то тѣло не може да гледа, нито да слуша, и да подуша, и да усѣща, нито да шава, нито може да прави нѣщо.

И. Наистинѫ, мамо: така и когато видѭ живо тѣло, знаѭ че онова нѣщо, което мысли, още є въ него; защото може да гледа, и да слуша, и да усѣща, и да шава, и да прави много нѣща.

М. Добрѣ, чадо, ные ся разговорихме много, и ми ся струва че си ся утрудилъ. Земи свѣщь-тѫ, и иди да си легнешь. Гледай да не събудишь Еленкѫ.

—o—

РАЗГОВОРЪ Ѳ.

На зарань-тѫ Иванчо стана твърдѣ рано, и остави малкѫ-тѫ си сестрѫ да спи още, и, като извика куче-то Ифеста, излѣзе да ся порасходи малко. Като ся върна отъ расходкѫ-тѫ, влѣзе въ книгохранилницѫ-тѫ, и зѣ еднѫ книгѫ да ѭ чете. Майка му влѣзе, и той като ѭ поздрави, цѣлува рѫкѫ-тѫ и' и и' каза че ходилъ да ся расхожда; а тя му рече, че направилъ добрѣ, защото расхожданіе-то го прави силенъ и здравъ. Подиръ Иванчо ся помоли на майкѫ си да му раскаже за онова, което мысли, въ главѫ-тѫ ни. Тя сѣдна съ него при прозорецъ-тъ, и начнахѫ да ся разговарятъ.

М. Иванчо! що мыслѭ сега?

И. Какъ могѫ да знаѭ, мамо, ако ми не кажешь? азъ не могѫ да видѭ въ главѫ-тѫ ти, та да знаѭ мысли-ты ти.

М. Замижи сега, Иванчо, и намысли нѣщо.

И. Добрѣ, азъ намыслихъ.

М. Ако ми не кажешь що мыслишь, азъ не могѫ да знаѭ. Ако искашь, ты можешь да дьржишь тайно всичкы-ты си мысли.

И. Така и ты можешь и всякой другъ. Веднъждь Еленка говорѣше на сънъ-тъ си, и азъ отъ думы ты и' познахъ що сънуваше. Сънъ-тъ и мысль-та едно ли є?

М. Много си приличатъ: ты знаешь, че кога сънувашь, струва ти ся че си буденъ.

И. Наистинѫ, мамо, могѫ да гледамъ много

вѣщи, които не гледамъ, когато сьмь буденъ; и могѫ да правіѭ много работы, които не правіѭ, като сьмь буденъ.

М. Замижи, и виждь, можешь ли да сънувашь?

И. Това не прилича съвьршенно на сънь, но почти прилича, защото азъ сега мыслѭ, че имамъ крыла и хвьркамъ.

М. Добрѣ, онова що мысли въ главѫ-тѫ ти, кога си буденъ, то мысли и кога спишь, и мысли-ты на оногова, който спи, наричатъ сънища.

И. Мамо! азъ сънувахъ веднъждь като бѣхъ буденъ.

М. Що говоришь? може ли да бѫде това?

И. Сѣдѣхъ единъ день на одрѣ-тъ, и гледахъ огнь-тъ, и виждахъ сичкы-ты вѫглища че горятъ. Бѣше тьмно въ одаіѭ-тѫ, и азъ гледахъ на запалены-ты вѫглища, отъ които единъ приличаше на Петрово-то лице. Азъ ся размыслихъ за него, и представяхъ си, че играяхме топкѫ задъ училише-то; и това мыслихъ много време. Послѣ дойде ты въ одаіѭ-тѫ, и като ми продума, азъ ся обьрнахъ къмъ тебе, и не знаяхъ гдѣ ся намирамъ. Бѣхъ като да сьмь ся събудилъ отъ сънъ.

М. Мысли-ты ти тогава за Петра, като си былъ толкова спокоенъ, и си гледалъ въ огнь-тъ, ся наричатъ размышленія.

И. Единъ день, мамо, гледахъ отъ мостъ-тъ като течеше вода-та отъ долу. Вода-та ся оттичаше, и азъ непрестанно іѭ гледахъ, и

отъ това мысляхъ че плавамъ заедно съ Петра, и слазяхме по рѣкѫ-тѫ на долу, и най послѣ че стигнахме до голѣмѫ-тѫ скалѫ, която є подъ мостъ-тъ. Азъ тогава ся уплашихъ, и начнахъ да мыслѭ гдѣ ся намирамъ. И много ся зарадувахъ, като познахъ, че не сьмь въ лоткѫ-тѫ.

М. Наистинѫ и тогава си размышлявалъ.

И. Какво чюдно нѣщо има въ главѫ-тѫ ми! размышлява, и си представлява много работы, и когато сьмь буденъ, не престава да мысли то за едно, то за друго нѣщо.

М. Опытай ся, и виждь, можешь ли да не мыслишь?

И. Не могѫ, мамо: ты можешь ли?

М. Нѣ, чадо: и азъ отъ малко момиче все така мыслѭ.

И. Но не всякога.

М. Защо не?

И. Защото много пѫти спишь: все сънуваме ли като спимъ? азъ нѣкои нощи никакъ не сънувамъ.

М. Добрѣ: но азъ много сьмь размышлявала кога сьмь была будна.

И. Така и азъ, мамо: струва ми ся, че не могѫ да пречетѫ различны-ты вещи, които размышлявамъ всякога. А! кажи ми, молѭ ти ся, кое є това чудно нѣщо, което є въ главѫ-тѫ ми, и което размышлява всякога. Ты ми ся обѣща да ми го кажешь.

М. Азъ ще ти го кажѫ, чадо. Погледни мя! Гледай да не забравишь никога това

което ще ти кажѫ. Това нѣщо, което размышлява въ тебе, и беспрестанно мысли є душа-та ти.

И. А, мамо! колко ся радувамъ, че и азъ имамъ душа, и ты и Еленка. Ако да нѣмахме не можахме да ся разговаряме единъ съ другъ, и не можахме да обычаме единъ другыго. Но твоя-та душа, мамо, и душа-та Еленкына, приличатъ ли на моѭ-тѫ?

М. Довечара, Иванчо, ще ти кажѫ друго нѣщо за душѫ-тѫ. Сега є време да идемъ да обѣдуваме.

—o—

РАЗГОВОРЪ I.

Вечеръ-тъ Иванчо науми на майкѫ си, че му ся обѣща да му каже нѣщо за душѫ-тѫ. Майка му ся обѣща да му каже като си легне Еленка, и му каза да сѣдне на столъ-тъ, и да научи единъ малъкъ урокъ догдѣ тя да приспи Еленкѫ. Иванчо като добро дѣте, направи, както му каза майка му. А тя като ся вьрна, зѣ единъ столъ и сѣдна при него, та начна да ся разговаря така:

М. Иванчо! можешь ли ми каза, какво нѣщо є душа-та?

И. Душа-та є едно нѣщо, което размышлява въ мене.

М. Ты, Иванчо, имашь душѫ и тѣло, и азъ

имамъ, и Еленка има, и сичкы-ти человѣци и дѣца иматъ душы и тѣла.

И. Иматъ ли душы и малкы ты дѣца?

М. Иматъ, но догдѣ не порастятъ, не могѫтъ да размышляватъ.

И. Расте ли и душа-та, мамо?

М. Не расте като тѣло-то. Тя расте малко по малко само въ мысли-ты и въ разсужденія-та, за да ся учи и да знае много добры и полезны вещи. Отъ това можемъ да речемъ че душа-та расте.

И. Ные не даваме на душѫ-тѫ нищо да яде за да расте, както расте тѣло-то.

М. Нѣ: ные не можемъ да хранимъ душѫ-тѫ, както хранимъ тѣло-то, когато є гладно, но ѭ учимъ на много нѣща, и това ученіе є храна-та и'.

И. И азъ искамъ, мамо, да научишь душѫ-тѫ ми на много работы, за да порасте и да стане така голѣма, както є голѣма душа-та на вуйкѫ ми Ивана.

М. Съ радость ще направѭ това, чадо, и ся надѣвамъ че ты ще станешь така добръ както є и вуйчо ти Иванъ. Но кажи ми, Иванчо, прилича ли душа-та ти на камьче-то, на трендафилъ-тъ и на часовникъ-тъ?

И. Нѣ, мамо. Тѣло-то ми прилича на тѣхъ, защото има тежинѫ, якость, видъ, шаръ и части, както иматъ и камьче-то и трендафилъ-тъ и часовникъ-тъ.

М. Колко нѣща можешь да видишь Иванчю?

И. Азъ не могѫ ти каза колко нѣща виждамъ, но струва ми ся, че виждамъ всичкы-ты нѣща по свѣтъ-тъ.

М. Можешь ли да видишь душѫ-тѫ ми, Иванчо?

И. Не могѫ, нито ты можешь да видишь моѭ-тѫ. Не є възможно да видѭ азъ душѫ-тѫ си, но познавамъ само, че тя мысли.

М. Когато гледашь нѣкои вещи, какъ гы видишь?

И. Видѭ гы както си сѫ: видѭ гы валчесты ли сѫ или четвероуголны, дългы или късы, голѣмы или малкы, червены или зелены или бѣлы или жълты.

М. Видъ-тъ имъ и шаръ-тъ имъ видишь.

И. Наистинѫ, мамо, видѭ и колко сѫ тѣ далеко отъ мене.

М. Можешь да чуешь много и различны вещи да издаватъ различны гласове.

И. Наистинѫ, мамо, могѫ да чуѭ клепалото когато клепа за черквѫ, и кавалъ-тъ, когато свири вуйка ми Иванъ, и кокошкы-ты, и паткы-ты, когато крякатъ, и кравѫ-тѫ когато мучи, и овцы-ты когато блѣѭтъ, и Еленкѫ когато плаче. А! колко вещи могѫ да чуѭ.

М. Душѫ-тѫ ми можешь ли да чуешь, Иванчо?

И. Могѫ да тя чуѭ когато говоришь.

М. Азъ напредъ размышлявамъ що щѫ да ти рекѫ, и подиръ съ языкъ-тъ си говорѭ, а ты чуешь гласъ-тъ на говореніе-то ми, а не намысль-тѫ ми. Тури часовнивъ-тъ на у-

хо-то си: чуешь ли нѣщо?

И. Чуѭ че чука: цѫкъ, цѫкъ, цѫкъ.

М. Тури сега ухо-то си при главѫ-тѫ ми: азъ ще помислѭ нѣщо; опытай ся и виждь, можешь ли чу мысль-тѫ ми?

И. Нѣ, мамо, нищо не ся чуе.

М. Душа-та ми не издава гласъ кога мысли, и за това не можешь да ѭ чуешь: можешь да чуешь само гласъ-тъ ми, кога ти казувамъ онова, що мислѭ.

И. Това є много чудно, мамо; душа-та трѣбе да є много различна отъ сичко, колкото гледамъ, или слушамъ.

М. Наистинѫ, но можешь ли да вкусишь, или да подушишь или да похванешь душѫ-тѫ ми?

И. Нѣ, мамо; азъ не могѫ нито да вкусѭ, нито да подушѭ, нито да похванѫ нѣкому душѫ-тѫ, нито моѭ-тѫ.

М. Не можешь да ми кажешь душа-та ти валчеста ли є, или четвьрожгълна, или дълга, или къса, или червена, или бѣла, или черна, или зелена, или жълта: не можешь да ми кашешь че има шаръ, или видъ, или има гласъ, както звънецъ-тъ, или кавалъ-тъ, или както друго нѣщо. Така пакъ не можешь да речешь, че душа-та ти има вкусъ както друго нѣщо, или че има миризма: нито че є яка или мека, нито че може да ся хваща, както ся хваща друго нѣщо.

И. Какъ ся наричатъ, мамо, сичкы-ты ве-

щи, които ся виждатъ, слушатъ, ядатъ, миришатъ и хващатъ?

М. Наричатъ ся вещество, или вещественны.

И. Кога є така, тѣло-то ми є вещественно.

М. Наистанѫ, но душа-та ти не є вещественна.

И. Азъ познавамъ, мамо, че душа-та ми є невещественна, защото не погѫ нито да іѭ видіѭ, нито да іѭ чуіѭ, нито да вкусіѭ отъ неіѭ, нито да іѭ подушіѭ, нито да іѭ попипамъ.

М. Наистинѫ души-ты на сичкы-ты человѣцы сѫ невещественны. Помни, чадо, че имашь едно тѣло и еднѫ душѫ, и че тѣло-то можешь да видишь, да чюешь да вкусишь, да подушишь, и да попыпашь, защото то прилича на камьче-то, на трендафилъ-тъ, и на часовникъ-тъ; но душа-та ти нѣма видъ, нито шаръ, нито гласъ, нито вкусъ, нито миризмѫ, нито якость, сирѣчь не є вещественна, но невещественна, или (което є все едно) нарича ся духъ. Камьче-то, трендафилъ-тъ и часовникъ-тъ нѣматъ такъвъ духъ. Струва ми ся, Иванчо, че дремешь. Легни си вече, и утрѣ пакъ ще ся разговоримъ за душѫ-тѫ.

—o—

РАЗГОВОРЪ AI.

На другыя-тъ день Иванчо стана рано

преди да изгрѣе слънце-то, и като излазяше срѣщна майкѫ си. Ела Иванчо, рѣче му тя, да идемъ въ градинѫ-тѫ да ся порасходимъ, и, ако обычашь, да ся поразговоримъ още за душѫ-тѫ. Отидохѫ въ градинѫ-тѫ, и като ся расхождахѫ разговаряхѫ ся така:

И. Струва ми ся, мамо, че и куче-то Ифестъ нѣкога мысли.

М. Отгдѣ знаешь?

И. Гледамъ много пѫти че стои, и види ся че мысли що да прави и послѣ побѣгва, и като че отхожда да донесе нѣщо, за кое-то бѣше намыслилъ.

М. Наистинѫ: и когато му речешь да иде да ти донесе топкѫ-тѫ, знаешь, че ще ти ѭ донесе.

И. Чухъ, че казувахѫ за едно куче, какъ є было научено да носи въ уста-та си едно кошниче, и да ходи на пазарь-тъ да зима мясо, и да го занося цѣло въ кѫщѫ-тѫ. Това правяше часто, и господарь-тъ му даваше пары, и еднѫ запискѫ, въ коѭ-то пишеше какво мясо да му дадѫтъ. Иска ми ся и нашь Ифестъ да прави така!

М. Добрѣ: и менѣ ся струва, какъ и куче-та размышляватъ, както и другы-ты животны. Но онова нѣщо, което размышлява въ тѣхъ, много различава отъ онова кое-то размышлява въ насъ. Ифестова-та душа не прилича на нашѫ-тѫ.

И. Негово-то тѣло много прилича на наше-то.

М. Наистинѫ прилича. Той има одушевленно естество, както имашь и ты. Той яде и піе, спи и ходи, истинува и ся стопля, огладнѣва, и ожаднува, разболѣва ся, и оздравѣва, радува ся, и скърби: и на сичкото това и ты приличашь на него: и той ще умре както ще умрешь и ты. Тѣло-то му ще стане на прахъ, както и твое-то ще стане. Но като смыслишь за душѫ-тѫ си, колко различавашь ты отъ Ифеста!

И. Наистинѫ, мамо, азъ много различавамъ и отъ коніе-ты, и отъ кравы-ты, и отъ овцы-ты, и отъ птицы-ты, и отъ рыбы-ты.

М. И отъ сичкы-ты животны колко-то сѫ на земліѫ-тѫ различавашь, само отъ человѣцы-ты не различавашь по душѫ-тѫ, защото тѣхны-ты души приличатъ на твоіѫ-тѫ, и ся наричатъ человѣческы души.

И. Тѣла-та ни наричатъ ли ся человѣческы тѣла?

М. Наричатъ ся, чадо!

И. Имамъ ли и азъ, мамо, человѣческѫ душѫ и человѣческо тѣло.

М. Имашь; но едно нѣщо тя прави да различавашь много отъ Ифестовѫ-тѫ душѫ.

И. Кое є то, мамо?

М. Ты знаешь, кое є праведното, и кое є неправедно-то, а той не знае нищо отъ това. Ты си благодаренъ, и ся радувашь когато знаешь, че си добро момче, и скърбишь, и не годувашь, когато мыслишь че си лошо. А Ифестъ не познава, и не усѣща такова нѣ-

що. Ты можешь да говоришь, а той не може. Ты можешь да ся научишь да четешь, да пишешь и да броишь, а той не може. Ты колкото растешь ще успѣешь, и ще ся научишь да четешь всичкы-ты книгы, колкото сѫ въ книгохранилницѫ-тѫ ми, и да ся занимавашь въ нѣкое дѣло, както вуйка ти Иванъ. Но Ифестъ не може никога да направи това: и ще да остане за всякога просто куче, и въ всичкыя-тъ си животъ неучено.

И. Ифестъ не може ли да плаче, или да ся смѣе?

М. Не може, чадо: неговы-ты чувствованія сѫ много различны отъ твои-ты. Ты ся радувашь когато гледашь новы живописанія, или четешь новы книгы, или гледашь новы вещи, или кога добывашь новы разсужденія, и учишь новы ученія или размышляваш що ще да правишь кога порастешь. Но Ифестъ не ся радува на такыва нѣща. Надѣвамъ ся че ще бѫдешь много благополученъ, ако си добро и разумно мо̀мче, ако бѫдешь благодѣтеленъ на Еленкѫ, и на другы-ты человѣцы, и да ся трудишь да имъ направишь добро и да гы възблагодаришь. А Ифестъ не може да има такыва чувства, нито такыва разсѫжденія.

И. Сега още по добрѣ разумѣвамъ колко различавамъ отъ Ифеста.

И. Наистинѫ. Ако имахъ време, можахъ да ти кажѫ много другы нѣща, по които ты

различаваш отъ куче-то. Но колкото ти казахъ, струва ми ся че сѫ доволны да тя научатъ, че онова, което размышлява въ Ифеста є много различно отъ душѫ-тѫ ти.

И. А има ли Ифестъ душѫ, или нѣма?

М. Ако и да има душѫ, но тя не прилича на человѣческѫ-тѫ душѫ: тя є такава каквато иматъ четвероножны-ты животны, птицы-ты и рыбы-ты, и струва ми ся, че тя не трѣбе да ся нарича душа.

И. А! какъ трѣбе да ся нарече?

М. Не знаѭ, чадо, какъ трѣбе да ся нарече. Въ животны-ты има едно нѣщо, което мысли, но нѣма име.

И. Мамо! веднаждъ ми казуваше вуйка ми Иванъ много нѣща за слонъ-тъ, и думаше че слонове-ти познаватъ по много работы отъ другы-ты животны.

М. Види ся че познаватъ по много.

И. Ако бѣхме имали едно малко слонче, и ако щѣше го учи всякой день, можеше ли ся научи толкова колко-то знае человѣкъ?

М. Не може, чадо, ако быхъ ся трудила и пятдесять годины да го учѭ, пакъ не можаше ся научи толкова, колкото знае Еленка. Дѣте-то ако да ся учи отъ малко добрѣ, то повседневно ще расте въ мѫдрость-тѫ, и като стане мѫжъ, ще знае повече отъ колкото знаѭтъ вси-ти слонове, и вси-ти добытъци, колко-то сѫ по свѣтъ-тъ.

И. Колко може да научи человѣкъ, мамо?

М. Не могѫ да ти кажѫ колко. Душа-та

ти може да ся научи много, и да придобыва мѫдрость до гдѣ си живъ. Ты мыслишь, че азъ знаѭ много, но има нѣкои человѣци кои-то знаѭтъ сто пѫти по много отъ мене.

И. Желаяхъ да знаѭ азъ толкова, колко-то знаешь ты. Сега разумѣвамъ колко трѣбе да ся радувамъ, като различамъ толкова отъ добытъцы-ты, че имамъ душѫ, която може да прави толкова много и чудны работы. Ако приличахъ на Ифеста, щѣхъ да скърбѭ много. Но азъ имамъ душѫ, и ся надѣвамъ да станѫ мѫдъръ и добъръ человѣкъ.

М. И азъ ся надѣвамъ така (рече Г-жа Анна); и послѣ излѣзохѫ изъ градинѫ-тѫ, и отидохѫ въ кѫщи.

—o—

РАЗГОВОРЪ ВI.

Вечеръ-тъ Г-жа Анна сѣдна пакъ близо при трѣпезѫ-тѫ, и рече на Иванча да сѣдне и той при неѭ. Еленка си бѣше легнала малко по напредъ. А Иванчо ся радуваше много, че ще ся разговори съ майкѫ си за душѫ-тѫ си. Майка му, като го гледаше много миренъ и внимателенъ, радуваше ся, и начна да го пыта така:

М. Иванчо, можешь ли ми каза що є вещество?

И. Вещество є всяко нѣщо, което можемъ

да видимъ, да чуемъ, да вкусимъ, да подушимъ, и да похванемъ.

М. А що є духъ?

И. Духъ ся казува онова нѣщо, което мысли въ мене, и чувствува, и познава, що є добро, и що є зло. Той нѣма видъ, нито шаръ, нито гласъ, нито миризмѫ, нито якость, нито мекость. Ты ми каза, че то є душа-та.

М. Помнишь ли, Иванчо, що ся разговаряхме отъ завчера за Петра?

И. Помнїѭ, мамо.

М. Ты знаешь, че турнахѫ тѣло-то му въ носило-то, и го занесохѫ на гробища-та, и тамъ го турнахѫ въ гробъ-тъ, и го заровихѫ съ пьрсть.

И. Наистинѫ, мамо. Азъ отидохъ веднаждь да видїѭ гробъ-тъ му: защото често обыкновамъ да ходїѭ тамъ, и да размышлявамъ за него, и нѣкой пѫть ми дохожда да плачѫ. Трева-та покрыла сичкыя-тъ му гробъ, и на края-тъ му има единъ камькъ, на когото є написано въ коїѭ годинѫ є умрѣлъ Петръ.

М. Когато умрѣ Петръ тѣло-то му погребахѫ въ землїѭ-тѫ, а душѫ-тѫ му не погрѣбахѫ. И твое-то тѣло като умрѣшь ще погребѫтъ въ землїѭ-тѫ, но душѫ-тѫ нѣма да погребѫтъ никога.

И. Душа-та ми ще живѣе ли, като умре тѣло-то ми?

М. Душа-та ти не ще да умре никога, само тѣло-то ти ще умрѣ, и ще го турїѭтъ въ гробъ-тъ, и тамъ ще стане на прахъ;

душа-та ти обаче не ще да умре никога, но ще живѣе вѣчно.

И. Азъ не разумѣвамъ това, мамо.

М. Погледни тука, Иванчо. Ще напишѫ на тѫѭ таблицѫ толкова знакове, колко-то дни има година-та. Ако ти напишахъ още толкова знакове, щѣхѫ да станѫтъ сичкы-ты двѣ годины. Но ако рѣкѫ да напишѫ на всичкѫтѫ таблицѫ знакове, то колко годины, мыслишь, щѣхѫ да станѫтъ?

И. Не знаѭ, мамо, може да станѫтъ десять годины.

М. Добрѣ, и менѣ ся струва до десять. Кажи сега че ще напълнѭ десять таблицы съ такыва знакове; и тыя знакове колко годины могѫтъ да станѫтъ?

И. Сто годины; защото десять пѫти по десять правятъ сто.

М. Кажи че одая-та є пълна съ такыва таблицы, и всяка таблица є пълна съ такыва знакове, и сякой знакъ да прави еднѫ годинѫ; то колко годины щѣхѫ да сѫ всичкы-ты знакове?

И. А! мамо, това никой не може да пречете.

М. Кажи, че всичкы-ты одаи колкото сѫ у дома сѫ пълны съ таблицы написаны съ знакове, и щѣхѫ да ся напълнятъ всичкы-ты кѫщы въ село-то съ тѣхъ. Послѣ кажи че ще гы занесешь на поле-то, и ще да туришь всичкы-ты еднѫ вьрзъ другѫ, то колко годины щѣхѫ да станѫтъ?

И. А! мамо, това никой не може каза, и ты не можешь гы прече въ всичкыя-тъ си животъ.

М. Добрѣ, Иванчо: душа-та ти ще живѣе толкова годины, колкото струватъ всичкы-ти знакове, които сѫ въ таблицы-ты.

И. А послѣ ще умре ли тя?

М. Нѣ, Иванчо, тя не ще да умре, но ще да живѣе още толкова годины колко-то сѫ знакове-ти въ таблицы-ты, и тогава пакъ не ще да умре, но ще да живѣе още толкова годины, колкото струватъ всичкы-ты тыя знакове написани на сто купа отъ такыва таблицы, и турнати на другы хилядо такыва купове; и просто да речемъ, колкото можешь да си представишь отъ землѭ-тѫ до небо-то, единъ купъ вьрзъ другъ, и пакъ нито тогава ще да умре душа-та ти, но ще да живѣе вѣчно, и никога не ще да умре, никога.

И. А! мамо, колко време ще живѣе душа-та ми! не могѫ да представѭ на умъ-тъ си колко годины! Но гдѣ ще живѣе? Гдѣ отхожда душа-та като умре тѣло-то? Кой ще ся грыжа за душѫ-тѫ ми? Що ще да прави тя? Ще може ли пакъ да мысли? Ще идѫтъ ли всичкы-ты наши души на едно мѣсто? сирѣчь и моя-та и твоя-та и Еленкына-та, като умремъ. Знаешь ли това? Ако знаешь, молѭ ти ся кажи ми го, защото много желаѭ да ся научѫ за тыя нѣща.

М. Нѣмаме сега време, Иванчо: подиръ

малко време ще ти кажѫ за това. Ты ще ся научишь много нѣща за душѫ-тѫ си, и за мѣсто-то, гдѣ-то тя ще отиде щомъ умре тѣло-то ти и ся погребе: и трѣбува да научишь още що си длъженъ да правишь, та да є радостна всякога душа-та ти. Помни, че душа-та ти не ще да умре никога, но ще да живѣе въ вѣчны-ты вѣкове. Подиръ тоя разговоръ, Иванчо си легна, но не заспа за много време, защото размышляваше за душѫ-тѫ си, и не ся доумѣваше, гдѣ ще иде тя, като умре тѣло-то му, и ся погребе.

—o—

РАЗГОВОРЪ ГІ.

На утренѫ-тѫ Иванчо стана твърдѣ рано, и като още никой не бѣше ся събудилъ въ кѫщи, той ся спусна при майкѫ си, и като іѫ събуди, моли и' ся, да ся разговори пакъ съ него за душѫ-тѫ му. А майка му каза че трѣбе да има търпѣніе, и да почака до гдѣ подхапнѫтъ, и тогава ще испълни желаніе-то му. Иванчо бѣше добро дѣте, слѣзе отъ стълбѫ-тѫ долу, зѣ си книгѫ-тѫ, и сѣдна да учи урокъ-тъ си. Тѫіѫ утренѫ валѣше много дъждь, щото не можеше да излѣзне на расходъ. Послѣ, като подхапнахѫ, Г-жа Анна и дѣца-та и', влѣзохѫ въ книгохранилницѫ-тѫ, и като ся заласнуваше Еленка и

гледаше живописны-ты харты и образы, Иванчо и майка му ся разговаряхѫ.

И. Чудіѭ ся, мамо, като размышлявамъ, че душа-та ми не ще да умре, никога. Знаіѭ че тѣло-то ми ще умре, защото видѣхъ Петра че умрѣ, и размыслихъ, че и азъ ще умрѫ както и той, и че тѣло-то ми ще туріѭтъ въ гробъ; но чувствовамъ много страхъ за смьрть-тѫ.

М. Чадо! боишь ли ся сега отъ смьрть-тѫ!

И. Наистинѫ, мамо, боіѭ ся, като мыслѣѭ че ще мя хвьрлятъ въ трапъ-тъ, и ще мя покрыѣтъ съ пьрсть, и не ще могѫ да видіѭ вече нито тебе, нито Еленкѫ, нито никого другыго. Още по много ся боіѭ отъ смьрть-тѫ, като не знаіѭ гдѣ ще иде душа-та ми, нито кой ще ся грыжа за неіѭ, като умре тѣло-то ми и ся погребе.

М. Това ще ся постараіѭ да ти истълкувамъ, и надѣвамъ ся че ще ти дамъ да познаешь що трѣбе да правишь, за да не ся боишь вече никога отъ смьрть-тѫ.

И. О, мамо, колко ще ся радувамъ като научѫ това! Защо не ми кажешь сега всичко за душѫ-тѫ ми, догдѣ не сьмь начналъ да четѫ урокъ-тъ си?

М. Трѣбе да имашь малко тьрпѣніе. Не помнишъ ли че ты желаеше да научишь всичко изведнаждь за онова нѣщо, което разумѣва и чувствува въ тебе, и познава кое є добро-то, и кое є зло-то? Трѣбѣше тогава да чакашь до гдѣ ти истълкувамъ това така,

щото да можешь да ми разумѣвашь: и послѣ отъ малко нѣщо ся позна че ты разумѣваше доста добрѣ всичкы-ты вещи, колкото желаяхъ азъ да тя научѫ. И сега трѣбе да ти истълкувамъ това полека, полека, споредъ тогавашнія-тъ способъ; защото инакъ не ще да можешь да ми разумѣвашь.

И. Мамо, разумѣхъ че ты знаешь по добрѣ отъ мене, що да мя научишь. Не ще вече да сьмь нетьрпѣливъ; само начни да мя поучавашь.

М. Ако умрешь, душа-та ти изведнаждь ще излѣзе изъ тѣло-то ти. Желаешь ли прочее да ся научишь гдѣ тя ще иде, и кой ще има за неѭ грыжѫ?

И. Наистинѫ, мамо, наистинѫ. Защото, кажи на примѣръ, че азъ щѣхъ да умрѫ като сьмь още малко дѣте, както умрѣ Петръ, и щѣхъ да идѫ, не знаѭ кадѣ, и не щѣхъ да имамъ никаквѫ майкѫ, коя-то да ся грыжа за мене; то другъ кой щѣше да ся погрыжа за мене?

М. Баща-ти, чадо!

И. Баща ми, мамо, умрѣ, и не знаѭ гдѣ є отишелъ; ще идѫ ли и азъ на сѫщо-то мѣсто гдѣто є той, та да може той поне да има за мене грыжѫ?

М. Надѣвамъ ся че ще отидешь, чадо; но азъ говоріѭ сега за другъ бащѫ.

И. Не ти разумѣвамъ, мамо. Обыкнувашь да ми говоришь, че баща ми ималъ име подобно на мое-то. На гробища-та ты ми каза име-то му, написано на гробнѫ-тѫ плочѫ,

и азъ плакахъ надъ неіж, като гледахъ тебе да плачешь, когато стояхме близо при гробъ-тъ му; азъ не помніж бащж си, но ты ми каза че былъ много добрь человѣкъ, и много благосклоненъ за мене и за тебе, и че ты го си обычала много. Но кой є другыя-тъ ми баща? Видѣ ли го ты нѣкога? Гдѣ є? Желаіж твьрдѣ много да ся научіж за него.

М. Иванчо; ты имаше бащж като бѣше още малко дѣтенце; той бѣше и на Еленкж баща; бѣше мой стопанинъ: казуваше ся Иванъ. Но имашь и другъ бащж, който живѣе горѣ на това синьо небо. Той є баща и на Еленкж, и менѣ и на всичкы-ты мжжи, жены и дѣца, колкото сж въ тоя свѣтъ. Ако си добро дѣте, и правишь онова, което ти заповѣда да правишь, то като умрешь, ще идешь тамъ гдѣто є той, и той ще тя поеие, и ще тя направи да си вѣчно благополученъ.

И. Мамо, видѣла ли си нѣкога тогова бащж?

М. Не сьмь го видѣла, сыне мой; но имамъ еднж книжкж, за него, и за онова, което сме дължни да правимъ за да му угодимъ, та да ны обыча тукъ, и когато умремъ, да пріиме душы-ты ни за да живѣіжтъ вѣчно заедно съ него въ онова прекрасно мѣсто, гдѣто сѣди той.

И. О, мамо, какъ ся казува тоя добръ и благъ баща, и какъ ся казува онова мѣсто, гдѣто сѣди той?

М. Нарича ся, сыне мой, БОГЪ. И намира ся на Небо-то, а называме го Отца нашего, който є на небеса-та, или небеснаго нашего Отца.

И. Мила мамо, колко новы и чудны нѣща ми каза сега! Желаіѫ още да ся научіѫ за Бога, небеснаго нашего Отца, и за онова прекрасно мѣсто, което ся нарича Небо, и за онѫіѫ книжкѫ, която имашь, и която говори за тыя нѣща.

М. Имамъ голѣмо благодареніе, сыне мой, като тя гледамъ, че желаешь да ся научишь повече за Бога. Надѣвамъ ся че могѫ да тя научіѫ нѣщо отъ онѫіѫ книгѫ, коіѫто ми той даде, и че ще тя научіѫ да прочиташь ты самъ онѫіѫ книжкѫ, защото є по добра отъ всичкы-ты книгы. Тя прави благоразумны оныя, които іѫ прочитатъ; и които іѫ обычатъ и слушатъ нейно-то поученіе, не ся боіѫтъ отъ смьрть-тѫ: защото имъ казува, че души-ты имъ ще идѫтъ на небо-то, като умрѫтъ тѣла-та имъ, и че ще бѫдѫтъ тамо благополучны всякога, гдѣто Богъ небесныя-тъ имъ баща ще гы обыча всякога и ще гы ублажава.

Но много време ся разговорихме, и трѣбе вече да престанемъ. Ты и Еленка излѣзнете, та си поиграйте, понеже сега не вали дъждь, а когато дойде време за уроцы-ты ви, азъ ще вы викнѫ.

—o—

РАЗГОВОРЪ ДІ.

Подиръ пладнинѫ дойде Иванчова лѣля да посѣти Г-жѫ Аннѫ, и за това не му говори майка му тоя вечеръ за душѫ-тѫ му; обѣща ся обаче да му говори на другыя-тъ день, като си отиде лѣля му. Лѣля му имаше на мѣреніе да заведе Еленкѫ у тѣхъ, та да посѣди тамъ двѣ или три недѣли. Иванчо ся оскърби твърдѣ много за това, като щѣше да го остави сестра му. Знаеше обаче че това ще є благоугодно на Еленкѫ и ще іѫ ползува, защото не бѣше толкова добрѣ съ здравіе-то си, и за това Иванчо не рече нищо, но испрати іѫ на сутренѫ-тѫ заедно съ лѣліѫ и', и послѣ ся върна съ майкѫ си въ кѫщи.

Г-жа Анна рече на Иванча че ще отиде на расходъ заедно съ него, при брѣгъ-тъ на прекраснѫ-тѫ рѣкѫ, която тече близо при кѫщѫ-тѫ имъ. Тамъ тя обычаше да ходи често, защото тамъ имаше малка дѫбрава съ гѫстѫ сѣнкѫ, и сѣдалице подъ едно дърво, на което сѣднахѫ Иванчо и майка му, и като бѣхѫ всичкы-ты около нихъ нѣща веселы и тихы, тѣ ся разговаряхѫ така:

И. Мамо! ты ми ся обѣща да ми кажешь още за Бога небесныя-тъ ни баща, и сега имамъ голѣмо благодареніе да тя чуіѫ.

М. Могѫ да ти кажѫ, сыне мой, нѣколко нѣща, които мѫчно ще разумѣешь, защото Богъ є толкова великъ, а ные сме толкова

малкы, той є толкова премѣдръ, а ные сме толкова прости, та за това не трѣбе да ся надѣваме да знаемъ много за Него. Нѣкога казувашь, че не разумѣвашь нѣща, които ти казувамъ, и нѣща, които азъ правіѫ; защото си толко малко дѣте. Увѣрявамъ тя обаче, че ще гы разумѣешь като порастешь. Така не можемъ да знаемъ сега много за Бога. Ако го обычаме, и ако го слушаме ще идемъ на небо-то, като умремъ, и тамъ души-ты ни ще познаѭтъ повече за Бога; и оныя нѣща, щото сѫ мѫчны, ще ни станѫтъ лесновразумителны.

И. Не є странно, мамо, и чудно, че с мѫчно да разумѣемъ много нѣща за Бога. Мѫчно разумѣвамъ и само-то му бываніе. Прилично ли є на наше-то, мамо?

М. Споредъ нѣкои нѣща имаме малка приличность съ него, Иванчо; но тѣло нѣма той. Сичкый є душа. Той є онай великъ Духъ, който създаде тебе и всичкы-ты человѣцы по свѣтъ-тъ, и животны-ты, и птицы-ты, и малкы-ты животинкы, и всичкы-ты новосаденія и земліѫ-тѫ, и сълнце-то, и мѣсецъ-тъ и звѣзды-ты; и той промышлява и има грыжѫ за всичкы-ты нѣща, колкото є създалъ, и управлява всичкы-ты сѫщества, и одушевлены и бездушны.

И. Колко великъ трѣбе да є Богъ, мамо, който дѣйствува и прави всичкы-ты тыя нѣща! Но неразумѣвамъ какъ Богъ нѣма тѣло. Ако нѣма тѣло, нѣма нито очи, а като

нѣма очи, какъ може да гледа и да ся грыжа за насъ, и за всичко?

М. Рѣкохъ ти, чадо, че има нѣко инѣща за Бога нелесновразумителны за тебе, и едно отъ тѣхъ є и това; сирѣчь какъ може да гледа, та да ся грыжа за человѣцы-ты, за нѣщата, като нѣма очи като наши-ты. Но могѫ нѣкакъ да ти истълкувамъ малко какъ є това. Азъ знаѭ твьрдѣ малко за това.

И. Моліѫ ти ся, мамо, раскажи ми това, което ще слушамъ съ голѣмо вниманіе.

М. Помнишь ли че тя научихъ преди нѣколко дена, колко є различна душа-та отъ тѣло-то? Можешь да видишь и да чуешь, и да вкусишь, и да помиришешь, и да похванешь тѣло-то си, понеже є вещество; но душа-та ти нѣма нито видъ, нито шаръ, нито гласъ, нито вкусъ, нито миризмѫ, нито твьрдость, нито мекость, понеже не є вещество: тя є духъ.

И. Всичкы-ты тыя нѣща азъ помніѫ, мамо, и струва ми ся че гы разумѣвамъ добрѣ.

М. Помнишь ли че ми каза и това: какъ можеше да представишь на умъ-тъ си, че гледашь нѣща като гы не гледашь?

И. Наистинѫ, помніѫ и това, мамо.

М. Добрѣ, ако духъ-тъ є толко различенъ отъ тѣло-то, то не є чудно, че той дѣйствува много различно отъ тѣло-то. Тѣло-то има очи, които гледатъ нѣща-та, които ся виждатъ, и духъ-тъ има очи, които гледатъ и невидимы-ты вещи.

И. Но нѣмамъ, мамо, очи въ главѫ-тѫ си, гдѣ-то є духъ-тъ ми.

М. Извѣстно є, чадо, че духъ-тъ ти нѣма очи както оныя, съ които гледаже сега. Но духъ-тъ ти може да гледа нѣща въ себе си, когато тѣлесны-ты ти очы сѫ затворены; и за това, като нѣмаме другѫ по пристойнѫ рѣчь, казуваме, че духъ-тъ има очи, и не разумѣваме друго освѣнъ че духъ-тъ може да гледа нѣща въ себе си, и безъ помощь-тѫ на тѣлесны-ты очи.

И. Начинамъ да тя разумѣвамъ по добрѣ, но още не разбирамъ съвьршенно.

М. Що є това, Иванчо?

И. Часовникъ-тъ ти, мамо.

М. Сега затвори очи-тѣ си, и кажи ми: Златенъ ли є часовникъ-тъ или сребьрнъ?

И. Златенъ є.

М. Какъ знаешь това, като не го гледашь?

И. Могѫ обаче да го представіѫ на умъ-тъ си точно такъвъ какъвто є.

М. Сирѣчь, гледашь го въ умъ-тъ си, или въ духъ-тъ си: (духъ и умъ иматъ еднакво значеніе): гледашь часовникъ-тъ съ очи-тѣ на умъ-тъ си така, както го гледашь съ тѣлесны-ты си отворены очи.

И. Могѫ ли сега да си отворіѫ очи-тѣ, мамо?

М. Нѣ, имай гы още малко затворены.

И. Много ми є мѫчно, мамо.

М. Ще вьржѫ съ кьрпѫ-тѫ си очи-тѣ ти,

и така ще ти є по лесно да гы дьржишь затворены.

(Г-жа Анна вьрзува очи-тѣ Иванчовы съ кьрпѫ-тѫ си).

И. Сега, мамо, не могѫ никакъ да гледамъ, ако и да ся трудѭ да видѭ.

М. Добрѣ, сыне мой, кажи ми какъ ти ся види сестра-ти Еленка?

И. Види ми ся като че є малко блѣдна; и струва ми ся, че не є до толкова добрѣ, защото може да ся оскърби като ны остави.

М. Но ты не гледашь Еленкѫ, нито ако бѣхѫ отворены очи-тѣ ти, можеше да ѭ видишь.

И. Могѫ, мамо, да ѭ видѭ, ако представѭ на умъ-тъ си видъ-тъ ѝ.

М. Можешь ли да представишь на умъ-тъ си, какъ ти ся видѣше Петръ, когато той умрѣ.

И. Несумнѣнно, мамо, гледамъ го сега да стои така, както обыкноваше да стои на портѫ-тѫ, и да гледа на пѫть-тъ.

М. Ты гледашь сега малкѫ-тѫ си сестрѫ, която живѣе, гледашь и другарь-тъ си, който умрѣ, съ умъ-тъ си, или както говоримъ съ очи-тѣ на умъ-тъ. Сега, Иванчо кажи ми: можешь ли да представишь на умъ-тъ си какъ ти ся види кѫща-та ни, и градина-та ни?

И. Могѫ, мамо, и види ми ся като да гледахъ пѫть-тъ оттамъ кѫщѫ-тѫ ни и задъ другы-ты кѫщы.

М. Можешь ли да представишь на умъ-тъ

си прекрасныя-тъ видъ, когото ти показахъ, когато отидохме на планинѫ-тѫ близо при лѣліѭ ти?

И. Могѫ, мамо: всичко гледамъ, дѫбравы-ты, рѣкѫ-тѫ, домове-ты, человѣцы-ты, които работятъ, кравы-ты, овцы-ты, и прекрасныя-тъ водопадъ; гледамъ всичкы-ты като че стоіѭтъ сега въ онѫіѭ истѫ-тѫ планинѫ.

М. Можешь ли да представишь на умъ-тъ си много человѣцы и нѣща, които си видѣлъ преди много време?

И. Могѫ, мамо; ако и да стоіѭ всичкыя-тъ день съ вързаны очи, можахъ да гы видіѭ всичкы-ты така както гы видѣхъ другъ пѫть.

М. Другъ пѫть ты гы видѣ съ тѣлесны-ты си очи; сега обаче гы гледашь съ духъ-тъ си, или, както можемъ да кажешь, съ очи-тѣ на умъ-тъ си. Ако можешь въ духъ-тъ си да видишь толко человѣцы, и толко вещи, не є мѫчно Великому Богу да види въ духъ-тъ си человѣцы-ты и вещи-ты, които той є създалъ, и за които той самъ промышлява.

Както ты можешь да гледашь вещи, ако и да сѫ затворены тѣлесны-ты ти очи, така и Богъ може да гледа, ако и да нѣма тѣлесны очи. Той всякога тя є гледалъ, и ще тя гледа. Той гледа всичкы-ты человѣцы, и всичкы-ты вещи. Гледа всичкы-ты вещи колкото ты мыслишь и чувствовашь, така и колко-то правишь. Ты, Иванчо, не можешь да скрыешь нищо отъ Него.

Богъ не обыча оныя, които правятъ зло. Бой ся за това, сыне мой, да не правишь зло, или да кажешь зло или да чувствувашь или да смыслишь зло. Помни, че Богъ всякога тя гледа.

И. О, мамо, колко є голѣмъ Богъ! Надѣвамъ ся, че щѫ да правіѭ, да говоріѭ, да чувствувамъ и да мысліѭ което є добро за да мя обыча Богъ, и да мя прибере на небо-то кога умрѫ.

М. Наистинѫ, така ся надѣвамъ и азъ, чадо мое; но мьркна, отвьржи кьрпѫ-тѫ отъ очи-тѣ си, та да идемъ въ кѫщи: довечера тамъ ще ти говоріѭ пакъ за Бога, небесныя-тъ твой бащѫ.

—o—

РАЗГОВОРЪ ЕІ.

Госпожа Анна не заборави обѣщаніе-то си за да поучи пакъ Иванча за Бога. Тя сѣдна предъ прозорецъ-тъ на одаіѭ-тѫ си, и луна-та свѣтѣше толкова, щото не трѣбѣше свѣщь, а небо-то бѣше посыпано съ звѣзды. Иванчо превзѣтъ отъ това зрѣлище, начна да чувствува така щото никога до това време не бѣше чувствовалъ. "Колко є великъ Богъ„ рече той, и колко трѣбува да є силенъ, защото направи и украшява свѣтлѫ-тѫ лунѫ, и всичкы-ты прекрасны звѣзды „!

М. Наистинѫ, чадо, колкото є великъ Богъ

толкова є и благъ. Той промышлява за тебе и за всичкы-ты малкы дѣца, и за всякѫ птицѫ, която прави гнѣздо-то си по дървета-та.

И. Добрѣ, мамо, но когато ты прилѣжавашь и имашь грыжѫ за мене и за Еленкѫ, требе да си тамъ гдѣто сме и ные, когато прилежавашь за различны кѫщны вещи, трѣбе да ходишь отъ еднѫ-тѫ одаіѫ въ другѫ-тѫ. А ако Богъ нѣма тѣло, какъ може да прехожда отъ едно мѣсто на друго, и да ся грыжа за всичко, що є направилъ.

М. Богъ ся намира на сѫдѣ: сѫществува всякога и на всяко мѣсто.

И. Мамо! много ми є мѫчно да разумѣіѫ що ми говоришь.

М. Има много вещи, Иванчо, които вѣруваме, ако и да є мѫчно да гы разумѣемъ. Не є ли духъ-тъ ти едно нѣщо много различно отъ тѣло-то ти, и съвсѣмъ различно?

И. Наистинѫ, мамо, струва ми ся че разумѣвамъ това добрѣ.

М. Гдѣ є духъ-тъ ти, или душа-та ти?

И. На нѣкое мѣсто въ тѣло-то ми: и види ми ся че є въ главѫ-тѫ ми; защото когато мыслѣѫ много, види ми ся, че мыслѣѫ съ главѫ-тѫ си.

М. Колко мѣсто съдържава духъ-тъ ти въ главѫ-тѫ ти?

И. Не знаіѫ, мамо, има ли опредѣленно мѣсто?

М. Ако є въ главѫ-тѫ ти, то ся види, че трѣбе да съдържава тамъ мѣсто, ако и да є

мѣсто-то малко: а ако духъ-тъ ти съдържава мѣсто въ главѫ-тѫ ти, то ся види че духъ-тъ трѣбе да има дължинѫ и ширинѫ: и ако гы има, то духъ-тъ ти, споредъ това є подобенъ на камьче-то: защото и камьче-то има дължинѫ и ширинѫ: и ако є духъ-тъ ти подобенъ на камьче-то, то є подобенъ и на вещество-то.

И. Добрѣ, мамо, гледамъ че духъ-тъ ми трѣбе да є любопытно нѣщо. Трѣбе да є въ главѫ-тѫ ми; а какъ є въ главѫ-тѫ, като не є вещество, не могѫ да кажѫ.

М. Ако є, сыне мой, духъ-тъ ти толкова чудна вещь, и ако сѫ нѣкои вещи за него толкова мѫчновразумителны, то колко повече трѣбе да сѫ мѫчновразумителны много вещи за Бога, Великыя-тъ Духъ.

Книжка-та, която ни даде Богъ, поучава ны за него много вещи, които безъ неѭ не можахме научи никога. Наистинѫ Богъ є преблагъ, защото ны учи за себе си: и ные трѣбе да вѣруваме всичкы-ты вещи колкото ны учи, ако и да не разумѣваме само нѣкои малкы вещи, и ако и нѣкои да сѫ много мѫчновразумителны.

И. Забѣлежавамъ, мамо, че колкото растѫ начинаимъ да разумѣвамъ много вещи, и много по добрѣ отъ напредъ. Вѣрувахъ гы отнапредъ защото ти ми гы каза, и защото знаяхъ, че всякога ми говоришь истинѫ-тѫ. Отнапредъ не можахъ да представѭ на умъ-тъ си, какъ една желѣзна частица може да при-

влече еднѫ иглѫ къмъ себе си, когато є игла-та далечь отъ неѭ.

Ты ми каза това; но менѣ колкото ми ся видѣше мѫчно да бѫде това, толкова по мѫчно бѣще да го разумѣѭ.

М. Но като ти показахъ магнитъ-тъ, тогава ты видѣ, че щото ти казахъ бѣще истинно.

И. Наистинѫ, мамо, но ако и да видѣхъ съ очи-тѣ си иглѫ-тѫ да ся движи и привлича къмъ магнитъ-тъ, това никакъ не могохъ да разумѣѭ какъ ставаше; нито сега могѫ да го разумѣѭ. Разумѣвашь ли го ты, мамо?

М. Не, сыне мой, не го разумѣвамъ, и намиратъ ся безчисленны вещи, които гледамъ, и знаѭ че сѫ истинны, обаче много сѫ мѫчновразумителны. Богъ направи всичкы-ты тыя, и за това не трѣбе да ся чудимъ че сѫ ради него много вещи мѫчноразумителны.

И. Да ли казува, мамо, въ книжкѫ-тѫ, че Богъ на всякадѣ ся нахожда?

М. Казува, но ако имаше тѣло, не можеше да є въ едно време на всякадѣ, защото трѣбуваше да ся движи отъ мѣсто на мѣсто, както ные. Той нѣма тѣло, и є духъ, и много мѫчновразумително є за насъ, какъ Той сѫществува на всякадѣ, гледа всичкы-ты вещи, и познава всичкы-ты человѣцы, които нѣкога живѣяхѫ или ще живѣѭтъ, и всичкы-ты вещи колкото ся случихѫ, или ще ся случатъ.

И. Знае ли, мамо, Богъ всякѫ думѫ, коѭто нѣкогашь казувашь?

М. Несумненно, чадо, и всичкы-ты вещи колкото смыслихъ, или чувствувахъ, или направихъ: знае и всичкы-ты вещи колкото помыслихѫ, или усѣтихѫ, или казахѫ, или направихѫ всичкы-ти человѣцы по свѣтъ-тъ. Не ся нахожда нищо неизвѣстно Богу.

И. Знае ли той, мамо, всичко, що ся съдържава въ книгы-ты ти, които сѫ въ книгохранилницѫ-тѫ ти?

М. Несумнѣнно, сынко, знае и всичко що съдържава въ всичкы-ты книгы по свѣтъ-тъ. Богъ нѣма никога потрѣбѫ да научи нищо, нѣма нуждѫ, както ты, да чака нѣкое нѣщо да стане та така да го познае. Той знае ще вали ли утрѣ дъждь или не: знае день-тъ, часъ-тъ и минутѫ-тѫ въ коѭто ты ще умрешь, и знае всичкы-ты человѣцы, колко ще живѣѭтъ на свѣтъ-тъ въ разстояніе сто или хылядо годины отъ днесь, и всичкы-ты имъ имена, и всичко, щото щѫтъ да правятъ, и всичко щото ще да ся случи.

И. Мамо, колко малко знаѭ азъ!

М. Наистинѫ, чадо, ные сми подобни на малкы-ты дѣца, или на черви-ты, които ся влачатъ и лазятъ по землѭ-тѫ, кога ся смыслимъ за Бога, и колко є Той великъ, и колко знае.

Трѣбе да ся радоваме и да имаме голѣмо усьрдіе, за да ся поучаваме за Него отъ книжкѫ-тѫ, коѭто ни даде Той, и да благодаримъ, че можемъ да разумѣваме малко вещи отъ оныя, колкото ся съдържаватъ въ неѭ.

Стига за сега, чадо, време є да си легнешь. Луна-та є толко свѣтла щото нѣмашь нужда за свѣщь. Добра нощь.

И. Добро осъмнованіе, мамо.

—o—

РАЗГОВОРЪ SI.

Слѣдуіѫща-та сутрена бѣше преславна: слънце-то свѣтло и ясно грѣяше по въсточны-ты страны хълмове-ты: въздухъ-тъ духаше съ благоуханіе: много веселы птицы пѣяхѫ по дървета-та, и Иванчо като ся расхождаше вънъ съ майкѫ си, дохождаше на умъ-тъ му за благость-тѫ Божіѭ, и хвалѣше творенія-та му.

И. Ты ми каза, мамо, вчера вечеръ, че Богъ колкото є благъ, толкова є и великъ. Молѭ ти ся да ми кажешь сега за величіе-то му, защ то желаѭ да ся научѭ повече и повече за Бога.

М. Съ благодареніе, сыне мой, но трѣбе и сега да внимавашь много, защото є потрѣбно да ти истълкувамъ много вещи, та да можешь да разберешь поне малко нѣщо за силѫ-тѫ Божіѭ.

И. Що є сила, мамо?

М. Това исто-то щѣхъ по напредъ да ти истълкувамъ. Виждь онзи голѣмыя-тъ камькъ: можешь ли да го дигнешь отъ землѭ-тѫ, и да го хвърлишь оттатакъ трапъ-тъ?

И. Не ся надѣвамъ, че ще могѫ, но да ся опытамъ.

(Иванчо издига камькъ-тъ съ рѫцѣ-тѣ си; донося го при трапъ-тъ, и го хвьрля на другѫ-тѫ странѫ въ нивѫ-тѫ.)

М. Добрѣ направи, но бѣше тежькъ: не бѣше ли?

И. Наистинѫ, мамо, но рѣшихъ ся да го хвьрлѭ, и като го зѣхъ въ рѫцѣ-тѣ си, хвьрлихъ го съ всичкѫ-тѫ си силѫ; и така отиде: не щѫ обаче да ся опытувамъ да го хвьрлямъ пакъ, защото мя заболѣхѫ мышцы-ты ми.

М. Земи онова малко-то камьче и го хвьрли оттатакъ трапъ-тъ.

И. Ето какъ отива, мамо, хвьрлихъ го десять пѫти по далечь.

М. Когато хвьрли камьче-то заболѣ ли тя мышца-та?

И. Никакъ почти не мя заболѣ: дигнахъ рѫкѫ-тѫ си, тласнахъ го нататакъ, и като отворихъ пьрсты-ты си, то изведнъждь исхвьркна изъ рѫкѫ-тѫ ми.

М. Турни рѫкѫ-тѫ си на главѫ-тѫ си.

И. Турнахъ ѭ.

М. Заболѣ ли тя рѫка-та ти като направи ты това?

И. Не мя заболѣ никакъ, само поискахъ да иде рѫка-та ми, и тя самоволно отиде тамъ.

М. Когато зѣ голѣмыя-тъ камькъ, и го хвьрли оттатакъ трапъ-тъ, усѣти ли ся че си

силенъ, и че можешь да направишь това пакъ, ако искашь: не е ли така?

И. Така е, мамо.

М. Струваше ли ти ся, че ты можешь да направишь това и сега?

И. Струва ми ся, че могж да го направіж.

М. Струва ли ти ся обаче, че можешь да дигнешь, и да донесешь, и да хвьрлишь оттатакъ трапъ-тъ другъ камькъ тежькъ като онзи?

И. Могж, мамо: и струва ми ся, че ако употрѣбіж всичкж-тж си силж, могж да хвьрліж и по тежькъ отъ онзи камькъ.

М. Това, съ което можешь да направишь така, до наричаме го СИЛА. Имамъ ли и азъ силж да хвьрліж такъвъ тежькъ камькъ оттатакъ трапъ-тъ?

И. Наистинж, мамо, ты имашь силж да хвьрлишь петь пжти по тежькъ камькъ отъ онзи.

М. Азъ прочее имамъ петь пжти по голѣмж силж отъ твоіж-тж, за да хвьрлямъ каменіе оттатакъ трапъ-тъ.

И. Така, мамо: и струва ми ся, че вуйка ми Иванъ, който е мжжъ, и много по іакъ отъ тебе, има двадесять пжти по голѣмж силж отъ твоіж-тж, за да дигне, и да донесе каменіе, и да ги хвьрля.

Струва ми ся, че той може да дигне онзи голѣмыя-тъ камькъ отъ земліж-тж: обаче не вѣрувамъ, да може да го хвьрли оттатакъ трапъ-тъ.

М. Иванчо, кога употрѣби ты по голѣмѫ силѫ? когато хвьрли оттатакъ трапъ-тъ голѣмыя-тъ камькъ или малко-то камьче?

И. Когато хвьрлихъ голѣмыя-тъ камькъ; ако бѣхъ употребилъ толкавѫ силѫ, когато хвьрлихъ камьче-то, тога то щѣше да отиде толкова на далечь, щото да го не видѭ вече.

М. Не толкова далечь, Иванчо: но щѣше да отиде много по далечь отъ колкото отиде. Употрѣби ли ты силѫ, когато турна рѫкѫ-тѫ си на главѫ-тѫ си?

И. Струва ми ся, че употрѣбихъ малко нѣщо, защото усѣтихъ малко нѣщо както усѣтихъ, като хвьрлихъ камькъ-тъ и камьче-то.

М. Можешь ли да ми кажешь, сыне мой, другы нѣща, които имашь силѫ да правишь?

И. Имамъ силѫ да ходѭ, да тичамъ, да скачамъ, да отварямъ очи-тѣ си и да гы затварямъ; да говорѭ, да гледамъ вещи, и да гы зимамъ въ рѫцѣ-тѣ си, и да правѭ вещи съ тѣхъ.

М. Ако ти вьржахъ нозѣ-тѣ съ вьрвь, щѣше ли да имашь силѫ да тичашь?

И. Не, мамо: но щѣхъ да имамъ силѫ да извадѭ ножче-то си изъ джепъ-тъ си, та да отсѣкѫ вьрвь-тѫ, и да бѣгамъ.

М. Кажи че ти заповѣдахъ да не ѭ отсѣчешь, и тя оставихъ самичъкъ у дома, тогава щѣше ли да имашь силѫ да отсѣчешь вьрвь-тѫ и да бѣгашь?

И. Наистинѫ, мамо: щѣхъ да имамъ силѫ

да направіѫ товѫ; но не щѣхъ да имамъ желаніе, защото щѣхъ да сьмь лошо дѣте, ако тя не послушахъ.

М. Иванчо, ако ты имаше силѫ да пресѣчешь вьрвь-тѫ, и да бѣгашь отъ мене, тогава ты щѣше да имашь силѫ да си лошо дѣте.

И. О, мамо, усѣщамъ тѫіѫ силѫ нѣкога, когато не ми ся вижда угодно онова, щото ми заповѣдувашь ты, или когато поискамъ да правіѫ нѣщо, което ты ми заповѣдовашь да не правіѫ.

М. Имашь прочее силѫ да правишь зло, и да правишь добро.

И. Наистинѫ, мамо: увѣренъ сьмь, че имамъ: ако нѣмахъ то ты, не трѣбоваше да мя наказувашь, когато направіѫ нѣщо лошо, нито да ми въздавашь честь, когато правіѫ добро.

М. Има ли куче-то ти Ифестъ силѫ да донесе единъ камькъ?

И. Може да донесе съ уста-та си.

М. Кои другы вещи има то силѫ да прави.

И. Може да ходи, да тича, да скача, и да прави много вещи, както правіѫ и азъ.

М. И така то има нѣкоіѫ силѫ приличнѫ на твоіѫ-тѫ.

Но има ли Ифестъ силѫ подобнѫ на твоіѫ-тѫ, да прави онова което є добро, и онова което є зло?

И. То нѣма такавѫ силѫ, и не є възможно да има, защото не знае кое є добро-то и кое є зло-то.

М. Ты прочее, сыне мой, имашь еднѫ силѫ, коѭто нѣматъ скотове-ти, птицы-ты, и другы-ты такыва животны.

Ако имашь силѫ да правишь онова, що є добро, и онова, що є зло, пази ся да употрѣбляваш добрѣ тѫіѫ силѫ. Богъ тя гледа сякога, и когато іѫ употрѣбляваш да правишь зло-то, Той позна, и ся гнѫси отъ оныя които правіѫтъ зло.

И. Ще ся трудіѫ, мамо, да правіѫ всякога добро: тогава ще ли да мя обыча Богъ?

М. Несумнѣнно, сыне мой, защото Той обыча всичкы-ты, които правятъ добро и сѫ добри: и ти ако го обычашь, и ако го слушашь, ще тя обыча сега и колкото живѣешь, и вѣчно на небеса-та ще тя обыча.

И. Добрѣ, мамо, но ты не ми каза нищо за силѫ-тѫ Божіѫ.

М. Ты не можешь да разумѣешь нищо за силѫ-тѫ Божіѫ, ако не знаешь нѣщо за своѭ-тѫ силѫ напредъ. За това азъ ти истълкувахъ само твоѭ-тѫ силѫ.

Сега обаче дойдохме почти у дома си, и днесь пакъ щемъ ся разговаря нѣколко часа за Божіѫ-тѫ силѫ, когато намирямъ време; а сега да идемъ да обѣдуваме.

И. Гладенъ сьмь малко, защото ся разсхождахме на далечь: ще ямъ много хлѣбъ и млѣко.

—o—

РАЗГОВОРЪ 31.

Подиръ обѣдуваніе-то Г-жа Анна преслуша Иванча въ четеніе-то, и въ уроцы-ты му подъ сѣнкы-ты въ градинѫ-тѫ. А като ся свърши това, Иванчо и' рече, че не ще да отиде да играе, а предпочита да ся разговори пакъ съ майкѫ си за Божіѭ-тѫ силѫ. Майка му ся склони, но за малко време; а Иванчо като сѣдна близо при неѭ, гледаше ѭ въ лице-то и', и чувствоваше истиннѫ благодарностъ да научи още нѣщо за великаго оногова Бога, Отца нашего който сѣди на небеса-та.

М. Можешь ли, Иванчо, да ми кажешь що є сила?

И. Вуйка ми Иванъ има твърдѣ по много силѫ отъ моѭ-тѫ.

М. Що разумѣвашъ съ това?

И. Разумѣвамъ, че той може да прави много работы, които азъ не могѫ да правѭ: той има силѫ да расцѣпи едно твърдо дърво съ брадвѫ-тѫ, а азъ не могѫ. Помнишь ли, мамо, че ти казахъ за него тѫѭ сутренѫ?

М. Помнѭ, сынко, и ты като порастешь, ще имашь по голѣмѫ силѫ, и ще можешь да правишь много работы, които сега не можешь да правишь.

И. Помнишь ли, мамо, че веднаждъ ми каза за единъ много силенъ человѣкъ, който ся є казувалъ Самсонъ, и който съсипа еднѫ голѣ-

мѫ кѫщѫ, та уби много человѣцы, които ся нахождахѫ въ неіѫ?

М. Помніѫ, чадо; той бѣше най силенъ человѣкъ отъ колкото человѣцы живѣяхѫ нѣкога на свѣтъ-тъ.

И. Може той да є ималъ най голѣмѫ силѫ.

М. Богъ, сынко, има най голѣмѫ силѫ, защото може да прави всичко.

И. Може ли Богъ, мамо, да снеме слънце-то?

М. Ако само искаше да падне долу слънце-то, то щѣше да падне съ такавѫ скорость, съ каквѫто отиде рѫка-та ти къмъ главѫ-тѫ ти, като ты поиска да иде.

И. Щѣше ли да є толкова лесно на Бога да поиска да падне слънце-то, колкото є менѣ лесно да поискамъ да иде рѫка-та ми на главѫ-тѫ ми?

М. Несумнѣнно: ако нѣкога поиска Богъ да ся развали слънце-то, и луна-та, и звѣзды-ты, и всичкыя-тъ свѣтъ съ человѣцы-ты, и съ всичкы-ты животны, съ всичкы-ты вещи, които сѫ въ него; то ще ся развалятъ толкова лесно, и толкова бърже, колкото ты можешь да развалишь еднѫ часть отъ книгѫ съ огнь-тъ.

И. О, мамо, надѣвамъ ся че Богъ не ще да направи така.

М. Богъ, сыне мой, колкото є силенъ, толкова є и добръ. Сякога прави онова, що є праведно, и що сочи за добро-то на сичкы-ты, които го обычатъ, и слушатъ.

И. Ты каза, мамо, че Богъ може да прави сичко, що поиска. Може ли да направи друго слънце?

М. Несумнѣнно, и сто хыляди по сто, ако поиска, и сто хыляды хыляды луны, и свѣтове и звѣзды.

И. Мамо, какъ създаде Богъ сълнце-то?

М. Какъ направи ты тоя малкыя-тъ си ковчегъ завчерѫ?

И. Направихъ го отъ книгѫ.

М. Що употрѣби за да го направишь?

И. Ножицы-ты.

М. Друго нѣщо не употрѣби ли?

И. Пьрсты-ты си. Не могѫ да направіѭ нищо безъ да употрѣбѫ рѫкѫ-тѫ си.

М. Но Богъ не зѣ нищо, отъ което да направи слънце-то, и нищо не употрѣби.

И. Азъ помніѭ, мамо, че ты ми каза, че Богъ нѣма тѣло: нѣма слѣдователно нито рѫцѣ, а ако нѣма рѫцѣ не разумѣвамъ какъ може да направи нѣщо.

М. Когато поискашь да ся движи рѫката ти къмъ главѫ-тѫ ти, тя ся движи: когато и Богъ поиска да създаде нѣщо създава ся. Когато още нѣмаше слънце, нито луна нито звѣзды, Богъ рече: Да бѫде свѣтъ и стана свѣтъ.

И. Какъ може да рече, мамо, като нѣма уста?

М. Ако можеше ты да речешь еднѫ думѫ, съ коіѭ-то изведнъждь да направишь едно голѣмо дърво да израсте изъ земліѭ-тѫ, не

щѣше ли да размыслишь че имашь голѣмѫ силѫ?

И. Несумнѣнно, мамо, щѣхъ да имамъ много по голѣмѫ силѫ отъ всичкы-ты человѣцы, колкото познавамъ: щѣхъ да имамъ силѫ много приличнѫ на Божіѭ-тѫ силѫ.

М. Наистинѫ така. Но когато поискаме да говоримъ за голѣмѫ-тѫ Божіѭ силѫ, казуваме така: Рече Богъ и быде. Съ това разумѣваме, че Нему є толкова лесно да поиска и да направи нѣкоѭ вещь да стане колкото тебѣ и менѣ є лесно да казуваме.

Магнитъ-тъ има силѫ да притегля иглѫ-тѫ, но не можемъ да истълкуваме каква є оная сила: казуваме само, че притегля иглѫ-тѫ, а не разумѣваме, че ѭ хваща, както ты хващашь нѣкоѭ вещь, когато искашь да ѭ притеглишь при себе: разумѣваме само че сила-та му прилича на такавѫ силѫ. Така и кога казуваме: Рече Богъ и быдохѫ, разумѣваме, че сила-та Му ся уприличава въ нѣщо на силѫ-тѫ, коѭто ако имаше ты, щото съ еднѫ думѫ да направишь да израсте изведнъждь едно ново дьрво изъ землѭ-тѫ.

И. О, колко вещи има да учѫ, мамо, преди да могѫ да разумѣѭ поне малко за Бога!

М. Наистинѫ, сыне мой, ные знаемъ и разумѣваме твьрдѣ малко за Божіѭ-тѫ силѫ. Богъ създаде сичкы-ты сѫщества, и има грыжѫ за тѣхъ. Ако желаеше, можеше да развали изведнъждь всичкыт-ы сѫщества.

Може да направи що пожелае. Ако всич-

кы-ти человѣцы на свѣтъ-тъ бы ся събрали и съгласили да препятствуватъ на Бога да не направи нѣщо, не щѣхѫ да могѫтъ да направятъ нищо; защото сичка-та сила на всичкы-ты человѣцы на свѣтъ-тъ є като прахъ, ако ся сравни съ Божіѭ-тѫ силѫ. Богъ толкова лесно може да развали человѣческѫ-тѫ силѫ, колкото ты лесно можешь да распьрснешь съ духаніе-то си малко прахъ по въздухъ-тъ.

Никой не може да представи на умъ-тъ си колко є голѣма Божія-та сила. Богъ има всичкѫ-тѫ силѫ: є Всесиленъ. И понеже Той създаде всичкы-ты сѫщества, и има грыжѫ за тѣхъ, и имъ благодѣтелствува, то є праведно и да гы управлява. Познавашь ли че є праведно и пристойно да управлявамъ азъ тебе и Еленкѫ?

И. Несумнѣнно, мамо: имашь голѣмѫ милость за насъ, и знаѭ че трѣбе да правимъ както ни заповѣдашь.

М. Богъ, чадо, знае сичкы-ты вещи; знае що є праведно да правишь ты, и онова, което є полезно да правишь за добро-то си; знае, онова което є право да правятъ всичкы-ти человѣци, и онова което ся относя за добро-то имъ.

Ако азъ не управлявахъ тебе и Еленкѫ, и не ви заповѣдувахъ що да правите, и що да не правите, то щѣхме да имаме много досажденія въ кѫщѫ-тѫ ни. И ако не управляваше Богъ свѣтъ-тъ, и сичкы-ты человѣцы, и

вещи-ты, що сѫ въ него, и сичкы-ты сѫщества, колкото създаде, то щѣше да бѫде на сякъдѣ караніе, біеніе, смѫщеніе и злощастіе.

Богъ є добръ, и знае че є по добро да управлява той сичкы-ты сѫщества: Всесиленъ є, и ще да управлява сичкы-ты. Колкото желаѭтъ да ся управляватъ отъ Бога, и да го обычатъ и слушатъ, тѣхъ ще обыча и той, и ще гы направи щастливи за сякога; а колкото не желаѭтъ да ся управляватъ отъ Бога, и не го обычатъ, нито слушатъ, тѣхъ не ще да обыча и той, нито ще гы направи вѣчно щастливы.

И. Начинамъ, мамо, да ся боіѭ отъ Бога.

М. Трѣбува да ся боишь до толкова, щото да го не разсьрдишь, сыне мой, като правишь нѣщо което той ти заповѣда да не правишь, или като не правишь онова, което той ти заповѣда да правишь.

Но ако го обычашь и слушашь, не є нуждно да му ся боишь, защото той ще има грыжѫ за тебе, и ще употрѣби голѣмѫ-тѫ си силѫ за да прави само това, което ще є полезно за добро-то ти.

И. Съ какъвъ способъ Богъ ще употреби силѫ-тѫ си противъ оныя, които не го обычатъ, нито слушатъ?

М. Не струва ли ти ся, че Богъ трѣбува да гы наказува, както и азъ да наказувамъ дѣца-та си, когато сѫ лоши, и не мя слушатъ?

И. Наистинѫ, мамо; но какъ ще гы накаже?

М. Поучава ны книга-та, коіѫто ни даде Богъ, че, ако го не обычаме, нито слушаме, не можемъ никока да идемъ на Небо-то, за да сме щастливи заедно съ него.

Небо-то є толкова добро мѣсто, и сичкы-ти му жители толкова сѫ добри и обычатъ единъ другыго, щото лѫкави-ти человѣци не могѫтъ да идѫтъ тамъ. Не само они истити не могѫтъ да сѫ щастливи тамъ, но и щастливы-ты щѣхѫ да направятъ нещастливы.

И. Гдѣ ще идѫтъ зли-ти, мамо?

М. Ако продължаватъ да сѫ лѫкави, и не ся отмахнѫтъ отъ лѫкавство-то си, нито ся покаіѫтъ, нито ся молятъ Богу да гы прости, и да имъ помогне да станѫтъ добри, нито они сами ся трудятъ да станѫтъ добри, и да правятъ добро: ако не правятъ сичкы-ты тыя, то като умрѫтъ, души-ти имъ ще идѫтъ на най лошо мѣсто, което ся казува мѫка. Тамъ сѫ сичкы-ти лѫкави и зли, които не обычатъ Бога, нито единъ другыго: тамъ, както ни казува Богъ въ книгѫ-тѫ си, сѫ онія, които го не обычатъ и не слушатъ. Такыва ще идѫтъ въ вѣчнѫ-тѫ мѫкѫ.

И. О, мамо, надѣвамъ ся да не отидѫ тамъ, защото ще ся трудіѫ да обычамъ, и да слушамъ Бога, и да го слушамъ за да отидѫ като умрѫ на Небо-то, и да сьмь тамъ добрѣ, и щастливъ вѣчно.

М. Дано да тя земе тамъ Богъ, сыне! Но

трѣбува да тя поучѫ още много работы за Бога, и що трѣбува да правишь, та да му угодишь. Да влеземъ сега въ кѫщи.

— О —

РАЗГОВОРЪ III.

Г-жа Анна нѣмаше намѣреніе да говори онай вечеръ за Бога, но Иванчо толкова желаеше да научи още малко нѣщо, преди да си легне, щото майка му ся склони, и ся разговорихѫ така:

И. Мысляхъ, мамо, като сѣдѣхъ самъ подиръ обѣдъ, да тя пытамъ какъвъ возрастъ има Богъ.

М. Помнишь ли, сынко, малкѫ-тѫ си братовчеткѫ Иванкѫ?

И. О, несумнѣнно, мамо, два пѫти ѭ видѣхъ: единъ пѫть като бѣше още малко дѣтенце, и послѣ като бѣше около еднѫ годинѫ.

М. Порасла ли бѣше много когато ѭ видѣ вторый пѫть?

И. Наистинѫ много бѣше порасла: бѣше по тлъста по голѣма и по тежка.

М. Надѣвашь ли ся, че отъ день на день ще расте?

И. Несумнѣнно; ако живѣе ще расте до гдѣ стане голѣма.

М. Сички-ти мѫжіе, и сичкы-ты жены на свѣтъ-тъ, Иванчо, бѣхѫ малки дѣчица, и по-

растнахѫ малко по малко до гдѣто станахѫ голѣми каквито сѫ сега.

И. Надѣвамъ ся, мамо, че азъ ще порастѫ и ще станѫ голѣмъ колкото вуйка си Ивана.

М. Не можемъ да знаемъ това: ты можешь да умрешь преди да станешь мѫжъ; ты можешь да умрешь утрѣ.

Но понеже мя пыташь какъвъ възрастъ има Богъ, ще ти кажѫ сега. Той има най голѣмъ възрастъ: не бѣше никога малко дѣте, никога не порастна: сѫществува всякога толкова голѣмъ, и толкова добръ, колкото є сега.

И. Познаваше ли всякога колкото познава сега?

М. Несумнѣнно, чадо, той различава много отъ насъ. Ты като бѣше малко дѣте, не познаваше почти нищо: ты начна да разумѣвашь малко нѣщо, и постепенно да ся учишь повече, и повече, и сега знаешь много работы, ако и да си още малко дѣте на възрастъ.

Въ Бога обаче не ся случи сѫщо-то. Умътъ му не приличаше никога на дѣтинскыя-тъ умъ. Нѣмаше никога нуждѫ да научи, та да разумѣе различны вещи. Знае сичко, и всякога го знаеше.

И. Знае ли Богъ що ся є случило преди да сѫществува той самъ?

М. Нищо не є было преди Божіе-то сѫществваніе; понеже никой не живѣя преди Бога, и нищо не ся създаде преди Бога; защото, както знаешь, той създаде всичкы-ты человѣцы и всичкы-ты вещи.

И. Но що сѫществуваше преди да сѫществува Богъ! Не сѫществуваше ли, мамо, нито человѣкъ, нито вещь? Бѣше ли всичко, праздно и тьмно?

М. Богъ, сыне мой, бѣше вынагы, за това бѣше невъзможно да сѫществуватъ человѣци или другы вещи преди него.

И Нѣма ли никой человѣкъ възрастъ като Божія-тъ?

М. Богъ є постаръ отъ всичкы-ты мѫжи и жены колкото сѫ живѣяли до сега. Сѫществуваше преди да ся създаде свѣтъ-тъ, слънцето, луна-та и звѣзды-ты.

И. Колко време трѣбува за да преброимъ колко годины є Богъ?

М. Сега сѫ два часа: да видимъ колко можешь да преброишь въ еднѫ минутѫ.

(Г-жа Анна гледаше часовникъ-тъ си, а Иванчо броеше до гдѣ рече майка му да престане).

И. Колко изброихъ, мамо? брояхъ много бърже.

М. Изброи сто: а щѣше да изброишь шесть хыляды въ единъ часъ. Богъ є много повече отъ шесть хыляды годины. Ако броишь непрестанно въ разстояніе два часа ще станѫнъ дванадесятъ хыляды. Още по много годины є Богъ.

И. Речи че продължавахъ да броіѫ, мамо, цѣлъ день, и цѣлѫ нощь, шѣхѫ ли да станѫтъ толкова годины колкото є Богъ нашь, Всеблагый Богъ?

М. Ако ты броеше толкова време, то щѣше да броишь двадесять и четыри часа, и щѣхѫ да станѫтъ сто и четыридесять и четыри хыляды годины: но още по много годины ще є Богъ.

Сега ако можешь да продължавашь да броишь до гдѣ си живъ, и да продължаватъ всичкы-ти человѣци на свѣтъ-тъ да броѭтъ до гдѣ сѫ живи, и ако да можеше ты да съединишь числа-та, та да познаешь колко годины ставатъ, това щѣше да ти помогне само да мыслишь, колко годины є Богъ.

Подиръ трѣбува да притуришь при тѣхъ другы толкова, и пакъ другы толкова, и да продължавашь да притуряшь, и да не достигнешь никога до края-тъ: всичкы-ты тыя щѣхѫ да ти помогнѫтъ да начнешь да мыслишь колко годины є Богъ.

Богъ нѣма начало: той всякога сѫществува. Никое друго сѫщество не му є помогнало да сѫщестува той, нито є имало грыжѫ за него. Той създаде всичкы-ты сѫщества, и ся грыжа за тѣхъ. Ако той да не сѫществуваше, нито они щѣхѫ да сѫществуватъ нѣкога.

Както никога Богъ не прія начало, така и не ще да престане никога да не сѫществува: той ще сѫществува всякога. Сѫществуваніе-то му не прія начало, не ще да има нито край: то є ВѢЧНО.

Като мя пыташь отъ кога живѣе Богъ: отговарямъ: Богъ є вѣченъ.

И. Колко є чудно, мамо: сумнявамъ ся че може да ся не научѫ никога много за Бога: колкото повече учѫ, толкова по много чувствувамъ, че по малко знаѭ.

М. Знаешь ли, чадо, че душа-та ти не ще никога да умре? Ако обычашь Бога, и ако го слушашь, ще идешь на небо-то, и тамъ ще имашь найпаче съвьршенны понятія за Бога. Нека смыслимъ малко, и нека напомнимъ що научи ты до сега за Бога.

Богъ нѣма тѣло, но є Духъ. Създаде всичкы-ты человѣци, и всичкы-ты вещи, и за това казуваме: Богъ є нашъ Създатель.

Труди ся за всичкы-ты сѫщества, и за това казуваме: Богъ є нашъ Съхранитель.

Управлява всичкы-ты человѣцы, и вещиты, и за това казуваме: Богъ є нашъ Управитель.

Глѣда и знае всичкы-ты человѣцы, и вещиты, колко-то сѫществувахѫ нѣкога, или сега сѫществуватъ, или ще да сѫществуватъ въ всичко-то бѫдѫщее; и за това казуваме: Богъ є Премѫдръ.

Сѫществува на всяко мѣсто, и на всяко време, и за това казуваме: Богъ є на всякадѣ и всякога Сѫществуѭщъ.

Може да прави всичко, щото поиска, има всичкѫ-тѫ силѫ, и за това казуваме: Богъ є Всесиленъ и Вседьржитель.

Всякога сѫществуваше безъ начало, всякога сѫществува, и всякога ще сѫществува,

и за това казуваме: Богъ є Вѣченъ, сиречь, Безначаленъ и Бесконеченъ.

Сега, сыне мой, можешь да си легнешь. Говорихъ ти повече отъ колкото имахъ намѣреніе да ти говорѭ. Земи свѣтилникъ-тъ: добра ти нощь.

И. Добро осъвнуваніе, мамо.

—o—

РАЗГОВОРЪ ѲІ.

На другѫ-тѫ сутренѫ Г-жа Анна и Иванчо като ся расхождахѫ, Иванчо рече: Колко желаяхъ да ся въскача на онѭ высокѫ планинѫ, та да гледамъ на около на всякадѣ, и да видѭ прекрасно-то мѣсто. Струва ми ся, че ся види отъ тамъ кѫща-та на лѣлѭ ми Маріѭ.

Вѣрувамъ че ся види чадо мое, рече Госпожа Анна, и ако не си ся утрудилъ, ако не си ся уморилъ, азъ искамъ да походимъ още, и да ся качимъ на планинѫ-тѫ: тамъ има сѣдалище подъ едно сѣнкаво дърво, и можемъ да сѣднемъ тамъ, та да си починимъ преди да ся върнемъ.

Не сьмь никакъ уморенъ, рече Иванчо, и ся спусна, та отвори врата-та на оградѫ-тѫ, коѭто щѣхѫ да преминѫтъ. Като заминахѫ той ѭ затвори пакъ, и ся качихѫ съ майкѫ, си на планинѫ-тѫ. А като сѣднахѫ, Иванчо начна да говори.

И. Това мѣсто є добро, мамо, за да ми кажешь още нѣщо за Бога.

М. Защо ти ся струва така?

И. Защото є толкова хладно и благовонно. Не ся намира тука нищо, което ще ни досажда, и при всичко това можемъ да гледаме на всякадѣ около насъ, и да видимъ много и прекрасны вещи, които сѫ създанія на Бога.

М. Радувамъ ся, сынко, като тя слушамъ да говоришь така: гдѣто ако и да идемъ гледаме вещи-ты, които създаде Богъ, и гледаме съ толкова милость да ся грыжа за тѣхъ. Въ всякой прекрасенъ цвѣтъ, и въ всяко малко агънце, което играе толкова угодно около майкѫ си, гледаме колко є добръ Богъ.

И. Не струва ли ти ся, мамо, че пчелы-ты сѫ много благополучны? Помнишь ли, когато ия заведе еднаждь да видѫ единъ кошарь. Оны всякога летятъ на около между прекрасны-ты цвѣтя, и иматъ много сладъкъ медъ да ядѫтъ.

М. Наистинѫ, чадо, много сѫ щастливы, и причина-та, както ми ся струва, є това, че оны сѫ много трудолюбивы. Ако искашь да си благополученъ, трѣбува и ты да ся трудишь.

И. Защо създаде Богъ пчелы-ты, овцы-ты, и толкова различны видове животны?

М. Създаде гы за да ни покаже превеликѫтѫ си силѫ, и искуство-то, и благостынѭ-тѫ:

и много отъ тѣхъ създаде за употребленіе и утѣшеніе наше: Знаешь ли, че чорапи-ти, които носишь зимно време, и дрехы-ты ти, сѫ направены отъ вълнѫ, която става отъ гърбъ-тъ на овцы-ты.

И. Наистина, знаѭ това, мамо, и щѣше да ми є студено много, ако не гы носяхъ.

М. Щѣше да претърпѣвашь много зимно време, ако нѣмаше топлы облѣкла отъ вълнѫ. Смысли ся прочее колко є добръ Богъ, защо-то прави вълнѫ-тѫ да изникнува по гърбъ-тъ на овцы-ты за потрѣбѫ-тѫ ти, и утѣшеніе-то ти.

И. Знаешь още, мамо, че нѣкога ядемъ мясо-то на овцы-ты.

М. Така є, и Богъ ни прощава да го ядемъ. Той ни даде много животны, и птицы, и рыбы за ястіе, и прави да растѫтъ сѣянія-та за да имаме хлѣбъ, и различны-ты зеленища, и всичкы-ты плодове, за да гы ядемъ, и да живѣемъ, и да сме якы и здрави, и пристойни за работѫ, и да усѣщаме удоволствіе за да правимъ добро, и да обычаме Бога и да го слушаме.

И. Мамо, ты заборави, че Богъ ни дава и кравѫ-тѫ за да имаме сладко-то и млѣко да піемъ.

М. Радувамъ ся, че помнишь това, Иванчо. И чистѫ-тѫ водѫ ни Богъ дава. Колко є пріятно да іѫ піемъ, когато имаме жегѫ и жаждѫ. Тя ся намира на всякадѣ. Ако ископаешь малко земліѫ-тѫ, можешь да іѫ намѣришь.

Имаме нуждѫ за много водѫ всекой день: тя ни є потрѣбна за мыеніе, за праніе, за ястіе и за піеніе. За това Богъ ни дава много водѫ. Ако да нѣмахме колкото ни є потрѣбно, колко щѣхме да страдаме.

И. О, мамо, съ колко различны способы ни Богъ показува благость-тѫ си.

М. Наистинѫ, Иванчо: можахме по лесно да преброимъ всичкыя-тъ пѣсъкъ по брѣговеты на тѫѭ рѣкѫ, нежели да искажемъ различны-ты способы, чрезъ които Богъ ни прави благодѣянія.

И. Нахожда ся единъ способъ, мамо, по когото ся види че Богъ ми благодѣтелствува, а тебѣ не.

М. Кой е тоя способъ?

И. Ты нѣмашь нито добръ бащѫ, нито добрѫ майкѫ за да има за тебе грыжѫ: но азъ имамъ майкѫ да ся грыжа за мене. За това ми ся види, че Богъ е много благодѣтеленъ къмъ мене, защото ми даде толкова добрѫ майкѫ. Азъ го обычамъ, мамо, обычамъ и тебе.

М. Добрѣ, Иванчо, но когато бѣхъ малка, какго си ты сега, имахъ и азъ добрѫ майкѫ и добръ бащѫ, и ся грыжахѫ за мене, и сега знаешь че Богъ е небесенъ баща, и той ще има за мене грыжѫ подобрѣ, отъ колкото азъ ся грыжамъ за тебе.

И. Щѣше ли да има Богъ грыжѫ за мене, мамо, ако ты нѣкакъ умрешь? Но надѣвамъ ся да не умрешь.

М. Трѣбува да умрѫ, сыне мой и понеже азъ сьмь по голѣма отъ тебе на възрастъ, то е вѣроятно, че ще умрѫ преди тебе. Ако умрѫ, Богъ ще ся старае за тебе добрѣ, и ще е твой небесенъ Баща, както е и сега. Трѣбува да просишь отъ него сичко, що ти е потрѣбно, съ надѣждѫ че ще чуе молитвѫтѫ ти, и да смышлявашь, че той ще е по добръ къмъ тебе отъ колкото бѣхъ азъ.

И. Ще ся трудіѭ така да правіѭ, мамо: но много ще ся оскърбіѭ, ако умрешь, защото не ще могѫ да тя видіѭ вече.

М. О, наистинѫ, сыне мой,: надѣвамъ ся, че ще тя намѣріѭ на небо-то, и че ще видимъ тамъ бащѫ ти, и че всичкы тамъ ще бѫдемъ блаженни и благополучни.

И. Богъ е толкова добръ за насъ на тоя свѣтъ, щото сьмь увѣренъ, че ще ны направи благополучны на небеса-та.

М. Наистинѫ, сыне мой, но ако го обычаме, и слушаме; а ако го не слушаме, не можемъ да сме благополучни, ако и да ни позволи да отидемъ на небо-то. Дойде време Иванчо, да си отидемъ.

Слѣзохѫ отъ планинѫ-тѫ, и отидохѫ си.

—o—

РАЗГОВОРЪ К.

Тоя вечеръ подиръ вечеріѭ-тѫ, Г-жа Ан-

на направи единъ малъкъ расходъ заедно съ Иванча въ градинѫ-тѫ. Расхождахѫ ся до гдѣ притьмнѣ. Небо-то бѣше пълно съ звѣзды; и понеже бѣше време-то малко топло, Г-жа Анна не ся убоя да сѣдне малко на вечерныя-тъ въздухъ. Тя като сѣдна съ Иванча, начнахѫ да ся разговарятъ пакъ за Божіѭ-тѫ милость.

М. Имамъ намѣреніе да ти истълкувамъ, сыне мой, другы нѣкои способы, съ които Богъ ти изявява твърдѣ много милость-тѫ си.

И. Ще ся възблагодаріѭ много, мамо, ако ми истълкувашь тыя способы.

М. Богъ є много добръ къмъ тебе, чадо, защото ти дава всичко що ти є потрѣбно, което да тя варди живъ и здравъ, и да тя утѣшава. И и всичко това дава ти и много вещи с особны да ти приносятъ по голѣмо утѣшеніе, сирѣчь да ти приносятъ радость.

И. Наистинѫ, мамо, колко прекрасны цвѣтове прави Богъ да растѫтъ въ градинѫ-тѫ ни за да гы миришемъ и да гы гледаме.

М. Наистинѫ, Иванчо, Богъ създаде много хыляды прекрасны цвѣтове, които ты никога не си видѣлъ: другы-ти обаче человѣцы гы глѣдатъ съ голѣмо благодареніе: той създаде и свѣтъ-тъ пълнъ съ прекрасны вещи, що-то гдѣто ако и да хвьрлимъ погледъ, гледаме нѣкое нѣщо, което ны привожда въ удивленіе, и ны показува че Богъ желае да ны направи благополучны: смысли ли ся нѣкога, сыне мой, защо є трева-та зелена, а не друга боя.

И. Не, мамо: струва ми ся че ако да бѣше червена, и всички-ти листіе по дърветата червени, щѣхѫ да ся толкова свѣтли, щото щѣхѫ да повреждатъ очи-тѣ ми кога гы глѣдамъ.

М. Тая є сама-та причина: никоѭ другѫ боѭ не могѫтъ да гледатъ очи-тѣ толкова лесно за много време, колкото зеленѫ-тѫ: не си ли видѣлъ человѣцы да носятъ зелены очила?

И. Видѣлъ сьмь, мамо: но не знаѭ защо гы носятъ на очи-тѣ си.

М. Кога гледатъ съ зелены-ты очила, всяка вещь ся види като че е зелена: и понеже очи-тѣ имъ сѫ слабы, и ся повреждаватъ да гледатъ свѣтлы вещи, зелены-ты стькла ползуватъ много очи-тѣ.

И. Колко любопытны вещи знаешь, мамо. Желаѭ да ми кажешь още повече такыва.

М. Съ благодареніе ще ти кажѫ, Иванчо, и колкото повече научишь за любопытны-ты вещи, толкова повече ще познавашь Божіето благодѣяніе.

Богъ създаде очи-тѣ ти не само да гледашь безъ препятствіе, но създаде гы и да гледашь бесчисленны добры вещи на около си, та да можешь да пріимашь много голѣмо благодареніе отъ гледаніе-то имъ.

И. Колкото пѫти ми є угодно като гледамъ нѣщо, толкова трѣбува да размышлявамъ колко є добръ Богъ къмъ мене.

М. Наистинѫ, сыне мой: и трѣбува да му

благодаришь за добро-то му, и да чувствувашь, че като є толкова добръ за тебе, трѣбува да го обычашь и да го слушашь всякога.

Така, Иванчо, размысли колко прекрасны гласове направи Богъ за да гы слушашь.

И. Кой гласъ ти є угоденъ повече, мамо?

М. Нѣкои мусикійскы гласове, чадо; но не могѫ да ти кажѫ положително: най много ми є угодно църковно-то пѣніе.

И. И менѣ, мамо, то є много угодно: но има друго нѣщо, което ми є по много угодно да слушамъ. Угодно ми є да слушамъ лѣлѭ си Маріѭ да пѣе єднѫ пѣсень, коѭто разумѣвамъ: колко хубаво пѣе тя!

М. Колко сладкы гласове има за да гы слушаме! може Богъ да създаде уши-тѣ ни съ такъвъ способъ, щото да слушаме само гласове-ти, и да различаваме съ тѣхъ єдно нѣщо отъ друго, както ты различавашь когато ти говорѭ, или когато лае куче-то ни, или когато мяче котка-та ни.

И. Наистинѫ, мамо, вѣрувамъ че сякога непрестанно ще учиме нѣщо за благость-тѫ Божіѭ.

М. Ако имахъ време, Иванчо, можахъ да ти истълкувамъ колко любопытно създаде Богъ тѣло-то ти, и всичкы-ты му части така, щото го опредѣли пристойно и благоугодно да обытава и да сѣди духъ-тъ ти въ него.

И. Дано ми истълкувашь това, мамо; же-

лаіѫ да научіѫ всичко за това нѣщо, а най повече за внѫтрешни-ти части на тѣло-то ми.

И. Не помнишь ли, че ми каза малко нѣщо за тѣхъ, когато ся разговаряхме за малкы-ты търкалца на часовникъ-тъ, които правятъ показуватели-ты да ся въртятъ?

М. Помніѫ това, и надѣвамъ ся че ще могѫ въ малко време да ти кажѫ нѣщо за тыя части. Когато обаче начна да ти расказувамъ, трѣбува да употрѣбіѫ доволно време, за да ти покажѫ нѣкои живописанія, които имамъ, и така да мя разумѣешь добрѣ.

Но за да ти докажѫ, че Богъ є добръ къмъ тебе, имамъ друго нѣщо да ти кажѫ сега.

И. Какво нѣщо є то, мамо?

М. Богъ не ти даде само пристойно тѣло и особно за мѣстопребываніе на душѫ-тѫ ти, но смысли каква дивнѫ и чуднѫ душѫ ти създаде за да обитава въ това любопытно тѣло, и да го употребява, и да є добра, и да прави добро, за да си благополученъ и въ тоя свѣтъ и вѣчно.

И. Мамо, употребявамъ много вещи: употребявамъ пероножче-то си, тоягѫ-тѫ си, и топкѫ-тѫ си, но не разумѣвамъ добрѣ съ какъвъ способъ употрѣбявамъ тѣло-то си.

М. Ако да не бѣше душа-та ти въ тѣло-то ти, ты не можеше нито да чуешь, нито да ядешь, нито да хващашь нѣкоіѫ вещь: когато душа-та ти не е въ тѣло-то ти, то тѣло-то ти є мьртво, и като є мьртво, то око-то ти не може да гледа, нито ухо-то ти да чуе,

нито носъ-тъ ти да мирише, нито языкъ-тъ ти да вкушава, нито рѫка-та ти да хваща.

И. Наистинѫ, мамо, помнѭ че всичкы-ты тыя ся случихѫ съ Петра като умрѣ. Той не можаше нито да шава, нито да прави нѣщо.

М. И ты не щѣше да можешь нито да ся движишь, нито да правишь нищо, ако не бѣше душа-та ти въ тѣло-то ти. Душа-та ти гледа съ очи-тѣ ти, и чуе съ уши-тѣ ти, мирише съ носъ-тъ ти, и вкушава съ языкъ-тъ ти, и хваща съ рѫцѣ-тѣ ти.

Защо ти ся струва че носѭ нѣкога очила-та на очи-тѣ си?

И. За да глѣдашь подобрѣ.

М. Така є, и вечеръ не могѫ да четѫ никакъ безъ тѣхъ. Слугуватъ ми като другы очи. Добрѣ: сега ако извадѭ стькла-та имъ, и ако гы турна на странѫ, тѣ могѫтъ ли послѣ да гледатъ?

И. Нѣ, мамо, очила-та не гледатъ; но ты гледашь съ тѣхъ.

М. Добрѣ, Иванчо, очи-тѣ ми ако бѣхѫ ся извадилы изъ главѫ-тѫ ми, не можахѫ нито тѣ да гледатъ, както не могѫтъ и очила-та като не сѫ на очи-тѣ ми: а очи-тѣ ми като сѫ въ главѫ-тѫ ми, така и очила-та като сѫ на очи-тѣ ми, *азъ* сьмь сама-та, която гледамъ: невещественна-та вещь въ тѣло-то, сирѣчь *духъ-тъ* или *душа-та*, която гледа чрезъ очи-тѣ, или съ очи-тѣ ми.

И. Това не сапикасахъ никога, мамо.

М. Съ тоя способъ, Иванчо, употреблява

душа-та тѣло-то, и всички-ты му различны части, а да прави много и различны вещи: смысли ся колко є благъ Богъ, който ти даде толко чудно и полезно тѣло, и подиръ внесе въ тебе толко чудниж и достословниж душиж.

И. Не струва ли ти ся, мамо, че душа-та ми є много по досточудна отъ тѣло-то ми?

М. Наистиниж, сынко: и това є друга причина, за коѭто трѣбува да обычашь Бога, и да го слушашь, защото ти даде такава душа.

Утрѣ, Иванчо, щемъ ся разговори пакъ за това: сега начна да притьмнѣва, и роса-та да пада: пека си отидемъ.

— o —

РАЗГОВОРЪ КА.

На сутренж-тж, като станахж отъ сънъ, Гжа Анна каза на Иванча Божіиж-тж заповѣдь: че трѣбува да помнимъ сѫбботныя-тъ день, сирѣчь день-тъ на упокоеніе-то. Това му бѣше истълкувала другъ пѫть, и сега размышляваше много за него: защото той бѣше научилъ много за Бога Небесныя-тъ нашъ Бащж, който ни опредѣли єдинъ день въ недѣліж-тж, въ който да ся учимъ повече и повече за благость-тж му, да прочитаме книгж-тж, коѭто ни даде, да Му ся молимъ, и да Го славословимъ въ кѫщы-ты си и въ цьркиж-тж; да отиваме често въ недѣлно-то у-

чилище, * и да ся учимъ, какъ да правимъ добро на другы-ты, какъ можемъ да обычаме Бога повече, и да Му слугуваме подобрѣ.

А преди да идѫть въ цьркваѫ-тѫ, Г-жа Анна и Иванчо сѣднахѫ малко време въ книгохранилницѫ-тѫ, и ся разговаряхѫ.

И. Изволявашь ли сега, мамо, да ми кажешь повече нѣщо за благость-тѫ, коѭто Богъ показува, като ми є далъ такавѫ душѫ?

М. Душа-та ти, сыне мой, много повече є досточудна отъ тѣло-то ти. Тѣло-то ти є вещественно, и ще да умре, и да стане на прахъ, а душа-та ти не є вещественна; тя є невещественна, духъ є, и не ще да умре никога: ще живѣе вѣчно.

Единъ лошь человѣкъ може да убіе тѣло-то ти, може да го съсѣче, и да го надроби на хыляды части. На душѫ-тѫ ти обаче не може да направи това.

Не може да хване душѫ-тѫ ти, та да ѭ убіе, или да ѭ повреди.

Могѫ да вьржѫ тѣло-то ти толко стегнато щото да не можешь никакъ да шавашь: могѫ да ти забраніѭ да не употребляваш тѣло-то си, или да слушашь, или да миришешь, или

---

* Недѣлно училище ся казува онова, въ което ся събиратъ дѣца-та, и другы-ти благочестиви человѣци въ Недѣліѭ подиръ Святѫ Литургіѭ, та гы поучава учитель-тъ или нѣкой проповѣдникъ имъ тълкува казанното въ тоя день Евангеліе съдружено съ нѣкое благонравно поученіе.

Забѣчаніе на преводитель-тъ.

да вкушавашь, и да не хващашь нищо: но душѫ-тѫ ти не могѫ да вержѫ: никой не може да направи това, та да ти забрани да не размышлявашь, и да не чувствувашь.

И. Нито Богъ ли, мамо, може да направи това?

М. Чадо мое! Богъ създаде и тѣло-то ти и душѫ-тѫ ти, и предувардя и двѣ-тѣ. Ако поиска може да дигне отъ тѣло-то ти всичкыя-тъ ти животъ и всичкѫ-тѫ ти силѫ, щото да не можешь да употребляваш никоѭ тѣлеснѫ часть: той може да отложи отъ душѫ-тѫ ти всичкѫ-тѫ и силѫ, за да не размышлява, да не чувствува и да не дѣйствува.

И. О, колко є Богъ по силенъ отъ насъ!

М. Наистинѫ, сынко. Голѣма-та негова сила създаде душѫ-тѫ ти способнѫ да може да придобыва понятія повече и повече, и да успѣва постепенно въ по голѣмо съвьршенство, за да придобіе найпослѣ и беспрестанно блаженство, като ся съедини вѣчно съ Вѣчнаго Бога.

И. Много желаѭ, мамо, да ся научѭ какъ да правѭ тыя вещи.

М. Азъ ся трудѭ, сынко да тя научѭ за това колкото є възможно поскоро. Единъ способъ има да разумѣешь колко чуднѫ душѫ ти даде Богъ. Тя є много различна отъ онова нѣщо, което размышлява и чувствува въ животны-ты. Тѣхъ никога не можемъ да поучимъ за Бога, нито за онова, което є праведно и неправедно. Колко различавашь

ты, Иванчо, отъ тѣхъ. Твоя-тъ благый небесный Баща тя създаде толко да си различенъ отъ тѣхъ. Животны-ты не познаватъ нищо за Него, и за това не могѫтъ да го обычатъ. А ты знаешь много работы за Него: и колкото повече учишь за Него, толко повече трѣбува да го обычашь.

И. Ты ми каза, мамо, че въ тѣло-то ми има много любопытны части: има ли и душата ми такыва части?

М. Нѣма, сынко. Помни, че душа-та никакъ не є прилична на тѣло-то ти: тя не є вещество, не можешь да ѩ похванешь, не можешь да ѩ раздробишь; понеже нѣма часть.

Душа-та ти, Иванчо, прави много и различны вещи: и когато искаме да говоримъ за различны вещи, конто тя прави, трѣбува да употрѣбляваме и различны думы. Нѣкога имашь єдинъ видъ на чувствованіе и казувашь че си благодаренъ. А нѣкога имашь друго чувствованіе, и казувашь, че не си благодаренъ. Нѣкога мя обычашь и казувашь, че имашь благодареніе да правишь що ти казувамъ, и тогава тя наричамъ добро дѣте. А нѣкога бывашь упоренъ, и не мя слушашь, и тогава ти казувамъ: лошо дѣте. И нѣкога желаешь да възблагодаришь Еленкѫ, и ти казувамъ, че правишь добрѣ, и че трѣбова сякога да си добръ къмъ неіѫ.

Единъ день она ти зѣ топкѫ-тѫ, и побѣгна, а ты ся спусна подиръ неіѫ, и щѣше да ѩ ударишь: тога ты нѣмаше добро чувство-

ваніе къмъ неіѫ, и азъ ти казахъ, че не є добро да ся сърдишь и гнѣвашь на сестрѫ си. Нѣкога ты размышляваш, що си направилъ въ вчерашнія-тъ день, и ми казувашь че го помнишь. Нѣкога не можешь да помнишь име-то на нѣкое дѣте или момиче, и казувашь, че си го заборавилъ.

Нѣкога, като кажешь урокъ-тъ си, казувамъ ти да идешь да поиграешь малко, а ты размышлявашь малко и чувствувашь тогава, че желаешь да теглишь кола-та си, и опредѣлявашь изведнаждь да идешь да направишь това, и казувашь: Отивамъ. Единъ день Еленка ти ся моли да идешь да и' направишь єдиѫ кѫщичкѫ, но ты не щѣя да идешь, и каза: Не отивамъ. Когато си прочее печаленъ или оскърбенъ, добръ или зълъ, привѣтливъ или сърдитъ, когато помнишь, или заборавяшь, или опредѣлявашь, тогава душа-та ти чувствува, разумѣва, или дѣйствува. Не є отъ душѫ-тѫ ти єдна часть, която разумѣва, друга, която чувствува, и друга, която дѣйствува: защото душа-та ти нѣма части. Тя є єдна и иста, която не ся раздѣля на части. Ты си истый който размышлявашь, и чувствувашь, и дѣйствувашь. Разумѣвашь ли мя?

И. Струва ми ся че разумѣвамъ добрѣ, мамо; но азъ мысліѫ, че могѫ да разумѣвамъ и да усѣщамъ, и да дѣйствувамъ съ много способы, различны отъ колкото ми каза.

М. Несумнѣнно, сыне. И за това имаме и много другы, и различны имена, които упо-

трѣбляваме, когато говоримъ за душѫ-тѫ, която разумѣва, и чувствува, и дѣйствува съ тыя и другы различны способы. За тѣхъ ще ти говорѭ другъ пѫть. Сега ти казахъ доволно да тя направѭ да ра мысляваш, колко є благъ Богъ, който ти даде тѫѭ чуднѫ душѫ.

И. Наистинѫ, мамо, и колкото повече ся учѭ, толко повече ся чудѭ: а когато умрѫ и душа-та ми излѣзе изъ тѣло-то, ще ли да могѫ да разумѣвамъ, да чувствувамъ и дѣйствувамъ както разумѣвамъ и усѣщамъ, и дѣйствувамъ сега?

М. Струва ми ся, че ще разумѣваш, и чувствуваш, и дѣйствуваш съ способъ много различенъ отъ онзе, чрезъ когото разумѣваш и дѣйствуваш и усѣщаш сега. Много є обаче мѫчно да разумѣе нѣкой съ какъвъ способъ ще правишь това. Азъ не могѫ да ти го истълкувамъ. Богъ, който създаде и душѫ-тѫ ти и тѣло-то ти, и който турна душѫ-тѫ ти въ тѣло-то ти, той знае какъ душа-та ти ще живѣе, и разумѣва, и чувствува, като остави тѣло-то. Той самъ ще и' даде силѫ за това. Но не ни каза какъ ще и' даде такавѫ силѫ.

Обаче Богъ ни каза въ книгѫ-тѫ коѭто ни даде, че душа-та ще живѣе, и като умре тѣло-то: че ще живѣе, и разумѣва, и чувствува, и дѣйствува, и че ще живѣе вѣчно.

Ако обычашь Бога, и ако го слушашь, и

правишь колкото ти ся заповѣда въ книгѫ-тѫ му, то душа-та ти ще иде на небо-то, като умре тѣло-то ти, и тамъ ще гледа, и учи, и познава, о! не могѫ да ти кажѫ колко добры и полезны вещи! Ще гы учи и познава лесно и скоро. Много вещи, които не разумѣвашь, и не можешь да разумѣешь сега, ще ти ся изтълкуватъ тогава. Ще научишь и познаешь тогава повече за Бога, и за всичкы-ты чудны дѣла, които той направи и ще прави. Така или инакъ ще ти ся покаже и извѣсти.

И. Ще видѭ ли Бога, мамо?

М. Несумнѣнно, сынко· ако отидешь на небо-то, ще видишь Небесныя-тъ си Бащѫ. Какъ обаче ще го видишь, азъ не могѫ да представѭ на умъ-тъ си. Вѣрувамъ, че ще го видишь, защото това показува самъ Богъ: и на небо-то не само ще го научишь и познавашь чисто, но не щешь да имашь никаквы лѫкавы мысли и чувствованія, нито ще да правишь нѣкое зло. Не щешь да имашь нито болкѫ, нито болѣсти, нито немощи: никога не щешь да чувствувашь скърбы: нищо не ще да ти досажда: ще бѫдешь много благополученъ, и всички-ти человѣцы на Небо-то ще бѫдѫтъ подобни тебѣ, и по мѫдри, и по добри, и по благополучни отъ колкото сѫ были на земліѭ-тѫ, понеже обычатъ Бога, и му слугуватъ, и всичкы-ти обичатъ единъ другыго, и ся радуватъ за общо-то блаженство.

Нѣкога, като имашь добры вещи тука, смысляваш ся, че не щѫтъ да останѫтъ за много време, и затова скърбишь: но на небо-то не щешь да мыслишь така, и да чувствуваш никога. Ще познаваш и ще ся увѣришь че Богъ ся обѣща, че сичко-то ти добро ще є всекогашно, и никога не щешь да ся лишишь отъ него. Не є ли небо-то прекрасно, чудесно и благополучно мѣсто? Не є ли наистинѫ Богъ премѫдръ, защото ти приготви това мѣсто? Не є ли преблагъ защото ти даде душѫ, да може да ся учи за Него и за това прекрасно мѣсто, и да може да иде тамъ, и да живѣе благополучно съ него и вѣчно?

О, смысли ся, сынко, за тѫіѫ чуднѫ душѫ, коіѫто ти даде Небесный твой Баща, и за всичкѫ-тѫ му къмъ тебе добрыніѫ! Труди ся да научишь повече за Него, и за това, що Му є угодно да правишь. Пази ся да не направишь нищо, което Му є неугодно! Обычай го съ всичко-то си сърдце! Научи ся да прочиташ, и да разумѣваш книгѫ-тѫ, коіѫто ти даде той! Помни, че неизбѣжно трѣбува да умрешь, а може и скоро да умрешь! Приготви ся за смьрть-тѫ! Труди ся да ся приготвишь да идешь на небо-то! Тамъ ще гледашь и ще ся чудишь на любовь-тѫ и благость-тѫ Божіѫ въ вѣки вѣковъ.

Г-жа Анна и Иванчо излѣзохѫ тога изъ книгохранилницѫ-тѫ, и ся приготвихѫ да идѫтъ въ черквѫ. Иванчо не рече нищо, ако

и да смышляваше и чувствоваше много: Смышляв ше ся за чудиѫ-тѫ Божіѭ благость: чувствоваше, че много желае да є добро дѣте, та да може да иде подиръ смьрть-тѫ на Небо-то.

— о —

РАЗГОВОРЪ КВ.

Като ся вьрнахѫ отъ черквѫ-тѫ, и обѣдовахѫ, Иванчо размышляваше всичкыя-тъ тоя день за всичко, що го поучаваше майка му, и и' ся моли да иде въ книгохранилищѫ-тѫ, и тамъ да му каже още нѣщо за благость-тѫ Божіѭ. А тя каза, че ще испълни желаніе-то му като той стоя толкова благочинно въ черквѫ-тѫ. Подиръ като го улови за рѫкѫ-тѫ, влѣзохѫ въ книгохранилвицѫ-тѫ, и сѣднахѫ близо при отвореньыя-тъ прозорецъ, за да имъ духа хладенъ въздухъ, и да гледатъ прекрасня-тѫ си градинѫ.

М. Казахъ ти, Иванчо, много и различны способы за благость-тѫ Божіѭ къмъ тебе, и не само къмъ тебе, но и къмъ безчисленныты другы сѫщества и бытія. На Бога є благоугодно да прави добро.

И. Има толкова голѣмѫ силѫ, мамо, що-то да може да прави голѣмо добро.

М. Несумнѣнно, сынко, и сякога прави добро. Смысли само колко птицы, и животны, и рыбы създаде, и всякога ся грыжя за тѣхъ,

и имъ дава животъ и ястіе, и много вещи за да гы удоволствува.

И. Не сѫ обаче, мамо, тѣ толкова благополучны, колкото сме ные.

М. Наистинѫ, сынко: тѣхно-то благополучіе има голѣмѫ разликѫ отъ наше-то: тѣ сѫ благополучны само тѣлесно: а ные може да сме благополучни тѣлесно, и по много може да сме благополучни и душевно. И тѣ обаче иматъ доволно благополучіе, и това благополучіе ся вижда, когато смыслимъ колко безчисленны сѫ: и че повече-то отъ тѣхъ сѫ здравы и силны и че иматъ доволны вещи за тѣхно-то ястіе и питіе: и че скачатъ въ дѫбравы-ты, и отъ єдно цвѣтіе въ друго ся занимаватъ, и играѭтъ въ полета-та, и летятъ по въздухъ-тъ, и плуватъ въ водѫ-тѫ, и сѫ свободны отъ всякаквѫ грыжѫ и досадѫ: че не ся боѭтъ отъ смьрть-тѫ, защото не знаѭтъ че ще умрѫтъ: когато смыслимъ всичкы-ты тыя вещи, можемъ да ся увѣримъ, че придобыватъ много удоволствіе и радость, и можемъ да познаемъ отъ това, какъ є благоугодно Богу да ирави добро. Но когато ся смыслимъ за мѫжи-ты и жены-ты, и дѣца-та, както сме ные, които иматъ душы, как о ные имаме, и могѫтъ, както и ные, да ся учатъ, и да ставатъ добри и благополучни: когато смыслимъ колко человѣцы живѣѭтъ сега, и колко живѣяхѫ преди насъ, и че Богъ създаде всичкы-ты, и тѣла-та имъ и душы-ты имъ, и че има грыжѫ за всичкы-ты, и че же-

лае да бѫдѫтъ всичкы-ти добри и благополучни, и да живѣѭтъ съ него заедно на небо-то: като смыслимъ всичкы-ты тыя, види ся колко є голѣма и пречудна благость-та му! Не можемъ да представимъ на умъ-тъ си колко є она голѣма и пречудна, както не можемъ да разумѣемъ колко є пречуденъ самъ Богъ

И. Разсуждавамъ, мамо, че чувствувамъ благодарность къмъ Бога ради благо:ть-тѫ му, коѭто има не само къмъ мене, но и къмъ тебе, и къмъ Еленкѫ.

М. А защо благодаришь Бога за благость-тѫ му, коѭто има само къмъ насъ? Не радувашь ли ся като той є благъ и къмъ вуйка ти Ивана, и къмъ лѣлѭ ти Марѭ, и къмъ всичкы-ты малкы дѣца, които познавашь. а още и къмъ всичкы-ты человѣцы на свѣтъ-тъ?

Дали направи Богъ слънце-то, и луѭ-тѫ, и звѣзды-ты да свѣтятъ само намъ? или въздухъ-тъ да дыхаме само ные? или другы-ты вещи за да сме само ные благодарны и благополучни? И другы-ты момчета и момичета желаѭтъ да сѫ благополучны както ты и азъ. Богъ гы обыча, както обыча и тебе и мене: а ако сѫ они по добры отъ насъ, то той гы обыча повече. Той направи небо-то както за тебе и за мене, така и за тѣхъ Трѣбува да ся научишь да ся радувашь за благополучіе-то на другы-ты, както и за свое-то си. Трѣбува да ся научишь да правишь другы-ты благополучны, та така да ся уподобишь

Богу. На небо-то така чувствуватъ и така правятъ всичкы-ты: инакъ не можешь да идешь на небо-то.

И. Боѭ ся, мамо, че съгрѣшихъ като ся грыжахъ твърдѣ много, какъ да могѫ азъ самъ да станѫ благополученъ, а твърдѣ малко да правѭ другы-ты благополучны.

М. Добрѣ, сынко: радувамъ ся, че ты начна да познавашь това. Требува да ся трудишь да си подобенъ Богу, да ся трудишь съ всичкѫ-тѫ си силѫ, да считашь другы-ты за благополучны. Искамъ сега да ми дадешь голѣмо вниманіе, понеже ще ти кажѫ єдинъ другъ способъ, споредъ който Богъ є много добръ къмъ тебе.

И. Съ благодареніе, мамо: що є то?

М. Видишь ли тѭѭ книгѫ? (Г-жа Анна зѣ єдинѫ книгѫ отъ тръпезѫ-тѫ, и като ѭ турна на колѣна-та си, отвори ѭ).

И. Видѭ ѭ мамо.

М. Тая книга ся казува: Свято Писаніе. Тя є Божія книга, коѭто ни даде Той, и въ коѭто ны поучава за себе си, и що иска да правимъ та да сме благополучны въ тоя свѣтъ и въ другыя-тъ вѣчно.

И. Той ли самъ ѭ написа, мамо?

М. Чрезъ негово-то повелѣніе ѭ написахѫ нѣкои добры человѣцы преди много годины, и въ различны времена. Единъ написа єдинѫ часть, а другъ другѫ. Ако не имъ казуваше Богъ що да пишѫтъ, то они не знаяхѫ, що да пишѫтъ. Той имъ каза много ве-

щи, които никой другъ не представи на умъ-тъ си по напредъ. Уварди гы отъ погрѣшкы, каза имъ да пишѫтъ за себе си, за душы-ты ни, за Небо-то, и за Ада толко много, що-то никой не можаше да научи, ако Богъ не заповѣдаше на оныя святы человѣцы да напишѫтъ Свято-то Писаніе. Въ Писанія-та ны учи Богъ, колко є нуждно да знаемъ да разумѣваме, що трѣбува да правимъ, та да отбѣгнуваме отъ мѫкѫ-тѫ, и да ся приготвимъ да идемъ на Небо-то като умремъ.

И. О, мамо, колко є добръ Богъ, защото ни даде Свято-то писаніе.

И. Наистинѫ, сынко: и колкото повече учишь оныя вещи, които ся съдьржаватъ въ книгѫ-тѫ, толко повече ще научишь за Бога, и за себе си. И ако обычашь Свято-то Писаніе и правишь както тя поучава, то ще познаешь, че то є по добро отъ всичкы-ты книгы: ще ти ся види че наистинѫ то є предраго посланіе отъ Небесныя-тъ ти бащѫ: ще ти ся види, че ти говори въ всякѫ страницѫ че той є готовъ да тя поучава, да тя настанява и съвѣтува, и да ти помага. Азъ ако умрѫ, и всичкы-ти ти пріятели, а ты останешь самъ и сиромахъ, безъ да знаешь що да правишь, тога прибѣгни при книгѫ-тѫ, и вѣрувай че въ неѭ ще чуешь Небесныя-тъ си Бащѫ да говори съ тебе. Той ще бѫде при тебе за да тя настанява и да ти помага. И ты трѣбува да Му ся молишь да тя настанява и да ти помага. Казувай Му

всичкы-ты си искушенія и нужды-ты си, отмахни ся съ всичко сърдце отъ грѣхове-ты си: кажи Богу, че си ся покаялъ, и искай прощеніе отъ Него, и моли Му ся да тя учи и да ти помага да чувствуваш, и да правиш добро, и да тя възбранява да не чувствуваш, и да не правиш зло. Това є, що ся казува Молитва и Моленіе на Бога. Моли Му ся прочєе, сыне мой, всякой день. Ако Му ся молиш отъ всичко сърдце, той ся обѣщава да тя слуша, и да ти даде онова, което ся относи за добро-то ти.

Стана пладнина, и Г-жа Анна и Иванчо свьршихѫ разговоръ-тъ си.

—o—

РАЗГОВОРЪ КГ.

Въ Понедѣлникъ Г-жа Анна и Иванчо станахѫ много рано, и преди да изгрѣе слънцето отидохѫ на расходъ, при брѣгове-ты на єдинъ потокъ не далеко отъ кѫщѫ-тѫ имъ, на онзи самый потокъ, когото бѣхѫ видѣли отъ вьрхъ-тъ на планинѫ-тѫ, гдѣто бѣхѫ сѣднали, та ся разговаряхѫ въ Сѫбботѫ сутренѫ-тѫ, когато Г-жа Анна каза на Иванча, че може по лесно да преброи пѣсъкъ-тъ му, нежели да искаже различны-ты способы, чрезъ които Богъ ни прави добро. Тоя потокъ бѣше прекрасенъ, съ чистѫ водѫ, и на єднѫ-тѫ му странѫ имаше редове отъ вьрбы, на

конто пѣяхѫ птицы-ты. Отъ време на време нѣкоя малка рыба скачаше вънъ отъ водѫ-тѫ, и имъ показуваше прекрасно-то си тѣло, украсено съ много и свѣтлы шарове. Времето бѣше прерадостно, и Г-жа Анна и Иванчо ся разговорихѫ пакъ за благость-тѫ Божіѭ, която имъ даде толкова радостны вещи: за тѣхно благодареніе: и като ся расхождахѫ. разговорихѫ ся така:

М. Иванчо, научихъ тя вече доволны вещи за Бога, и надѣѭ ся, че гы помнишь, и че они ще тя ползуватъ. Казахъ ти много вещи за благость-тѫ му, коѭто Той показа и тебѣ и на другы-ты, и колко той направи за да направи и тебе и нихъ благополучны.

И. Благодарѭ ти, много, мила мамо, за това, и надѣвамъ ся, че никога не щѫ да го забравѭ.

М. Сега имамъ друго нѣщо да ти кажѫ за Бога, което є много потрѣбно да знаешь. То є че Богъ не є само пълнъ съ милость и благость, и му є благоугодно да прави добро, но Той є Святъ.

И. Тая є дума-та, мамо, коѭто азъ видѣхъ въ надписъ-тъ на книгѫ-тѫ. Тя є написана така: Свято Писаніе. Но що значи Святъ?

М. Ще ся потрудѭ да ти истълкувамъ това. Турни на умъ-тъ си това: че Свято-то Писаніе и много другы книгы ся намиратъ на тръпезѫ-тѫ въ книгохранилницѫ-тѫ, а ты и азъ стоехме близо при неѭ, и ты не по-

познаваше нищо за това Писаніе: зимашь го въ рѫцѣ-тѣ си, и почнувашь да преобѣрщашь листіе-ты му, и да разгледувашь живописанія-та му, и послѣ да го подмѣташь, и да играешь съ него. Тогава азъ ти казахъ: Не трѣбува да играешь съ тѫіѫ книгѫ: можешь да преминувашь време-то си и да играешь съ другы-ты книгы, ако гы не повреждавашь: съ тѫіѫ обаче книгѫ никога не трѣбува да играешь: тая ккига є на Бога, коіѫто ни той даде да ны научи за себеси: она има голѣмѫ разликѫ отъ всичкы-ты другы книгы на свѣтъ-тъ: она є най добра отъ всичкы-ты: не трѣбува да іѫ употребляваш, както употребляваш другы-ты книгы. Не трѣбува да играешь съ неіѫ, та да іѫ имашь за смѣхъ. Колкото пѫти іѫ хващашь трѣбува да смыслишь: колко є она добра книга, че Богъ ти говори чрезъ неіѫ. И колкото пѫти іѫ прочиташь, трѣбува да іѫ прочиташь съ вниманіе, и честь, и да призывашь Бога да ти помогне да іѫ разумѣешь. Всякога трѣбува да размышлявашь, и да ся разговаряшь за неіѫ, да іѫ прочиташь, и да іѫ употребляваш съ способъ много различенъ отъ другы-ты книгы. Това Писаніе є книга-та Божія: тя є свята книга.

И. Мамо, надѣвамъ ся че ще помніѫ това, и че ще употрѣблявамъ това Писаніе като святѫ книгѫ, и ще рѣкѫ на братовчеткѫ си Иванкѫ да прави и она така.

М. Така наричаме, сыне мой, и цьркѫ-тѫ

свято мѣсто: то є домъ на Бога, гдѣто отиваме да ся учимъ за Него, да Му ся молимъ и да го славословимъ. Църква-та различава много отъ всичкы-ты други домове. Въ домове-ты человѣцы-ти ядѫтъ и піѭтъ, спятъ и работятъ, продаватъ и купуватъ, а въ Божія-тъ домъ є грѣшно да правимъ така. Не трѣбува да ся разговаряме нито да ся смѣемъ, нито да играемъ, както въ нѣкоіѭ механѫ; но да имаме на умъ-тъ си че Богъ ны гледа, и че сме въ домъ-тъ му. Църква-та є свято мѣсто.

Така ни заповѣда Богъ да помнимъ недѣлныя-тъ день, и да го имаме за святъ день. Тоя день є на Бога, въ който ни заповѣда да не работимъ, както въ другы-ты дни. Свята Недѣля, има различѫ отъ Понедѣлникъ, Вторникъ, Средѫ, Четвьртъкъ, Пятъкъ и Сѫбботѫ. Тыя дни наричаме работны дни, и въ тѣхъ можешь да играешь. Въ Святѫ Недѣліѭ не трѣбува никакъ да играешь.

Когато дойде Свята Недѣля трѣбува да мируваш, да мыслишь за Бога, да му ся молишь и да прочиташь Свято-то Писаніе: да идешь въ църквѫ и въ недѣлно-то училище, та да ся поучишь за Бога, и какъ да можешь да го обычашь повече, и да му слугуваш по добрѣ. Свята Недѣля є день Божій, и различава отъ другы-ты дни: Недѣля-та є свята.

Подобно ся именува свято мѣсто и Небото, онова прекрасно и блаженно мѣсто, гдѣто пребывае Богъ и всичкы-ты Святи. То и-

ма голѣмѫ разликѫ отъ всичкы-ты другы мѣста. Въ другы-ты мѣста има и болѣсти и досады и скърби, и смьрть, и грѣхъ; а на небо-то нѣма ни єдно отъ тѣхъ. Тамъ всичкы-ты вещи сѫ веселы, свѣтлы, радостны и блаженны. Всичкы-ты сѫ благосклонны помежду си и милостивы. Всякой ся труди тамъ да възблагодари другы-ты. Тамъ никой не є лѫкавъ, но всичкы-ти сѫ добри: не ся нахожда дгуго мѣсто подобно на Небо-то: мѣсто-то, гдѣто живѣе Богъ, є свято мѣсто.

И. О, мамо, желаіѫ да видѫ Небо-то, и вещи-ты, колкото сѫ въ него.

М. Трѣбува да желаешь да идешь тамъ, сынко, защото є свято мѣсто, и защото тамъ нѣма нищо неправедно или зло. Надѣіѫ ся най повече, че ще станешь добро дѣте, и ще обычашь Бога, и ще го слушашь, и тога ще видишь небо-то и всичкы-ты вещи, колкото сѫ въ него, и тамъ ще бѫдешь благъ, добръ и вѣчно блаженъ, и благополученъ.

Г-жа Анна и Иванчо ся върнахѫ вече, и бѣхѫ пристигнали при домъ-тъ си, и влѣзохѫ внѫтрѣ.

— о —

РАЗГОВОРЪ КД.

Подиръ обѣдуваніе-то като свърши Иванчо урокъ-тъ си и поигра малко въ дворъ-тъ, дойде при майкѫ си, и моли ѝ ся да иде съ

него въ градинѫ-тѫ. Г-жа Анна склони на това, и тамъ ся расходихѫ малко, гдѣто Г-жа Анна набра малко цвѣтіе, а Иванчо тичаше на самъ на тамъ, та ся трудѣше да улови заяче-то си, което бѣше побѣгнало отъ одаіѫ-тѫ му. Най послѣ като го улови, сѣднахѫ съ майкѫ си подъ сѣнкѫ-тѫ; и ся разговаряхѫ така:

М. Искашь ли да тя понаучѫ още нѣщо, сыне мой, за Бога?

И. Искамъ, мамо; но ты отъ гдѣ научи всичко това, което мя поучавашь за Бога?

М. Отъ Свято-то Писаніе сынко. Не помнишь ли що ти казахъ, че ако Богъ не бѣше ни далъ Свято-то Писаніе, ные твьрдѣ малко нѣщо щѣхме да знаемъ за Него. Почти всичко колкото знаемъ за Бога, учимъ го отъ това Писаніе. У зори ти казахъ, че това Писаніе є Свята книга: че църква-та є свято мѣсто: и че Богъ, сыне мой, є Сѫщество свято Различава твьрдѣ много отъ всички-ты другы сѫщества, и найвече въ това че є толко благъ.

Мѫжіе-ти, и жены-ты, и дѣца-та иматъ лѫкавы помышленія. Знаешь, Иванчо, че ты нѣкога помышлявашь да правишь зло. На примѣръ: така размысли ты, когато ся понуди да отворишь ключалкѫ-тѫ, когато тя бѣхъ затворила въ горницѫ-тѫ, защото ся докара като зло дѣте, и азъ ти рѣкохъ, да сѣдишь мирно на столъ-тъ, до гдѣ дойдѫ азъ да тя пустнѫ. Другъ день ты имаше злы помысли,

като ся трудѣше да намѣришь способъ за да ся качишь на лавицѫ-тѫ, та да земешь протокалъ-тъ, за когото ти бѣхъ рѣкла да го не хванешь. И два-та пѫти имаше злы помысли и непослушливы къмъ мене.

Нѣкои человѣци иматъ много лѫкавы помысли: размышляватъ лѫкавы-ты си дѣйствія и работы; а найповече съ благодареніе смыслятъ за зло-то, за което сѫ сторили намѣреніе да направятъ, за способъ-тъ и лесниѭ-тѫ какъ могѫтъ да го направятъ.

Они не ся стараѭтъ да отдалечаватъ отъ умъ-тъ си такывѫ помысли; но имъ е угодно да гы иматъ.

Но Богъ никога не турѭ въ умъ-тъ злы или лѫкавы помысли, нито зло или лѫкаво чувствованіе.

Богъ не каза никоѭ злѫ или лѫкавѫ думѫ. Колкото ни каза въ Свято-то Писаніе, колкото ни поучава да размышляваме, да чувствуваме и да правимъ, всичко-то є като него самаго, съвършенно, добро и право.

Богъ не направи никога зло или лѫкаво дѣло. Человѣци-ти правятъ много вещи, които они сами познаватъ че сѫ злы, и които гы правѭтъ да усещатъ себе си че сѫ зли человѣци, и да ся боѭтъ отъ вѣчнѫ-тѫ мѫкѫ. Богъ обаче не направи така, нито въ най малко нѣщо; Той не помысли никога да направи така, нито въ най малко-то, нито поиска нѣкога да го направи. На Бога не є угодна никоя зла и лѫкава вещь. Той не ѭ

обыча и іѫ ненавижда премного. Не може да тя обыча когато имашь лѫкавы и злы помысли или чувствованія: или когато речешь злы думы, и направишь злы и лѫкавы вещи. Богъ ще испѫди вѣчно отъ небо-то всичко що є зло и лѫкаво. Той є толкова благъ, и небо-то є толкова добро мѣсто, и всичкы-ти мужители приличатъ толкова на Бога, понеже всякога размышляватъ и чувствуватъ и говорятъ само и само онова, което є праведно и добро, толко щото Той всякога прилежава да не влѣзне никога зло и лѫкаво нѣщо въ Небо-то. Защото инакъ щѣхѫ да сѫ прелощастни всичкы-ти тамошни добри.

Гледашь ли сыне мой, колко є благъ Богъ? Не ся случава да има Той нищо зло или лѫкаво, нито въ помысли-ты, нито въ чувствованія-та, нито въ дѣла-та си.

Богъ є святъ, премного є по святъ, отъ всичкы-ты сѫщества: Той є Всесвятъ.

И. Мамо, сумнявамъ ся ще могѫ ли азъ нѣкога да идѫ на небо-то?

М. Защо, сыне мой?

И. Защото небо-то є толкова свято мѣсто, и Богъ є толкова свято сѫщество, а азъ не сьмь святъ. Азъ имахъ толкова лѫкавы и злы помышленія и чувствованія, и казахъ и направихъ много злы и лѫкавы вещи. И още не станахъ святъ, и ся сѫмнявамъ да ли ще могѫ да станѫ нѣкога.

М. Чадо, трѣбува да ся покаешь отъ всичко сьрдце, защото си былъ зъмъ, и защото и о-

ще си такъвъ. Кажи на Бога, и обѣщай ся съ всичко сърдце, че си ся покаялъ и отдалечилъ отъ зло-то. Моли Му ся повседневно да ти прости, и да тя подкрѣпи; за да нѣмашь вече злы помысли, и злы чувствуванія, и да не продумашь или направишь другы злы, или лжкавы вещи. И ты самъ си ся старай да си добро дѣте, и да обычашь Бога, и да си послушливъ нему и на майкж си.

Ако направишь така, Богъ ще послуша молитвы-ты ти, ще ти помага да станешь святъ, и да ся приготвишь за да идешь на небо-то.

Когато начнж да тя поучавамъ и другы вещи отъ Свято-то Писаніе ще научишь, че въ него ся намиратъ добры извѣстія, които благодарно ще чуешь. Отъ него ще научишь, какъ можешь да стигнешь на небо-то, и това ще ти покаже по много отъ всичкы-ты тѣзи пречуднж-тж благость Божііж.

И. Кои сж тыя извѣстія, мамо? Моліж ти ся да ми ги кажешь сега.

М. Каза щж ти малко за тѣхъ, сынко. Не заборавяй колкото ти к'захъ до сега, и тя поучихъ. Смысли ся доволно за Бога и за благость-тж му.

Обычай го защото є святъ и благъ. Слушай го съвършенно. Бой ся да му ся не покажешь неугоденъ. Помни че тя гледа всякога.

Помни още, любезный сыне, че Богъ ни рече въ книгж-тж си, че никога не ще да позволи да влѣзжтъ въ небо-то онія, които не щеяхж да ся покаіжтъ, и да ся отдалечатъ

отъ зло-то, и онія, конто не щеяхѫ да престанѫтъ отъ лѫкавство-то, и не поискахѫ да слушатъ Бога и да го обычатъ.

Казахъ ти, гдѣ трѣбува да идѫтъ тѣ.

О, сынко, не ся съединявай съ тѣхъ въ грѣхове-ты, за да не идешь наедно съ тѣхъ въ страшно-то мѣсто на вѣчнѫ-тѫ мѫкѫ, и на горчины-ты.

Г-жа Анна и Иванчо излѣзохѫ тогава изъ градинѫ-тѫ, и отидохѫ въ кѫщи. Иванчо ся виждаше тоя вечеръ разсудливъ и размысленъ; Размышляваше много, какъ да ся приготви, та като умре да отиде на небо-то. И преди да легне, помоли ся Богу самъ въ одаѭ-тѫ си, както го бѣше научила майка му.

Надѣваше ся че Богъ ще го подкрѣпи да стане добро дѣте: науми си много и различны обстоятелства въ конто бѣше мыслилъ и чувствовалъ, и говорилъ, и правилъ неприличны вещи. Рѣши ся и ся обѣща да не прави вече така. Радуваше ся обаче като смышляваше, че подиръ малко време ще научи добры-ты извѣстія въ Свято-то Писаніе, конто майка му ся бѣше обѣщала да му каже.

Начна да разумѣва, че Св. Пис. є наистинѫ чудна и многоцѣнна книга. Намысли да ся моли на майкѫ си да му подари єдно Писаніе за да си има свое, та да ся научи да го прочита, и да го разумѣва, и да го пази всякога при себеси, когато є и въ кѫщы и вънъ отъ кѫщы; да има у себе си това добро посланіе отъ Небеснаго си Бащѫ.

КОНЕЦЪ.

ВОПРОСИ ЗА ИСПЫТАНІЕ.

ЗА РАЗГОВОРЪ А.

Може ли камькъ-тъ да говори, или да ся научи нѣщо?
Може ли желѣзо-то? или дърво-то?
Кажи ми нѣколко другы вещи, които не могжтъ да говорятъ нито да ся научатъ нѣщо.
Споредъ какво различава трендафилъ-тъ отъ камьче-то?
Кои другы вещи живѣѭтъ и растжтъ освѣнь трендафилъ-тъ?
А трендафилъ-тъ може ли да говори, или да ся научи нѣщо?
Може ли каремфилъ-тъ? или лале-то?
Кажи ми нѣколко другы вещи като трендафилъ-тъ, които не могжтъ да говорятъ, нито да ся научатъ нѣщо?
Що има внжтрѣ въ часовникъ-тъ?
Часовникъ-тъ живъ ли е? движи ли ся отъ себе си?
Що прави да шаватъ търкалца-та?
Що правимъ ние на часовникъ-тъ за да шаватъ търкалца-та му?
Кой е по любопытенъ, часовникъ-тъ ли, или трендафилъ-тъ?
Може ли часовникъ-тъ да говори, или да ся научи нѣщо?
Кажи ми нѣколко други вещи любопытны като часовникъ-тъ, които не могжтъ да говорятъ нито да ся научатъ нѣщо.
Защо не могжтъ да говорятъ камьче-то, трендафилъ-тъ и часовникъ-тъ?

ЗА РАЗГОВОРЪ В.

Опова кое то нѣма уста нито уши може ли да говори или да ся научи нѣщо?

Куче-то има уста и устны и зѫбы и языкъ: може ли да говори?

Може ли конь-тъ? или крава-та? или овца-та?

Кои другы животны има, които ако и да иматъ уста, и устны, и зѫбы и языкъ, не могѫтъ да говорятъ?

Куче-то изважда ли гласъ?

Кажи ми за нѣколко другы животны които изваждатъ гласъ, а не могѫтъ да говорятъ.

Куче-то може ли да ся научи да чете?

Може ли конь-тъ? Крава-та? Овца-та?

Кажи ми и за другы животны, които не могѫтъ ся научи да четѫтъ.

Какво можешь да научишь куче-то? Конь-тъ? Другы животны?

Каквы вещи знаешь ты, които не знае куче-то?

Каквы вещи можешь ты да научишь които куче-то не може?

Може ли куче-то да пребывае да ся учи, както ты можешь?

Знае ли куче-то че е лошо да краде нѣкой?

Знае ли да различава добро-то отъ зло-то?

Кои другы животны не могѫтъ да ръзличаватъ добро-то отъ зло-то?

Какъ различаваш ты отъ добытъцы-ты, птицы-ты, и рыбы-ты?

Що усѣщаш когато правишь добро?

А що, когато правишь зло?

Искашь ли да знаешь що е, което тя прави да различаваш отъ камьче-то, отъ трендафилъ-тъ, и отъ куче-то?

ЗА РАЗГОВОРЪ Г.

Приличашь ли ты нѣкакъ на камькъ-тъ?
Камьче-то има ли тежинѫ?
Кое има повече тежинѫ, камьче-то или ты?
Кажи ми и други нѣкои вещи които иматъ тежинѫ.
Камьче-то има ли якость?
Кои други вещи иматъ якость?
Имашь ли ты якость?
Коя твоя часть има якость?
Имашь ли нѣкоіѫ часть толко якѫ колкото е камьче-то?
Кажи ми за нѣколко други вещи които иматъ якость.
Видѣ ли ты нѣкога сѣнкѫ-тѫ на едно момче или момиче?
Можешь ли да испишешь сѣнкѫ-тѫ на едно момче или момиче?
Ако іѫ испишешь, прилича ли точно на едно момче или момиче както прилича живописаніе-то му?
Що значи видъ-тъ на едно момче?
Можешь ли да испишешь видъ-тъ на единъ конь? Прилича ли това на твоя-гъ видъ?
Можешь ли исписа видъ-тъ на едно камьче?
Кажи ми за други вещи който иматъ видъ.
Ты имашь тежинѫ и видъ, както и камьче-то има: имашь ли друго нѣщо което и камьче-то има?
Кажи ми за други вещи които иматъ шаръ, както имашь ты, и както има и камьче-то.
Ако щѣше да строшишь камьче-то, що щѣше да стане?
Ако единъ левъ щѣше да тя грабне, що щѣше ты да станешь?
Кажи ми за нѣколко други вещи, които иматъ части както имашь и ты.

ЗА РАЗГОВОРЪ Д.

Въ колко вещи приличашь ты на камьче-то?
Въ колко вещи приличашь на трендафилъ-тъ?
Кое по прилича на тебѣ, камьче-то ли, или трендафилъ-тъ?

Въ какво приличашь ты на трендафилъ-тъ, а камьче-то не прилича?

Кажи ми нѣколко другы вещи, приличны на трендафилъ-тъ, които иматъ миризмѫ, както имашь и ты.

Расте ли трендафилъ-тъ?

Растешь ли и ты?

Кажи ми за другы нѣколко вещи, приличны на трендафилъ-тъ, които живѣѭтъ и растѫтъ както и ты.

Прилича ли животъ-тъ ти на трендафилскія-тъ животъ?

Чувствува ли трендафилъ-тъ? Ты чувствувашь ли?

Може ли трендафилъ-тъ да ходи? Можешь ли ты?

Кажи ми за нѣкои другы вещи, които не могѫтъ да чувствуватъ нито да ходятъ.

Кажи ми и за други вещи, които могѫтъ да чувствуватъ и да ходятъ.

Какъ ся наричатъ въобщѣ цвѣтове-ти, дрьвета-та, жито-то, ечимикъ-тъ, ръжь-та, оризъ-тъ, трава-та, и прочая?

Какъ ся нарича тѣхный животъ?

Чувствува ли куче-то?

Ходи ли отъ едно мѣсто на друго?

Неговый животъ прилича ли на твоя-тъ?

Какъ ся думатъ оныя вещи които дыхатъ и ся движатъ?

Какъ ся нарича животъ-тъ ти, и животъ-тъ на всичкы които дыхатъ и ся движатъ?

Дума ли ся животъ-тъ ти растителенъ животъ?

ЗА РАЗГОВОРЪ Е.

Въ колко вещи приличашь ты на камьче-то?

Въ колко вещи приличашь на трендафилъ-тъ?

Въ какво различава животъ-тъ ти отъ животъ-тъ на трендафилъ-тъ?

Въ какво различава животъ-тъ на единѫ ябълкѫ и животъ-тъ на единъ конь?

Кажи ми нѣколко вещи които иматъ одушевленъ животъ

Кажи ми нѣколко вещи които иматъ растителенъ животъ

Споредъ колко вещи приличашь ты на часовникъ-тъ?
Какъ ся думать тыя малкы вещи които ся въртятъ и показуватъ ни часъ-тъ?
Що ги прави да ся въртятъ?
Имашь ли ты нѣщо внѫтрѣ си което прави да шаватъ рѫцѣ-тѣ ти?
Търкалца ли имашь?
Що има внѫтрѣ въ часовникъ-тъ което прави да ся въртятъ търкалца-та?
Що трѣбува да правимъ на затягалчицѫ-тѫ, за да шаватъ търкалца-та?
Може ли часовникъ-тъ да шава отъ себе си?
Защо престава нѣкои пѫти?
Може ли нѣкой да направи нѣщо да шава отъ себе си всякога?
Кажи ми за друго нѣщо, което има внѫтрѣ си търкалца и шава както часовникъ-тъ.
Кажи ми и друго нѣщо, което може да шава само отъ себе си, както ты можешь.

ЗА РАЗГОВОРЪ 6.

Имашь ли ты нѣщо внѫтрѣ си което, прилично на затягалчицѫ-тѫ на часовникъ-тъ, прави да шаватъ рѫцѣ-тѣ ти?
Турни дѣснѫ-тѫ си рѫкѫ на върхъ-тъ на главѫ-тѫ си.
Турни лѣвѫ-тѫ си рѫкѫ на върхъ-тъ на главѫ-тѫ си.
Турни дѣснѫ-тѫ си рѫкѫ на лѣво-то си око.
Турни лѣвѫ-тѫ си рѫкѫ на дѣсно-то си око.
Що прави да шава така рѫка-та ти?
Видѣ ли ты нѣкога мъртвь?
Може ли да шава рѫка-та на умрѣлыя-тъ?
Защо не може?
Защо не ся движи сега нога-та ти?
Ако искаше ты да шава, щѣше ли да шава?
Намысли сега да идѫтъ рѫцѣ-тѣ ти на главѫ-тѫ ти.

Може ли умрѣлый да помисли да шава ржка-та му или нога-та му?

Можеше ли, преди да умре?

Може ли часовникъ-тъ да помисли да шаватъ показовати-ти му?

Когато ся запре часовникъ-тъ, що трѣбува да направимъ, за да шава пакъ?

Може ли часовникъ-тъ да ся навива самъ?

Какъ го навива человѣкъ?

Що прави да шава ржка-та му като го навива?

Навій тоя часовникъ. Сега работи, Защо?

Съсъ що го пави?

Що направи да шава ключь-тъ?

Ржка-та ти сама ли въртѣше ключь-тъ?

Помисли да шава една часть отъ тѣло-то ти.

Можешь ли да помислишь да шаватъ и други части и тѣло-то ти?

ЗА РАЗГОВОРЪ 7.

Споредъ що различавашь ты отъ часовникъ-тъ? Той шава съ показовати-ты си, и ты съ ржцѣ-тѣ си и нозѣ-тѣ си: има ли различіе между шаваніе-то ти шаваніе-то на часовникъ-тъ?

Тури ржкж-тж си въръз очи-тѣ си, щото да не видишь. Сега намысли нѣщо кругло. Що е? Опиши го.

Отвори сега очи-тѣ си. Можешь ли още да го видишь?

Що видишь като сънувашь?

Каквы вещи си видѣлъ на сънъ-тъ си?

Сънувалъ ли си нѣкога че ходишь или тичашь?

Какво друго си сънувалъ че правишь?

Можешь ли сега да затворишь очи-тѣ си и да мыслишь да направишь нѣщо, като съвсѣмъ не шавашь?

Каквы вещи можешь да мыслишь че видишь, когато ги не видишь?

Каквы вещи можешь да мыслишь че вкушавашь когато ги не вкушавашь?

Каквы вещи можешь да мыслишь че миришешь когато ги не миришешь?

Каквы вещи можешь да мыслишь че слушашь когато ги не слушашь?

Каквы вещи можешь да мыслишь че хващашь когато ги не хващашь?

Може ли камьче-то, или трендафилъ-тъ, или часовникъ-тъ да мысли тѫй?

Има ли прочее нѣщо въ тебе много различно отъ колкото има въ часовникъ-тъ, или въ трендафилъ-тъ, или въ камьче-то?

ЗА РАЗГОВОРЪ 8.

Какъ различавашь ты отъ единъ часовникъ?

Що можешь да мыслишь че правишь като го не правишь?

Може ли пьрсть-тъ ти да мысли или да иска да прави нѣщо?

Може ли рѫка-та ти? или нѣкоя друга часть на тѣло-то ти?

Когато рѫка-та ти шава, кой мысли или иска да шава?

Затвори очи-тѣ си и мысли за нѣщо.

Съ коѭ часть на тѣло-то ти ся види че мыслишь?

Погледни мя: видишь ли мя?

Можешь ли подобно да видишь и единъ умрѣлъ человѣкъ?

Имамъ ли азъ нѣщо въ главѫ-тѫ си съ което мыслѭ?

Има ли мьртъвъ человѣкъ?

Имаше ли, когато бѣше живъ?

Ако щѣхъ да умрѫ, щѣще ли да мя видишь както сега? що щѣше тога да видишь?

Можешь ли сега да видишь въ мене онова нѣщо което мысли?

Ако онова не видишь, що видишь?

Когато видишь мьртво тѣло, що разумѣвашь за онова което мысли?

Когато видищь живо тѣло, що разумѣвашь за онова нѣщо което мысли?

ЗА РАЗГОВОРЪ 9.

Погледни мя: що мислїѫ сега?

Можешь ли да видишь мысль-тѫ ми?

Затвори очи-тѣ си и мысли за нѣщо.

Могѫ ли азъ да знаїѫ що мыслишь ако не щешь да ми кажешь?

Можешь ли да дьржишь тайно всичкы-ты си мысли?

Сънъ и мысль едно ли е?

Когато сънувашь, какъ ти ся струва?

Можешь ли сега да видишь сънъ?

Що е размышленіе?

Размышлявашь ли ты? Що?

Не е ли много любопытно онова нѣщо внѫтрѣ въ главѫ-тѫ ти което може да прави толко чудны работы?

Можешь ли да престанешь отъ да мыслишь? Опытай ся.

Сякога ли мыслишь?

Можешь ли да ми кажешь всичкы-ты вещи за които мысли ты вчера?

Можешь ли да ми кажешь всичкы-ты вещи за които си нѣкога мыслилъ?

Що е чудно-то нѣщо внѫтрѣ ти, което непрестанно мысли?

Ако нѣмахме душы можахме ли да ся разговаряме единъ съ другъ?

Можахме ли да обычаме единъ другиго?

ЗА РАЗГОВОРЪ 10.

Що е душа-та?

Иматъ ли душы всички-ти человѣцы?

Иматъ ли и малки-ты дѣца?

Расте ли душа-та?

Какво е храна-та на душѫ-тѫ?

Искашь ли да расте душа-та ти?

Душа-та ти прилича ли на камьче-то, на трендафилъ-тъ, или на часовникъ-тъ?

Кажи ми и нѣколко други нѣща на които душата ти не прилича.
Тѣло-то ти прилича ли на камьче-то, на трендафилъ-тъ или на часовникъ-тъ? Въ какво прилича?
Можешь ли да видишь душѫ-тѫ ми?
Могѫ ли азъ да видѫ твоіѫ-тѫ душѫ?
Какъвъ видъ иматъ вещи-ты които видишь?
Какъвъ шаръ иматъ?
Можешь ли да чуешь различны вещи?
Кажи ми нѣколко вещи, които можешь да чуешь.
Можешь ли да чуешь тоя часовникъ?
Азъ размышлявамъ сега: можешь ли да чуешь мысль-тѫ ми?
Можешь ли да чуешь душѫ-тѫ ми?
Можешь ли да іѫ вкусишь? или да іѫ помиришешь? или да іѫ хванешь?
Душа-та има ли шаръ? или гласъ? или вкусъ? или миризмѫ? или може ли да ся хване?
Какъ ся наричатъ оныя вещи които можемъ да видимъ, да чуемъ, да вкусимъ, да миришемъ и да хванемъ?
Кажи ми нѣкои вещи веществителны.
Какво е тѣло-то ти?
Веществителна ли е и душа-та ти?
Каква е душа-та ти?
Какъ различа душа-та ти отъ тѣло-то ти?
Душа-та инакъ какъ може да ся нарече?
Кои вещи нѣматъ духъ?

ЗА РАЗГОВОРЪ 11.

Мысли ли нѣкога куче-то, или конь-тъ, или крава-та?
Чулъ ли си нѣкое любопытно сказаніе за едно куче, или за друго животно? Кажи го.
Онова нѣщо въ животны-ты което размышлява, прилично ли е на онова което размышлява въ насъ?
Има ли куче-то душѫ приличнѫ на твоіѫ-тѫ?
Има ли тѣло прилично на твое-то?

Отъ кои живи вещи различавашь ты?
Кои иматъ душы приличны на твоіѫ-тѫ?
Що има твоя-та душа, което тя прави много различенъ отъ животны-ты?
Що усѣщашь ты когато си добро момче?
Що когато си лошо?
Куче-то има ли такива размышленія или усѣщанія?
Ты можешь да говоришь. Що можешь друго да правишь, което куче-то не може да направи?
Каквы вещи ти даватъ радость, а на куче-то не даватъ?
Куче-то има ли душѫ?
Какъ ся нарича онова нѣщо въ животны-ты което мысли?
Единъ слонъ знае ли много работы?
Ако щѣше ся хвана едно слонче твьрдѣ малко, и щѣше ся учи много годины, можеше ли нѣкога да знае колкото знае человѣкъ?
Едно малко дѣте, ако ся учи непрестанно догдѣ стане человѣкъ, може ли да знае повече отъ сичкы-ты животны на свѣтъ-тъ?
Твоя-та душа която може да ся научи малко, и вынаги да ся учи, не є ли много чудно нѣщо?
Искашь ли да ся учишь повече за душѫ-тѫ си?

ЗА РАЗГОВОРЪ 12.

Що є вещество? А що є духъ?
Като погребѫтъ человѣка, що турятъ въ гробъ-тъ?
Твое-то тѣло ще ли да ся тури въ гробъ-тъ?
Ще ли душа-та ти?
Ще ли душа-та ти да є жива, като є мьртво тѣло-то ти?
Ще ли нѣкога да умре душа-та ти?
Колко време ще живѣе душа-та ти?
Ако напѫлнишь единѫ таблицѫ съсъ знакове, и всекой знакъ да представи единѫ годинѫ, ще ли душа-та ти да живѣе толко гидины?
Ако щѣше да събересь единъ купъ отъ таквыя таблицы

высокъ като една высока планина, щѣше ли душа-та ти да живѣе толко гогины колкото щѣхѫ да имѫтъ знакове всичкы-ты тыя таблицы?

Колко годины ще живѣе душа-та ти?

Като думашь за всегда що значи завсегда?

Не є ли чудно че душа-та ти ще живѣе завсегда?

Желаешь ли да знаешь гдѣ ще живѣе душа-та ти като тѣлото ти умре, и кой ще има грижѫ а знеіѫ?

ЗА РАЗГОВОРЪ 13.

Боишь ли ся отъ умираніе? Защо?

Искашь ли да знаешь що требува да направишь за да ся не боишь отъ смьрть-тѫ?

Като умрешь кой ще ся грижа за душѫ-тѫ ти?

Гдѣ четемъ за Небесныя-тъ ни башѫ, и що трѣбува да правимъ за да сме угодни нему?

Гдѣ живѣе той?

Ще ли да ны пріеме тамъ, ако правимъ що є угодно нему?

Кои нѣматъ причинѫ да ся боіѫтъ отъ смьрть-тѫ?

Кой ще ся грижа за тѣхъ, и гдѣ ще ги тури, като умре тѣло-то имъ?

ЗА РАЗГОВОРЪ 14.

Можемъ ли да знаемъ много за Бога? Защо не?

Нѣкои пѫти не є ли ти мѫчно да разумѣешь що говорятъ или що правягъ родители-ти ти? Защо?

Ще знаемъ ли ные нѣкога за Бога повече отъ колкото знаемъ сега?

Богъ прилича ли намъ? Има ли тѣло? Какъвъ є Богъ?

Що є вещество? Що є духъ?

Душа-та ти прилича ли на тѣло-то ти?

Що е тѣло-то ти? шо е душа та ти?

Душа-та дали прилично дѣйствува съ тѣло-то?

Можешь ли да видишь вещи когато имашь очи-тѣ си затворены?

Какъ гы видишь? понеже не можешь да гы видишь съ тѣлесны-ты очи.

Що разбираме когато думаме че духъ-тъ има очи?

Като затворишь очи-тѣ си, можешь ли да представишь на умъ-тъ си много вещи, които си видѣлъ понапредъ?

Какъ ги видѣ тога? Какъ гы видишь сега?

Какъ види Богъ всички-ты вещи и всички-ты человѣцы?

Види ли тя всякога Богъ?

Кои не обыча Богъ?

Отъ що трѣбува да ся пазишь?

Защо?

ЗА РАЗГОВОРЪ 15.

За кои вещи промышлява Богъ?

Ходи ли Богъ отъ едно мѣсто на друго, като ся грижа за различны вещо и человѣцы?

Гдѣ е Богъ?

Гдѣ е дума-та ти. или духъ-тъ ти?

Колко мѣсто съдържава духъ-тъ ти?

Ако духъ-тъ ти съдържава мѣсто, на какво ще е подобенъ?

Можешь ли да разумѣешь какъ пребывае духъ-тъ ти въ главѫ-тѫ ти?

Лесно ли е да разумѣвашь всичко за духъ-тъ си?

Можемъ ли да разумѣваме много за Бога, великыя-тъ Духъ? защо не можемъ?

Отъ гдѣ ся учимъ почти всичко що знаемъ ради Бога?

Ако намѣримъ въ книгѫ-тѫ коѭто ни даде Богъ нѣколко нелесновразумителны вещи, що да направимъ?

Има ли вещи които ты повѣрува, като бѣше твърдѣ малко дѣте, само защото ти гы показахѫ родители-ти ти, а послѣ намѣря че сѫ истинны?

Кажи ми нѣколко таквыя вещи.

Има ли сега вещи които вѣрувашь че сѫ истинны, но не

можешь ли да разумѣешь какъ сѫ?
Кажи ми таквыя вещи.
Трѣбува ли да вѣруваме всичко що ни казува Богъ, или сме разумѣли, или не? Защо?
Ако имаше Богъ тѣло, можеше ли да е на сѫдѣ?
Можемъ ли ные да истълкуваме какъ е Богъ на сѫдѣ?
Можешь ли да истълкуваш какъ е душа-та ти въ тѣло-то ти, понеже тя не е вещество?
Що знае Богъ ради тебе?
Що знае ради всички-ты человѣцы?
Що знае ради всички-ты вещи?
Какъ придобыва Богъ знанія-та си?
Трѣбува ли да ся учи?
Знае ли какво быде и какво ще бѫде?
Колко знаешь ты?
Какъ трѣбува да ся усѣщаме къмъ Бога, понеже е готовъ да ни учи?

ЗА РАЗГОВОРЪ 16.

Коѭ тежкѫ вещь можешь да дигнешь или да хвьрлишь?
Коѭ лекѫ вещь можешь да хвьрлишь?
Тури рѫкѫ-тѫ си на главѫ-тѫ си.
Какъ ся нарича качество-то да можешь да правишь различны вещи?
Имамъ ли азъ повече силѫ отъ тебе? Защо?
Употребявашь ли повече силѫ нѣкои пѫти отъ колкото употребявашь други пѫти?
Употребявашь ли силѫ когато дигашь рѫкѫ-тѫ си?
Имашь ли силѫ да правишь или добро или зло?
Праведно ли щѣше бы на родители-ты ти да тя накажатъ защото ты не фъркна? Защо?
Праведно ли щѣше бы да тя накажатъ защото ты не ид гдѣто тя пратихѫ? Защо?
Праведно ли щѣше бы да тя накажатъ защото ты не каза на малкѫ-тѫ си сестрѫ какъ да направи единъ

часовникъ? Защо не?

Праведно ли щѣше бы да ты дадѫтъ мьздѫ защото ты видѣ единъ хубавъ сънъ? Защо не щѣше?

Праведно ли щѣше бы да ти дадѫтъ мьздѫ защото ты научи добрѣ урокъ-тъ си? Защо?

Усѣщашь ли че си лошо дѣте защото не можешь да плавашь подъ водѫ-тѫ като рыба?

Какъ ся усѣщашь когато си лошо дѣте? Защо?

Иматъ ли животны-ты силѫ да правятъ добро и зло? Защо?

Какъ трѣбува да употребявашь силѫ-тѫ коѭто имашь да правишь добро или лошо?

Кои обыча Богъ?

ЗА РАЗГОВОРЪ 17.

Що є сила?

Колко силѫ има Богъ?

Мѫчно ли щѣше бы за Бога да развали всичкы-ты вещи?

Може ли той да направи що иска?

Отъ що направи сълнце-то?

Като Богъ нѣма рѫцѣ, какъ може да прави нѣщо?

Що значи като думаме че той рече, и быде?

Що значи, че магнитъ-тъ има силѫ да притеглюва иглѫ-тѫ?

Дали іѫ притеглюва както ты притеглювашь нѣщо съ рѫцѣ-тѣ си?

Можемъ ли ные да разумѣваме много за Божіѫ-тѫ силѫ?

Що значи като думаме че Богъ є Всесиленъ?

Праведно ли е да управляватъ родители-ти дѣца-та си? Защо?

А защо є праведно да управлява Богъ всичкы-ты человѣцы и всичкы-ты вещи?

Ако родители-ти не щѣхѫ да управляватъ дѣца-та си, що щѣше да ся случи?

Ако единъ учитель не щѣше да управлява училище-то си, що щѣше да ся случи?

Ако хора-та въ единъ градъ нѣмахѫ управленіе, що щѣше да ся случи?

Ако Богъ не щѣше да управлява человѣцы-ты и вещи-ты които създаде, що щѣше да ся случи?

Кои ще направи Богъ благополучны?

Кои не ще да направи благополучны?

Ако обычашь Бога и го слушашь, какъ ще употребява ради тебе голѣмѫ-тѫ си силѫ?

Какъ ще іѫ употребява за оныя които го не обычатъ и слушатъ?

Гдѣ ще идѫтъ души-ты имь като умрѫтъ тѣла-та имъ?

ЗА РАЗГОВОРЪ 18.

Бѣше ли ты нѣкога по малъкъ отъ колкото си сега?

Порасна ли ты? И сега растешь ли отъ день на день?

Богъ бѣше ли нѣкога малъкъ?

Бѣше ли нѣкога различенъ отъ каквото е сега?

Богъ имаше ли нѣкога нуждѫ да ся учи нѣщо?

Що имаше преди да стане Богъ?

Има ли нѣкоя вещь толко вехта колкото е Богъ?

Ако щѣше брои ты въ всичкія-тъ си животъ, можеше ли да изброишь лѣта-та на Божія-тъ животъ?

Ималъ ли е Богъ нѣкога начало?

Колко ще живѣе Богъ?

Що значи когато думашь че сѫществуваніе-то му е вѣчно? или че той е вѣченъ?

Що значи да думаме че Богъ е нашъ Създатель? нашъ Съхранитель? нашъ Управитель? че е Премѫдръ? Всякадѣ и всякога сѫществуѭщъ? Всесиленъ и Вседьржитель? Безначаленъ и Бесконеченъ?

ЗА РАЗГОВОРЪ 19.

Що прави пчелы-ты да сѫ благополучны?

Ты, ако си ленивъ, ще ли да си благополученъ?

Защо създаде Богъ животны-ты?
Защо създаде овцы-ты?
Що ни даде Богъ за іастіе?
Кажи ми нѣкои животны или вещи които Богъ ни даде за употребленіе и утѣщеніе.
Какъ ся види Божія-та благодать заради водѫ-тѫ която ни дава?
Кой ти даде родители да ся грижатъ за тебе? Кой ти дава учители? и пріятели?
Кой ся грижа за дѣца-та като умрѫтъ родители-ти имъ?
Ще ли Богъ да ти бѫде благъ небесный Баща, ако умрѫтъ родители-ти ти?
Ще ли добри-ти человѣцы да нахождатъ единъ другиго на небо-то?
Кои ще направи Богъ благополучны на небо-то?
Ако не обычашь Бога нито му слугувашь, какъ щѣше да усѣщашь себе си, ако и да идешь на небо-то?

ЗА РАЗГОВОРЪ 20.

Кой тя варди живъ и здравъ?
Прави ли Богъ за тебе нѣщо повече отъ това?
Защо ни дава Богъ цвѣтове-ты?
Направи ли Богъ цвѣтове които ты никога не си видѣлъ?
Кажи ми нѣколко други вещи които Богъ направи за да ти даватъ сладость.
Има ли много красны вещи на свѣтъ-тъ?
Защо иска Богъ да ни направи благополучны?
Защо е трѣва-та зелена?
Трѣва-та и всички-ты листове ако бѣхѫ червены, що щѣше да е послѣдованіе-то?
Защо носятъ нѣкои человѣцы зелены очила?
Когато видишь любопытны вещи, които человѣцы-ти направихѫ, що мыслишь?
А що когато видишь любопытны вещи които живѣіѫтъ и растѫтъ?

Защо направи Богъ очи-тѣ ти?

Когато видишь угодны вещи, що трѣбува да мыслишь за Бога? и що да усѣщашь?

Каквы гласове направи Богъ за да ги слушаме?

Кой гласъ ти е угоденъ?

Угодни ли ти сѫ всички-ти гласове?

Можемъ ли да изброимъ всичкы-ты способы споредъ които Богъ е благъ?

Какво тѣло имашь?

Каквѫ душѫ ти даде Богъ?

Защо тури Богъ душѫ-тѫ ти въ тѣло-то ти?

Живѣе ли тѣло-то когато излѣзе отъ него душа-та?

Когато е тѣло-то мьртво, могѫтъ ли очи-тѣ да глѣдатъ? или уши-тѣ да чуѭтъ? или языкъ-тъ да вкушава? или носъ-тъ да мирише? или рѫкѫ-тѫ да хваща нѣщо?

Кое е онова нѣщо, което види съ очи-тѣ ти, чуе съ уши-тѣ ти, и пр.

Защо носятъ нѣкои очила?

Очила-та като сѫ извадены отъ очи-тѣ, могѫтъ ли да глѣдатъ?

Очи-тѣ ако сѫ извадены изъ главѫ-тѫ могѫтъ ли да глѣдатъ?

Кое е по любопытно, тѣло-то ти ли, или душа-та ти?

Що трѣбува да усѣщашь къмъ Бога понеже ти даде такѫвѫ душѫ?

ЗА РАЗГОВОРЪ 21.

Защо ни даде Богъ день за упокоеніе?

Що е тѣло-то ти? Ще ли то да умре?

Що е душа-та ти? Ще ли тя да умре?

Може ли нѣкой да ти убіе тѣло-то? Може ли да го надроби на части?

Може ли нѣкой да убіе душѫ-тѫ ти?

Могѫ ли азъ да ти забраніѭ да не видишь? или да не чуешь? или да не шавашь съ тѣло-то си?

Могѫ ли да ти забранѭ да не размышляваш или да не усѣщаш?

Може ли Богъ да направи това?

Какъ ся яви голѣма-та Божія сила въ създаніе-то на душѫ-тѫ ти?

Какъ ся яви благость-та му въ това дѣло?

Що значи вѣчность-та?

Какво различаваш ты отъ животны-ты?

Кой тя направи да различаваш?

Защо не могѫтъ животны-ты да обычатъ Бога?

Що трѣбува да усѣщаш камъ Бога колкото повече ся учишь ради него?

Душа-та ти има ли части?

Защо употребляваме различны думы като говоримъ за дѣянія-та на душѫ-тѫ?

Кога си благополученъ? Кога не си?

Кога си добро дѣте? Кога лошо?

Що е онова което размышлява и усѣща внѫтрѣ въ тебе?

Една ли часть на душѫ-тѫ ти размышлява, а друга усѣща, и пр.?

Като душа-та размышлява и чувствува и дѣйствува съ различны способы, има ли различны имена за тыя способы?

Когато умрешь и душа-та ти излѣзе изъ тѣло-то ти, ще ли душа-та ти да размышлява и чувствува и дѣйствува както сега?

Знаешь ли какъ ще дѣйствува? Кой знае?

Отъ гдѣ знаешь че душа-та ти ще живѣе вѣчно?

Що трѣбува да направишь щото да идешь на небо-то като умре тѣло-то ти?

Що ще да правишь на небо-то?

Ако идешь на небо-то, ще ли да видишь Бога?

Защо вѣрувашь така?

Има ли нѣщо на небо-то, което може да прави человѣцы-ты неблагополучны тамъ?

Хора-та на небо-то учатъ ли ся нѣщо? Бываръ ли по добри и по благополучни?

Какъ чувствуватъ къмъ Бога и единъ къмъ другиго?
Какво мыслишь за небо-то? за душѫ-тѫ си? за Бога? и за Книгѫ-тѫ коіѫто ти даде той?
Кога ще умрешь ты?
Що трѣбува да направишь за да си готовъ да умрешь?

ЗА РАЗГОВОРЪ 22.

Само къмъ тебе ли е благъ Богъ?
Животны-ты съ истыя-тъ ли способъ сѫ благополучны както ные?
Иматъ ли тѣ много благополучіе?
Какъ видимъ въ тѣхъ че Богъ е благъ?
Какъ видимъ това въ человѣцы-ты?
Можешь ли да знаешь колко е голѣма Божія-та благость?
Ты искашь ли да си благополученъ?
И други-ти искатъ ли исто-то?
Благодаренъ ли си за Божія-та благость къмъ другы-ты?
Какъ можешь да си подобенъ Богу?
Какъ чувствуватъ небесни-ти жители?
Какъ трѣбува да чувствувашь ты за да идешь на небо-то?
Мыслилъ ли си много да направишь другы-ты благополучны?
Що е Свято-то Писаніе?
Що ни научава Богъ въ Писаніе-то?
Богъ самъ ли написа тѫіѫ книгѫ?
Оныя които іѫ написахѫ, какъ знаяхѫ що да пишѫтъ?
Ако ни не бѣше далъ Богъ Свято-то Писаніе, колко щѣхме да знаемъ за него и за душы-ты си и за небо-то и за мѫкѫ-тѫ?
Ако обычашь Писаніе-то, какъ ще ти яви оно?
Какъ можешь да имашь Бога близо при тебе?
Ако останешь безъ пріятели, гдѣ можешь да прибѣгнешь за да имашь Бога наставитель и помагатель?
Що трѣбува да му ся молишь да прави ради тебе?
Що да му казувашь?
Що е молитва?

Ако му ся молишь съ всичко сърдце, що ся обѣщава Богъ да ти прави?

ЗА РАЗГОВОРЪ 23.

Свято-то писаніе прилича ли на другы книгы?
Чія книга е то? Каква книга е?
Какъ трѣбува да употребляваш книгѫ-тѫ?
Какъ трѣбува да ѩ четешь?
Защо именуваме Писаніе-то свято?
Църква-та прилича ли на други-ты кѫщы?
Чія кѫща е църква-та? Каква кѫща е?
Защо дохождатъ хора въ църквѫ-тѫ?
Що правятъ въ другы-ты кѫщы?
Какъ трѣбува да чувствуваш и да дѣйствуваш въ църквѫ-тѫ?
Църква-та защо ся именува свята?
Недѣля-та прилича ли на другы-ты дни?
Чій день е Недѣля-та? Какъвъ день е?
Що трѣбува да правимъ въ Недѣлѩ?
Защо наричаме Недѣлныя-тъ день святъ?
Небо-то прилича ли на другы мѣста?
Кой живѣе на Небо-то?
Какво мѣсто е Небо-то?
Защо наричаме Небо-то свято?
Защо трѣбува да желаешь да идешь на Небо-то?

ЗА РАЗГОВОРЪ 24.

Отгдѣ ся учимъ почти всичко що знаемъ за Бога?
Какво сѫщество е Богъ?
Какъ ся различава Богъ отъ другы-ты сѫщества?
Ималъ ли си нѣкога лѫкавы размышленія?
Имали ли сѫ други-ти человѣцы?
Ималъ ли е нѣкога Богъ злы размышленія или чувствованіе?
Каза ли Богъ нѣкога, или направи ли нѣщо зло или лѫкаво?

Обыча ли Богъ нѣщо зло?
Може ли да тя обыча, ако имашь злы или лжкавы чувствованія?
Може ли нѣщо лжкаво да влѣзе въ небо-то?
Ако можеше нѣщо зло да влѣзе въ небо-то, какъ щѣхж тамошни-ти жители да чувствуваль?
Защо думашь че Богъ е свя...?
Святъ ли си ты, и готовъ да влѣзешь въ небо-то?
Какъ трѣбува да чувствувашь когаго мыслишъ че си былъ зълъ?
Що трѣбува да кажешь Богу?
Що трѣбува да търсишь отъ него?
Що трѣбува да ся стараешь да правишь?
Ако правишь така, що ще да прави Богъ ради тебе?
Кои добры извѣстія ся намиратъ въ Свято-то Писаніе?
Какъ трѣбува да чувствувашь и да дѣйствувашь къмъ Бога?
Каквы человѣцы не ще да пріеме Богъ въ небо-то?
Съ каквы хора не трѣбува да ся съединяваш?
Размышлявашь ли ты да ся приготвувашь за смьрть-тж?
Молишь ли ся Богу? Що търсишь въ молитвж-тж си?
Оскърбяваш ли ся че си былъ зълъ?
Рѣшилъ ли си да ся стараешь да си добръ?
Желаешь ли да ся учишь повече за Свято-то Писаніе?
Ако имаше ты своіж Библіж, що щѣше прави съ неіж?

237

LIBRARY OF CONGRESS
0 021 898 655 9